

Zivot

KULTURNÉ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • DUBEN • APRÍL • KWIECIEŃ 1986 (ČÍSLO 335) CENA 10 ZL

U nás taká obyčaj...

V Nedeci na Spiši sa traduje zaujímavý ľudový zvyk — obchôdzka s koňom. O tejto tradícii sa nezachovalo veľa správ a len z ústneho podania vieme, že bola keďsi veľmi živá. Viaceri nedeckí sedemdesiatníci tvrdia, že sa naň dobre pamätajú od najmladších rokov.

Obchôdzku organizovali vždy mládenci a tak bolo aj tento rok. S fašiangovým koňom chodili tentoraz po dedine chlapci zo súboru Veselica. Najprv spravili atrapu koňa a potom navymýšlali a pripravili rôzne masky, najmä „cigánov“ a „gazdov“. Boli popreziekáni do starých šiat, kožušín a masky mali doplnené ešte ďalšími rekvizitami. Nedecká skupinka mátoh — štyria „cigáni“, dve „cigánky“, štyria „kupci“, atrapa koňa a mládenec s harmonikou, boli tak vystrojení, že ich ľahko bolo poznať. Veď v tom je celý kúmšt.

Dňom obchôdzky fašiangovníkov je vždy posledný pondelok pred popolcovou stredou. Začínajú chodiť od rána, aby stihli navštíviť každý dom. Obchôdzka sa vždy začína od toho istého gazdu v strede dediny a pokračuje tým istým smerom. Keď prichádza fašiangový sprievod do domu, ponúka gazdovi svojho koňa a kupci sa dlho jednajú. Za ten čas „cigáni“ vyvádzajú huncútstva. Vbehávajú do kurína a kradnú gazdinej vajíčka, z maštale vyvedú teľa, znesú z povály slaninu a samozrejme rukami od sadze zaťúľajú deti, či dievčatá. Keď cheú gazdovia svoje veci naspäť, musia si ich vykúpiť. Taktiež gazdovia ich nükajú koláčmi a páleným, ba dostanú aj peňažnú odmenu.

V dedine sa ozýva spev, smiech a radosť. Každý očakáva nezvyčajných hostí. Veľké potešenie z fašiangovníkov majú deti, ktoré behajú pred i za sprievodom a robia veľký krik, najmä keď sa k nim blížia „cigáni“. Ěasťiaci sprievodu si dokonca dovolia zastaviť na ceste furmanov, či auto, zašpinit okoloidúcich, no a čierni „cigáni“ radi bozkávajú dievčatá.

Po skončení tohorečnej obchôdzky sa konala posledná fašiangová zábava pre celú obec, na ktorej hrala moderná hudobná skupina mládencov z Veselice.

Škoda, že tento pekný starý zvyk sa zachoval len v Nedeči.

Na snímkach vedľa zábery z nedeckej obchôdzky.

Text a foto: ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

Smery a ciele socialistickej výstavby

Ako sme už písali v minulom čísle, ÚV PZRS na svojom 24. zasadani rozhodol predložiť na celostranne diskusiu návrh Programu Poľskej zjednotenej robotnickej strany, ktorý formuluje ciele socialistickej výstavby a určuje dlhodobé smery spoločenského, hospodárskeho a kultúrneho rozvoja v PER. Tu sú niektoré z hlavných téz tohto Programu:

Pre Poľsko je nutné rozvojové zrýchlenie. Iba touto cestou dokážeme prekonat fažkost každodenného života, stále lepšie uspokojovať potreby rastúceho počtu obyvateľstva, zabezpečiť mlademu pokoleniu dobrý štart a veteránom boja i práce náležité podmienky.

Realizácia vytýčených úloh sa má uskutočniť v dvoch fázach. V prvej (druhá polovica 80-ych rokov) hlavnou úlohou je prekonanie následkov hospodárskeho poklesu a politických otriasov, upevnenie zásad socialismu, spoločenskej spravodlivosti a ľudovlády, uskutočňovanie socialistických reform v pôsobení štátu a hospodárstva. Je to obdobie vytvárania základov pre urýchlenie spoločenskoekonomickejho rozvoja a štart do druhej etapy, ktorá siaha do roku 2000. Dovtedy má sa obnoviť úroveň národného dochodku z konca 70-ych rokov a zvýšiť spotrebu na obyvateľa o 50%.

Hybnou pákom zrýchlenia spoločenskoekonomickejho rozvoja Poľska je vedeckotechnický pokrok. Iba touto cestou môžeme prekonat rozvojové obmedzenia, dosiahnuť vysokú úroveň produktivity práce a urýchliť modernizáciu výroby.

Podstatným a trvalým prvkom rozvojovej stratégie a súčasne veľkou sanciou Poľska je prehľadné integrácie v RVHP a upevnenie hospodárskej a vedeckotechnickej spolupráce so socialistickými krajinami.

Zmeny v poľskom rozdrobenom poľnohospodárstve sa budú uskutočňovať prostredníctvom zvyšovania rozmery efektívnych rodinných gazdovstiev, ako aj upevňovania a rozvoja štátnych a družstevných forem poľnohospodárstva. Strana v spojenectve so ZES bude tvárovať vidiek budúcnosti spolu s jeho obyvateľstvom, spoločenskými, spoločensko-odborovými, družstevnými a mládežníckymi organizáciami.

Strana bude vytvárať podmienky pre rast úlohy bezprostrednej demokracie, ktorá umožňuje všetkým občanom reálnu účasť v riešení verejných otázok. Vyslovuje sa za dôsledným konzultovaním rohodnutí schvaľovaných na všetkých stupňoch politického systému.

PZRS prikladá veľký význam úlohe triednych odborov v socialistickom politickom systéme, ich harmonickému plneniu sociálno-obranných, výrobných a ideovo-výchovných funkcií.

Strana je propagátorm upevňovania a rozvoja mládežníckeho hnutia, jeho spoločensko-politickejho postavenia a spoluúčasti mládežnických organizácií v určovaní a realizácii politiky.

PZRS potvrdzuje historický význam všeobecnej účasti veriacich občanov vo výstavbe socialistickej vlasti. Vyslovuje sa za zvýšením ich aktivity vo verejnem živote, v zastupiteľských a výkonných orgánoch.

Úlohou nadchádzajúcich rokov bude zovšeobecnenie stredného vzdelania, ktoré bude vychádzať zo súčasnej zásoby exaktných vied a spoločensko-humanistických vedomostí za súčasného povzbudzovania ašpirácií pre neustále zdokonaľovanie znalostí a účasť v kultúre. Škola je a bude svetská, aktívna v prístupovaní mládeži výsledkov Ľudského umu, vo vytváraní vedeckých svetonázorových základov.

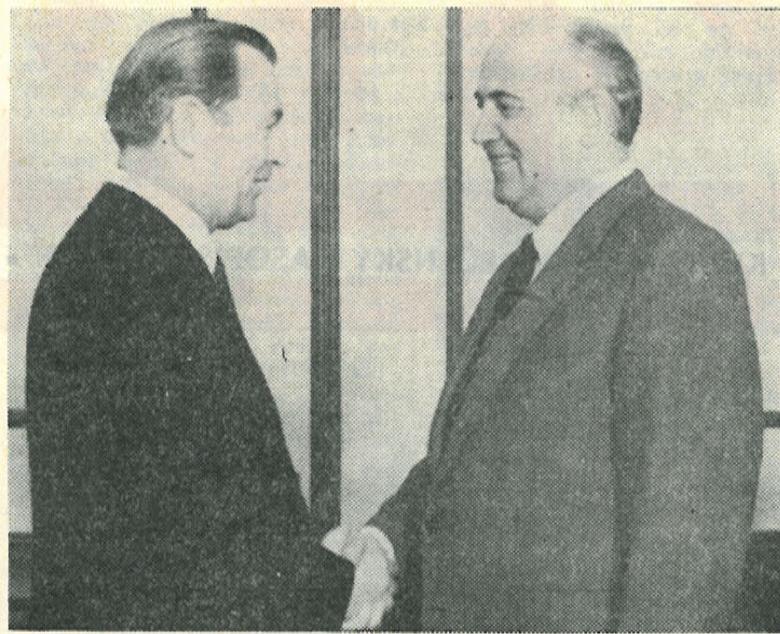
Základom poľskej zahraničnej politiky je a bude spojenectvo so Sovietskym zväzom, založené na ideovej a triednej jednote, ktoré je v záujme oboch krajín a európskej bezpečnosti. Upevňovanie poľsko-sovietskeho prialstva a spolupráce s KSSZ je jedným z programových úloh PZRS. Strana sa taktiež vyslovuje za stálym rozvojom vzťahov a spolupráce s ČSSR a ostatnými socialistickými krajinami.

O sile strany rozhoduje nielen počet, ale predovšetkým kvalita jej rádov. Strana bude dbať o to, aby ich tvorili ľudia ideoví a morálne citliví, skromní, samostatní v myšlení a činnosti, ktorí sú pripravení brať na seba fažké úlohy, brániť liniu strany a získavať pre nás program a politiku nestraníkov.

Budúcnosť, o akú sa usilujeme, vyžaduje predovšetkým zoskupenie národa a jeho tvorivej energie okolo úloh ďalšieho socialistického rozvoja Poľska, zdokonaľovanie štruktúr a organizácie nášho kolektívneho života, dôslednú kontinuitu reformiem štátu a hospodárstva, premien v spoločenskom vedomí, ktoré by zodpovedali požiadavkám súčasných pretekov myšlienky a práce, spojenie múdrosti a skúsenosti staršieho pokolenia s energiou, kriticismom a novátorstvom mládeže.

Hlavným cieľom PZRS, ktorá plní vedúcu úlohu v štáte, je výstavba novodobého, bohatého, spoločensky spravodlivého, demokratického Poľska. Cestou k tomuto cieľu je socialismus.

Už po odovzdani tohto čísla do tlače sa uskutočnilo 25. zasadanie ÚV PZRS, ktoré rozhodlo, že X. zjazd strany sa začne 29. júna 1986. Plénium zároveň schválilo zjazdové tézy, ktoré rozvíjajú Program PZRS, a rozhodlo predložiť ich na straniku a celospoločenskú diskusiu. ÚV prijal tiež uznesenie vo veci kádrovej politiky. K zasadaniu ÚV sa vrátime v nasledujúcom čísle.

PER-ZSSR. Predseda vlády PER Zbigniew Messner bol na svojej prvej zahraničnej návštive v Sovietskom zväze. Výsledkom jeho rokovania so šéfom vlády ZSSR Nikolajom Ryžkovom a ďalšími sovietskimi činiteľmi bolo o.i. jedenásť podpísaných dohôd o hospodárskej, kultúrnej a vedeckotechnickej spolupráci medzi Poľskom a Sovietskym zväzom (v tom dohodu o kooperácii pri výstavbe v Poľsku jadrovej elektrárne s kapacitou 4000 MW), ktoré tvoria základ pre zavádzanie nových formiem vzájomnej súčinnosti oboch štátov. Zbigniewa Messnera prijal generálny tajomník ÚV KSSZ Michail Gorbačov (na snímke). Šéf poľskej vlády navštívil tiež moskovskú továreň Kalibr, ktorá už 25 rokov spolupracuje s poľskou továrnou precíznych výrobkov gen. Świerczewského.

NA III. KONGRESE POĽSKÉJ VEDY, ktorý sa konal vo Varšave, delegáti rokovali o takých dôležitých otázkach ako vzdelávanie a výchova vedeckých kádrov, reštrukturizácia v národnom hospodárstve, ochrana životného prostredia a Ľudského zdravia, výživa národa, možnosti prekonania energetickej bariéry krajiny a zabezpečenie čistej vody pre obyvateľstvo. Vedeči potvrdili snahu prispiť k výriešeniu najťažších problémov v Poľsku. V schválených na záver dokumentoch spresnili smery ďalšieho rozvoja vedy, jej úlohy a povinnosti voči spoločnosti a krajine a vzťah vedy k súčasnému svetu. S účastníkmi III. kongresu sa stretol predseda Štátnej rady Wojciech Jaruzelski.

VARŠAVA. Situácia poľskej súčasnej literatúry, spoločenská služba literárnych tvorcov a sociálno-existenčné problémy spisovateľského prostredia patrili k hlavnej tematike II. zjazdu Zväzu poľských spisovateľov, ktorý sa konal vo Varšave. Zjazd zvolil zároveň nové orgány zväzu. Predsedom ZPS sa stal Wojciech

Zukrowski (snímka zľava). Za jedného z podpredsedov zvolili známeho prozaika a prekladateľa zo slovenskej literatúry Zygmunta Wójcika, člena miestnej skupiny našej Spoločnosti vo Varšave (snímka sprava), ktorému k zvoleniu srdečne blažoželáme.

V ČÍSLE:

XXVII. zjazd KSSZ	4
Oravka	6
První člověk ve vesmíru	7
K.H. Mácha	8
Profily krajanov	10—11
Záloh spišských miest	12—13

s tajomníkom Gminného výboru PZRS
v Nižných Lapšoch
WŁADYSŁAWOM NOWAKOM

POKROK NA INVESTIČNOM POLI

Bliží sa X. zjazd PZRS. Ako v tejto súvislosti hodnotíte realizáciu uznesení IX. mimoriadneho zjazdu strany, ktoré sa vzťahujú na vašu gminu?

Podarilo sa nám vykonať hodne uznesení najmä na úseku poľnohospodárstva. Napr. obnovili sme gminné družstvo Roľnícka svojpomoc v Nižných Lapšoch, založili sme družstevnú banku, zlepšili sme poľnohospodárske služby, ktoré významne pomáhajú roľníkom v ich práci. Zlepšilo sa aj zásobovanie v našej gmine, čo je vidno skoro v každom obchode. Je dostatok umelých hnojív, vápna, poľnohospodárskeho náradia a niektorých strojov pre konský záprah a v poslednom období aj uhlia.

Zaznamenali sme značný pokrok na investičnom fronte. V roku 1984 odovzdali sme do užívania peknú budovu hasičskej remízy v Tribši. V máji tohto roku plánujeme odovzdať remízu v Lapšanke. Vo výstavbe sú ďalšie dve remízy v Kacvine a Nižných Lapšoch. Vlani sme hospodárskym systémom opravili obecné cesty v Nižných Lapšoch. Tento rok definitívne odovzdáme do užívania zdravotné stredisko, ktorého výstavba sa, žiaľ, tiahla mnoho rokov.

Aktívne pôsobí gminné družstvo Roľnícka svojpomoc, ktoré neuštale modernizuje svoje objekty a buduje nové. Napr. vo Falštine odovzdalo výkupné stredisko dobytka a tento rok dokončí výstavbu veľkého obchodu v Kacvine.

Chcel by som zvlášť vyzdvihnuť činnosť nášho gminného družstva roľníckych krúžkov v Nedeci. Totiž v poslednom období okrem bežnej pomoci v poľnohospodárskych práciach začali poskytovať roľníkom aj oprávárske služby, najmä keď ide o traktory a iné stroje. Vlani urobili 52 takýchto opráv. Zároveň začali vyrábať stavebné kvádry, čo prispieva k zlepšeniu zásobovania stavebnými materiálmi v našej gmine.

Pozoroprávajme teraz o tom, čo sa vo vašej gmine nepodarilo vybaviť a čo budete realizovať po X. zjazde?

Patrí sem výstavba školy v Nižných Lapšoch, pre ktorú sme zatiaľ zabezpečili len pozemok a stavebný projekt. Výstavba začne na jar a bude prebiehať pod patronátom Budostalu 7 z Krakova. Ďalšou naliehavou otázkou je výstavba školy v Kacvine, ktorá sa konečne pohne z miesta. Bude sa stavat hospodárskym systémom a o tom, kedy ju dokončia, rozhodne angažovanosť Kacvinčanov. Snažíme sa im vybaviť nejaký podnik, ktorý by prevzal patronát nad stavbou. V tomto päťročnom období plánujeme výstavbu zdravotného strediska vo Fridmane, ako aj stavbu 3 km cest cez Lapšanku. V celej gmine je veľmi nutná oprava poľných ciest. Vo Vyšných Lapšoch a v Tribši musíme urobiť melioráciu a potom komasáciu, no a konečne vyriešiť otázkou zlepšenia autobusovej dopravy do Nového Sáca a telefonického spojenia s Nedecou a Kacvinom.

Podľa mňa k nezrealizovaným úlohám vo vašej gmine patrí aj otázka dvojjazyčných tabúl na obchodoch a gastronomických objektoch...

S týmto problémom sa na gminný výbor strany zatiaľ nikto nebracal. Má ho však vybaviť gminné družstvo, ktoré ako viem, o otázke tabúl rokovalo na schôdzi dozornej rady.

Rokovalo, ale tabule ako neviseli tak nevisia. Dúfam však, že teraz gminný výbor PZRS pomôže vyriešiť definitívne túto naliehavú otázku.

Teraz by ma zaujímalo s akými problémami prichádzajú na gminný výbor obyvatelia z jednotlivých obcí?

Prichádzajú s veľmi rôznorodými problémami, ktoré ich trápi v každodennom živote. Stačia sa na nevhodnú obsluhu niektorých pracovníkov gminného úradu, alebo družstva GS, v čom sa snažíme okamžite intervenovať. Obracajú sa na nás rolníci vo veci prídeli stavebných materiálov, traktorov a iných poľnohospodárských strojov, alebo vybavenia starobných dôchodkov. Žiadateľom sa vždy snažíme pomôcť alebo ich aspoň usmerniť v tých situáciach, v ktorých nemôžeme rozhodovať. Možem smelo povedať, že obyvatelia nižnolapšanskej gminy majú k nám dôveru.

Na území vašej gminy žije najväčšia skupina obyvateľov slovenskej národnosti združených v Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku. Ako hodnotíte ich činnosť?

Hodnotím ju, samozrejme, kladne. Aktívnu činnosť Spoločnosti vidieť najmä v Nedeci a Kacvine. Horšie je to v Nižných Lapšoch. Veľmi dobre pracujú súbory, ktoré zachovávajú staré tradície. Vystupujú na rôznych kultúrnych podujatiach, kde prezentujú dobrú ľúto. Obyvatelia slovenskej národnosti zastávajú rôzne funkcie v gminnom úrade, dozornej rade gminného družstva, v základných stranických organizáciach, ba sú aj členmi exekutív gminného výboru strany. V každodennom styku s nimi vidíme, že pracujú dobre v prospech svojho prostredia a celej gminy.

Zhovárala sa: ANNA KRISTOFÉKOVÁ

Ako oznámilo Kuratórium osvety a výchovy v Novom Sáci, v období od 15. apríla do 31. mája t.r. sa v základných školách na Spiši a Orave konajú zápisu na vyučovanie slovenčiny.

Výchova detí nie je vecou fahkou ani jednoduchou a dobrá výchova je dvojnásobne zložitá. Ostatne, je o tom množstvo teórií, vzniklo mnoho mûdrych rozpráv a kníh, ako aj poradcov pre rodičov. Nechcem tuná polemizovať, ktorá výchovná metóda je správna a ktorá nie. Každý má na to svoj názor a až život ukáže, či sme zvolili tú najvhodnejšiu. S jedným však každý musí súhlasíť, že všetci rodičia chce pre svoje dieťa to najlepšie, že ho chce, — ako sa všeobecne hovorí, — vychovať na poriadneho človeka.

znamenáť prílišné zaťaženie. Sú to však naozaj zbytočné obavy, ktoré môže vyvrátiť každý skúsený pedagóg. Napokon možno sa o tom presvedčiť aj na príklade detí, ktoré sa už učia slovenčinu, že si z tohto dôvodu nezhoršili prospech. Jedom je však veľmi dôležité. Defom vôbec treba venovať viac pozornosti, zaujímať sa, ako sa učia, pomáhať im a dozrietať na to, — keď sme ich už zapísali na slovenčinu, — aby v učení vytrvali do konca. Samozrejme, okrem prejavov zvýšeného záujmu, treba dieťaťu vysvetlovať význam výuky slo-

SLOVO K RODIČOM

V tejto mimoriadne dôležitej úlohe vychovávateľov rodičia berú na seba zodpovednosť rozhodovania namiesto dieťaťa o tom, čo je preň dobré, dôležité a potrebné, a čo nie. Malé dieťa totiž nie je ešte v stave docenitie hodnoty a potreby, ktoré neškôr budú preň osozne.

A práve tu dochádzame k podstate veci, hlavnému motívu tohto príspevku, adresovaného krajským rodičom. Totiž rodičia a iba rodičia, ktorí predsa chce pre svoje deti len dobro, rozhodujú a sú zodpovední za to, či ich deti budú ovládať rodnu reč. Teda či ich zapísu na vyučovanie slovenčiny v škole, lebo iba škola môže to urobiť najlepšie. Tu sa treba naozaj vážne zamyslieť, aby sme neuváženým rozhodnutím alebo nedbalosťou neukrátili vlastné dieťa o dobro najvyššie, akým je jazyk.

Pristupujeme teda k otázke vyučovania slovenčiny s plnou zodpovednosťou, aby sme sa neškôr nestretli s výčitkami svojich detí, keď už budú dospele, že sme im neumožnili alebo priam prekazili naučiť sa rodny jazyk. Bolo by to zvlášť smutné, keby sa tak stalo v krajskej rodine, v ktorej rodičia sa považujú za Slovákov. Preto neotáľajme, neodkladajme vec na neškôr, ved' nie je to nič obťažné. Stačí predsa len zájst do školy za riaditeľom pripadne učiteľkou slovenčiny a prihlásiť dieťa na tento predmet. Nezaberie to naozaj veľa času. Keby však niekto nemohol ísť osobne, stačí napisať vyhlásenie, že chce, aby sa jeho dieťa učilo slovenský jazyk, podpísat ho a odovzdať riaditeľovi prostredníctvom žiaka. Povinnostou riaditeľov škôl, súhlasne s nariadením ministerstva školstva a Kuratória osvety a výchovy v Novom Sáci, je prijať všetky prihlásky bez akýchkoľvek námietok a zorganizovať vyučovanie.

Niektorí rodičia majú azda obavy, či slovenčina ako dodatočný predmet, nebude pre dieťa

venčiny, vstupovať mu národné povedomie a lásku k materčine. Raz to pochopí a bude vám za to vďačné.

Máme na Spiši a Orave školy, kde sa vyučovanie slovenského jazyka náležite rozvíja. Sú však aj také, a čo ich dosť, kde napriek dobrým podmienkam a vysokokvalifikovaným učiteľom je stav žiakov na slovenčine neúmerne nízky. Plati to najmä o Nedeci, Tribši, Oravke či Chyžnom. Ale aj ďalších, ako trebárs v Lapšanke, Privarovke, Malej Lipnici, Harkabuze, Podsrni, Podylkou, Hornej Zubriči, Jablonke-Matonogoch, kde predsa žijú veľké skupiny krajanov, je tých žiakov málo. Vyúzime teda príležitosť, práve teraz, aby ich bolo viac.

Napokon o otázke slovenčiny mali by pouvažovať aj krajania vo Fridmane, Falštine, Nižných Lapšoch, Pekelniku, Veľkej Lipnici, Kičoroch a v ďalších obciach, kde sa tento predmet ešte nevyučuje. Aj tam stačí iba prihlásiť deti, aby sa vyučovanie začalo. Že je to možné svedčia príklady 10 nových škôl na Spiši a Orave, kam sa v posledných rokoch — po dlhšej prestávke — opäť vrátil slovenský jazyk ako vyučovací predmet. Kto sa cíti krajanom, ten nebude dlho otátať, lebo vie, čo je jeho povinnosťou.

JÁN SPERNOGA

URÝCHLENIE ROZVOJA ZSSR

UPEVNENIE MIERU VO SVETE

XXVII. zjazd KSSZ sa konal v zložitom období, v čase prudkého prelomu v živote sovietskej zeme a napäti v súčasnom svete. Tým závažnejšie sú závery, ku ktorým dospel. Hlavným politickým výsledkom zjazdu je schválená generálna línia vnútornej a zahraničnej politiky strany, línia urýchľeného spoločenského a hospodárskeho rozvoja Sovietskeho zväzu a upevnenie mieru na svete. Osobitné zdôraznenie si zaslúži fakt, že zjazdové rokovania prebiehali v duchu stranicej zásadovosti a náročnosti, že popri najzákladnejších problémoch rozvoja krajiny zahŕňovali i také, ktoré sa roky obchádzali a odsúvali, že napokon dali odpoveď na najpálčivejšie otázky, ktoré si kladú ľudia všade na svete.

Nemeniteľným základným cieľom strany — zdôrazňuje sa v zjazdovom uznesení — je neustále zvyšovanie životnej úrovne sovietskeho ľudu, snaha urobiť jeho život šťastnejším, duševne bohatším. Slúži tomu úsilie KSSZ o ďalší postup na ceste ku komunizmu na základe urýchľenia sociálno-ekonomickejho rozvoja krajiny. Toto urýchlenie prijaté na XXVII. zjazde a preložené na reč konkrétnych faktov a čísel znamená, že krajina Sovietov hodlá do konca tohto storočia zdvojnásobiť národný dôchodok a výrobný potenciál krajiny, za súčasného 2,3- až 2,5násobného zvýšenia produktivity práce. Dôležitou etapou v dosiahnutí týchto cieľov je realizácia úloh terajšej, 12. päťročnice, počas ktorej sa má generálne zintenzívniť priemyselná výroba, zdvojnásobiť jej automatizáciu a strojnosobiť jej robotizáciu. Do 20% stúpne podiel jadrových elektrární na výrobe elektrickej energie a skoro na 40% podiel plynu v palivovo-energetických zásobách. Zintenzívni sa poľnohospodárstvo, aby v r. 1990 produkcia obilních dosiahla úroveň ok. 250 mil. ton.

Tieto náročné ciele však nemožno dosiahnuť na terajšej materiálno-technickej základni. Bude si to vyžadovať hlbokú technickú rekonštrukciu národného hospodárstva na základe najnovších poznatkov vedy a techniky a súčasne zdokonalenie metód riadenia a hospodárenia a vôbec prestavbu hospodárskeho mechanizmu. Podstata zmien spočíva v preniesení fažiska z kvantitatívnych ukazovateľov na kvalitu a efektivnosť.

Významnou črtou XXVII. zjazdu je to, že zamerania na rozvoj výrobných sil spojil s rozvíjaním výrobných vzťahov, s aktívnou úlohou sociálnej politiky, s prehľbením socialistickej samosprávy ľudu a ďalších spoločenských vzťahov, aby tým vznikli podmienky, ktoré budú tento rozvoj podporovať a podnecovať.

Sú to všetko neľahké, ale dosiahnuteľné úlohy. Zdôraznil to v záverečnom prejave Michail Gorbačov, ktorý o.i. povedal: „Uvedomujeme si, ako nesmierne fažkého bremena sa KSSZ ujíma, keď vytvára strategiu urýchľenia. Sme však presvedčení o naľahavej nutnosti práve tejto stratégie. Sme presvedčení o jej reálnosti. Keď sa budeme opierať o nevyčerpateľné možnosti a prednosti socialismu, o živú, tvorivú činnosť ľudu, dokážeme splniť všetko, čo sme si predsa vzali.“

Hovoriac o schválenom programe hospodárskeho rozvoja ZSSR, nemožno opomenúť jeho internacionálny aspekt, keďže tento program všestranne a komplexne akceptuje aj záujmy socialistických krajín, ktorých spoluprácu považuje za jeden z najrozhodujúcejších faktorov spoločného urýchľovania vedeckotechnického pokroku. V najbližších rokoch má sa uskutočniť veľký krok vpred v rozvoji socialistickej integrácie s krajinami RVHP a jej novými formami budú o.i. spoločné vedecko-výrobné združenia a medziodvetvové vedeckotechnické komplexy.

Základnou podmienkou pokroku ľudstva je zachovanie mieru. Len v mieri budú môcť ľudia využiť výsledky vedy, všetky tvorivé sily na ušľachtile ciele, vyriešiť všetky problémy, ktoré na nás dnes doliehajú, uložiť si nové, ešte smelšie úlohy. Ideálom socializmu je svet bez vojen, násilia a smrtonosných zbraní. KSSZ na svojom zjazde ukázala, že podobne ako v celých svojich dejinách, je aj teraz neochvějne verná tomuto ideálu. Potvrdzuje to výrazne činnosť sovietskej vlády na medzinárodnom poli, početné sovietske mierové iniciatívy, ktoré delegáti zjazdu plne podporili. Je to mimoriadne dôležité najmä dnes, keď sa vo svete stupňujú zbrojenia, keď stúpa jadrové nebezpečie, keď sa speje k militarizácii kozmu.

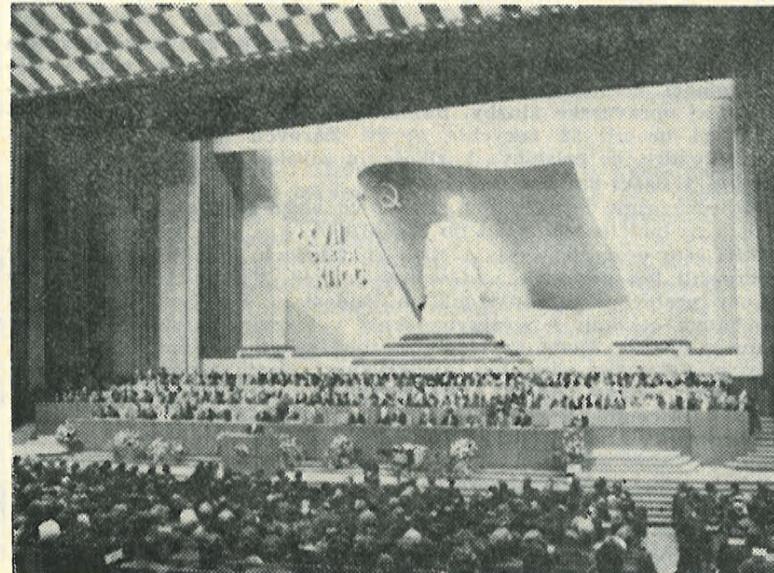
„Sovietska zahraničná politika“ — zdôraznil Michail Gorbačov — „je orientovaná na hľadanie vzájomného porozumenia, na dialóg, na presadenie mierového spolunažívania ako univerzálnych norm vo vzťahoch medzi štátmi. Máme jasné predstavy o tom, ako to dosiahnuť, a konkrétny program práce v mene zachovania a upevnenia mieru.“

Za generálneho tajomníka ÚV KSSZ bol jednomyselne zvolený MICHAIL GORBAČOV ● Nový ústredný výbor KSSZ zvolil dvanásť členov politického byra, sedem kandidátov politického byra a jedenásť tajomníkov ÚV KSSZ ● Zvolenie vedenia ústrednej revíznej komisie ● Záverečný prejav M. Gorbačova

V minulých týždňoch sa pozornosť celej svetovej verejnosti sústredovala na Moskvu, kde sa konal XXVII. zjazd Komunistickej strany Sovietskeho zväzu. Jeho desaťdňových rokován (25.II.—6.III.) sa zúčastnilo 4993 delegátov zastúpujúcich vyše 19 miliónov sovietskych komunistov. Na zjazde bolo prítomných 152 delegácií komunistických, robotníckych, revolučno-demokratických, socialistických, sociálnodemokratických a ďalších strán, predstavitelia oslobodeneckých hnutí a demokratických spoločenských organizácií zo 113 krajín. Delegáciu PZRS viedol prvý tajomník ÚV PZRS a predseda Státej rady PIER Wojciech Jaruzelski a delegáciu KSČ — generálny tajomník ÚV KSČ, president CSSR Gustáv Husák.

Zjazd prijal rezolúciu schvaľujúcu politickú líniu a praktickú činnosť ústredného výboru, schválil novú redakciu Programu KSSZ a zmeny v stanovách strany a vytýčil hlavné smery hospodárskeho a sociálneho rozvoja ZSSR v rokoch 1986—90 a na obdobie do roku 2000. Na rokovania najvyššieho stranického fóra došlo vyše 250 tisíc dopisov pracujúcich, v ktorých vrele podporili politiku strany.

V druhom dni zjazdových rokován prehovoril predseda poľskej delegácie Wojciech Jaruzelski, ktorý odovzdal bratské pozdravy strane a náromom Sovietskeho zväzu. Predstavil skúsenosti našej krajinu v posledných rokoch a ponaučenia, ktoré z nich vyplývajú, podporil sovietske odzbrojovacie návrhy a zaželal mnoho historických úspechov.

Pohľad na zasadaciu sálu a predsedníctvo XXVII. zjazdu

Wojciech Jaruzelski a Michail Gorbačov medzi delegátmi a hosťami. V období zjazdu sa uskutočnilo priateľské stretnutie oboch vedúcich predstaviteľov

Politickú správu ÚV KSSZ predniesol generálny tajomník ÚV Michail Gorbačov

BRATISLAVA. 4. apríla t.r. uplynulo 41 rokov od oslobodenia mesta sovietskou armádou. Po vojne sa Bratislava, hlavné mesto Slovenska, začala rýchlo rozvíjať a stala sa významným administratívnym, priemyselným a kultúrnym centrom. Kým v r. 1948 žilo v Bratislave 184 tis. obyvateľov, koncom roka 1985 bolo ich už 416 tis. Hodno ešte spomenúť, že bratislavský priemysel dodáva skoro päťtinu výroby celej SSR. Na snímke: pohľad na mesto a bratislavský hrad.

STOKHOLM. Svet sa stal opäť svedkom otriasajúceho aktu násilia.

Od guleckého atentátu zahynul v noci 28. februára t.r. významný politik, predsedu švédskej vlády Olof Palme a jeho manželka bola ranená. Tento vynikajúci škandinávsky štátnej bol podpredsedom Socialistickej internacionálnej a predsedom Medzinárodnej komisie pre odzbrojenie a bezpečnosť. Za svoju činnosť v prospich mieru a všeobecného odzbrojenia si získal medzinárodnú autoritu a uznanie. Do momentu odovzdania tohto čísla do tlače polícia, napriek intenzívному pátraniu, neodhalila páchateľa. Funkciu Olofa Palmeho (na snímke) ako predsedu Švédskej sociálnodemokratickej strany a predsedu vlády zverili doterajšiemu podpredsedovi tejto strany a vlády Ingvarovi Carlssonovi.

LISABON. V sídle portugalského parlamentu zložil slávnostnú prísahu novozvolený prezident tejto krajiny, 61-ročný socialist Mario Soares (na snímke). Slávnosti sa zúčastnilo niekoľko desiatok delegácií zo zahraničia, v tom piati šéfov štátov a piati predsedov vlád. Mario Soares, ktorý bol predtým trikrát predsedom vlády a svoje volebné víťazstvo vďačí najmä podpore komunistov, je prvým civilným prezidentom v Portugalsku od roku 1926.

VIEDEŇ. Počas rokovania delegácií siedmich socialistických a dvanásťti štátov NATO zástupcovia ČSSR, NDR, Poľska a ZSSR predložili spoločný návrh dohody o predbežnej redukcii v Strednej Európe 11,5 tis. sovietskych a 6,5 tis. amerických vojakov spolu s výzbrojom a bojovým zariadením. Uzavretie tejto dohody — napriek skromnému rozsahu redukcie — malo by veľký význam. Mohlo by to tiež rozchybať viedenské rokovania, ktoré už prakticky 12 rokov stagnujú. Na snímke: budova Státnej opery vo Viedni.

Snímky: CAF, TASS, ARCHIV

Program poľskej delegácie v období zjazdu bol veľmi bohatý. W. Jaruzelski navštívil Litovskú SSR, kde sa stretol s vedením ÚV strany, s pracujúcimi závodu na matematické stroje a pracovníkmi redakcie Červená zástava. Navštívil tiež Pokusný vedecko-výskumný ústav Enims v Moskve, pamätné miesto bojov II. svet. vojny na Volokolamskej ceste, stretol sa s pracovníkmi poľských zastupiteľstiev v Moskve a poľskými študentami (na snímke), ktorí študujú na Akademii spoločenských vied pri ÚV KSSZ.

Vo Vilniaskom sobášnom paláci W. Jaruzelski blahoželal mladému manželskému páru a pozval ho na návštěvu do Poľska.

Cestou do dediny

ŽIVOT NA „ROLIACH“

K najmenším dedinám na Orave patrí nejchybne Oravka. Nie rozlohou, ale počtom obyvateľov. Žije tu okolo 1000 obyvateľov. Obec je roztrúsená na tzv. roliach, ktoré boli kedysi jednotkami delenia pôdy. Ich názvy vraj pochádzajú od prvých majiteľov pridelencov pozemkov. V Oravke je asi deväť takýchto roli. Najvzdialenejšie od centra obce sú Studzianki a Marchewki — skoro tri kilometre. Je to skoro samostatná osada, avšak nie je tu ani malý obchodík. Za všetkým treba ísť do dediny alebo do susednej Jablonky. Najhoršie to majú deti a robotníci, ktorí každé ráno bez ohľadu na počasie, musia krácať v kopcovitom teréne do dediny. Tam je škola a tam je aj autobusová zastávka, obchod, hostinec, ale aj kostol a hasičská remíza. Na dôvažok je treba ísť cez strou, ktorú ľažko nazvá schodnou.

Oravka bola vraj založená pred vyše 400 rokmi. Jej najstaršou historickou pamiatkou je drevený kostol Jána Krstiteľa, ktorý bol údajne vybudovaný v r. 1651, avšak presný dátum je neznámy. Je to najvzácnejšia architektonická pamiatka dreveného sakrálneho stavebnictva v širokom okoli.

Vráfme sa však k dnešnej Oravke, ktorá podobne ako v minulosti, žije vlastným, určite nie bezproblémovým životom. O obci a jej

dnešných starostiah som sa rozprával s mladým richtárom Tadeuszom Kaźmierczykom a Jurajom Czyszczoňom.

Obyvateľia Oravky sú predovšetkým rolníci, ktorí gazdujú zväčša na malých a stredných gazdovstvách. Pôda je mälo úrodná a leží na kopcovitom teréne. Roľníci dostávajú za plody predané štátu tzv. horský príplatok. Napriek týmto nepriaznivým podmienkam roľníci gazdujú celkom dobre. Zameriavajú sa prevažne na chov jatočného a mliečneho dobytka. Oravka zaujíma popredné miesto v predaji mlieka.

Časť ľudu pracuje v novotargských závodoch kožiariskeho priemyslu, časť na Slovensku a ďalšia časť sa uchytila na Orave, najmä v Jablonke.

Co najviac sťažuje život obyvateľom v Oravke? Otázka by sa zdala ľahká, hoci neverím, že by v Oravke nemali problémy. Na prvý pohľad to vyzerá tak, že o čo v iných obciach musia tvrdovojoať, napr. škola, cesta (aspoň hlavná), kultúrny dom, obchod, hostinec — tu v Oravke už majú. Preto sa do popredia dostávajú otázky všeobecnejšieho rázu, avšak nemenej dôležité. Napr. moji náhodní spolubesedníci sa sťažujú na prácu úradníkov v gminnom úrade, ktorí roľníka preháňajú po úrade a nemajú k nemu a k

jeho vzácnemu času žiadnu úctu. Čudné je však to, že títo úradníci pochádzajú väčšinou z oravských obcí.

Roľníci čakajú väčšiu pomoc zo strany družstva roľníckych krúžkov, a najmä lacnejšie služby. Sťažujú sa na nedostatok polnohospodárskych strojov a predovšetkým stavebných materiálov. Ako príklad uvádzajú, že keby museli čakať s materiálmi na prídel z gminného úradu, nikdy by nič nepostavili, lebo keď dostanú tehlu, nedostanú cement, keď obdržia prídel rúr na ústredné kúrenie, nedostanú plech na strechu a pod. Rozčulujie ich najmä to, že na čierne stavebné materiály možno kúpiť, samozrejme s prirázkou.

Obyvateľia Oravky by chceli, aby do dediny prichádzal detský a zubný lekár. V nedalekej Jablonke je sice zdravotnické stredisko, ale odborník pre deti tam chybí a zubný lekár počas dvoch dní prijíma ľudí z celej gminy. Dostať sa k nemu je skoro nemožné.

Sťažujú sa aj na nedostatočne zásobovaný obchod. Z malých tunajších problémov prechádzajú k všeobecnejším, ktoré nemôžu vybaviť v gmine, a pomaly aj mne začínajú klásť otázky. Napr. prečo sa roľníci musia povinovat poistovať, prečo nedostávajú listky na mäso, hoci ho produkujú, prečo robotníčka dostáva materské príspevky a roľníčka nie a prečo...? Taktô by sme mohli pokračovať. Sú rozhoreční, a hoci si uvedomujú tažku situáciu krajiny, nie všetko dokážu pochopiť. Vraj, kto sa v tom všetkom vyzná.

Miestna skupina KSSCaS má najviac členov nie v centre Oravky, ale práve v odľahlých Studziankach. Tam tiež od r. 1983 býva predseda kr. Vladislav Otrebiak a tam je aj klubovňa miestnej skupiny. O jej prestávovaní rozhodli sami oravskí krajania ešte v r. 1979. Uznali totiž, že keď v centre majú kultúrny dom, tak oni budú mať aspoň slovenskú klubovňu. Činnosť klubovne našla svojich podporovateľov, ale aj odpovedov. Je sice pravdou, že vybavenie klubovne je viac ako slabé, veď okrem troch stolov, niekoľkých stoličiek a televizora nie je nič viac. Nuž v takých podmienkach sa len tažko dá pracovať, ale zábavy predsa možno organizovať. Lenže ako to už býva, zábava býva hlučná a stane sa občas aj malá výtržnosť. A preto sú dnes v Studziankach krajania, ktorí chcú klubovňu prestavať do dediny, zasa iní cheú, aby klubovňa tu nadalej zostala, avšak s lepším vybavením. Aj jedni aj druhí chceli, aby som im dal za pravdu. Taktô sa rodia konflikty. Argumenty majú obidve strany. Myslím si však, že musia o tom rozhodnúť sami na spoločnej členskej schôdzi, aby z toho mal osoby čo najväčší počet tamojších krajanov.

Text a foto: DOMINIK SURMA

Rekreačné domy pekne zapadajú do krásneho okolia

Drevený kostol je vzácnou architektonickou pamiatkou v širokom okoli

První člověk ve vesmíru

Odehrálo se to 12. dubna 1961 na kosmodromu Bajkonur. Výbuch ohně a rachot mohutných motorů s výkonem 20 miliónů HP vynesl na oběžnou dráhu první kosmickou loď s člověkem na palubě v dějinách lidstva, „Vostok-1“. Prvním kosmonautem na světě byl sedmadvacetiletý sovětský letec major Jurij Alexandrovič Gagarin. Bylo 9 hodin 7 minut.

První cesta člověka kolem světa trvala tři roky. Byla to Magellanova výprava v letech 1519–1522. Tichý oceán ještě nebyl prozkoumán a nevědělo se, zda existuje mořská cesta kolem světa. Magellan dokázal, že existuje; objevil průliv nazvaný později jeho jménem. O 440 let později Gagarin obletěl Zemi za 108 minut rychlostí 27 358 km/hod. a bezpečně přistál nedaleko vesnice Šmelovka v saratovském obvodě. Vyšel z kabiny s úsměvem a plný energie, jako by se vracel z procházky.

„On nás všechny vyzval do vesmíru,“ řekl později americký kosmonaut Neil Armstrong, první člověk, který stanul na Měsíci.

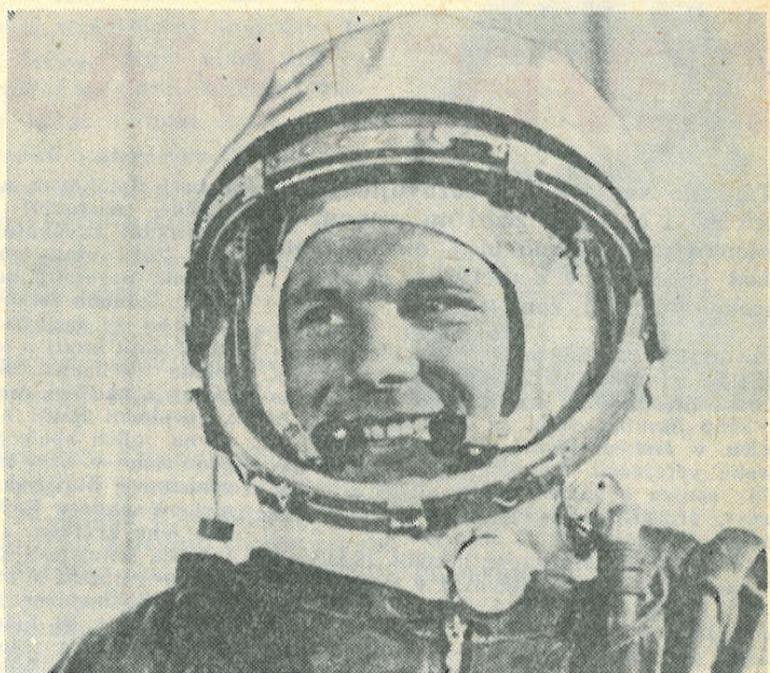
„Vostok-1“ i s kosmonautem vážil 4725 kg. Apogejum oběžné dráhy činilo 327 km, perigeum 181 km. „Vostok-1“ se skládal ze dvou hlavních částí: kabiny letce

a části s aparaturou a brzdícím motorem. Práci palubní aparatury během letu po oběžné dráze, usměrňování lodi v kosmickém prostoru a přistání řídilo automatické zařízení. V případě potřeby však kosmonaut mohl podle vlastního uznání nebo na příkaz ze Země převzít řízení. První výprava člověka do vesmíru přinesla neobvyčejně cenné vědecké informace související s konstrukcí kosmické lodi, s možností existence člověka ve vesmíru, vedení výzkumu a pozorování. Tato velká událost byla výsledkem obrovského pokroku v mnoha odvětvích sovětské vědy a techniky a práce statisíců sovětských lidí. Zároveň se první výprava člověka do vesmíru stala předpovědí využití vesmíru ve službách lidstva.

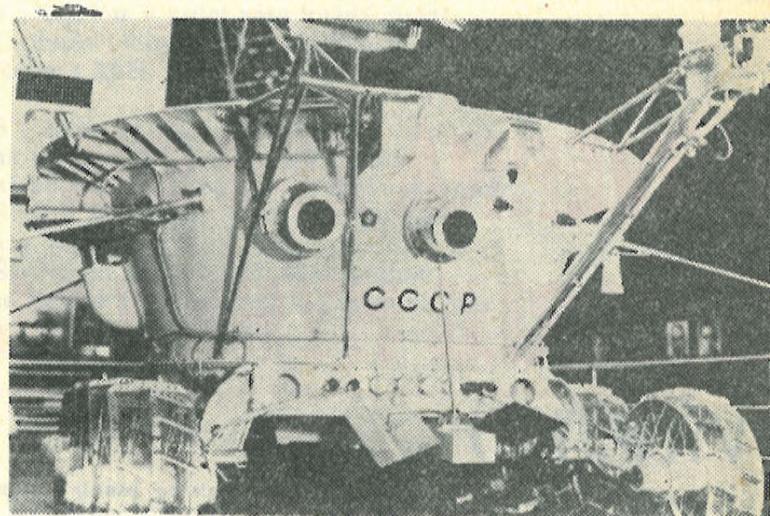
Důkazem světového uznání úspěchů sovětské astronautiky a historického letu Jurije Gagarina bylo rozhodnutí 61. generální konference Mezinárodní letecké federace v roce 1968 o ustanovení dne 12. dubna Mezinárodního dne leteckého a kosmonautického vytvoření zlaté medaile Jurije Gagarina, udělované každoročně kosmonautům za vynikající úspěchy v ovládnutí kosmického prostoru pro mírové účely. První zlatou medaili byl vyznamenán v roce 1969 sovětský kosmonaut G. Beregovoj.

Během 25 let od prvního letu člověka do vesmíru došlo k mnoha důležitým událostem v dobývání kosmického prostoru, k prvním letům žen-kosmonautek, ke společným vesmírným letům několika lodí, k přistání člověka na Měsíci, společnému sovětsko-americkému kosmickému programu „Sojuz – Apollo“, k dlouhým pobytům sovětských posádek na kosmických stanicích, k zahájení nové éry amerických kosmických lodí i v mnoha dalších významných oblastech kosmonautiky. Předchůdcem všech těchto úspěchů byl Jurij Gagarin, jehož let zahájil novou éru v mírovém využití vesmíru.

Existuje rovněž nebezpečí využití vesmíru proti lidstvu jako nové oblasti ozbrojeného konfliktu, který by mohl změnit Zemi v mrтvou planetu. Zcela jiný cíl si vytyčila kosmonautika SSSR a spolupracující s ní socialistické státy v rámci mezinárodního programu Interkosmos, na němž se aktivně podílejí i Československo a Polsko. Mírovému vítězství v dobývání vesmíru ve prospěch celého lidstva ve jménu pokroku slouží vymoznenosti vědy a objevy všech zemí socialistického společenství, jejich společná mírová zahraniční politika,

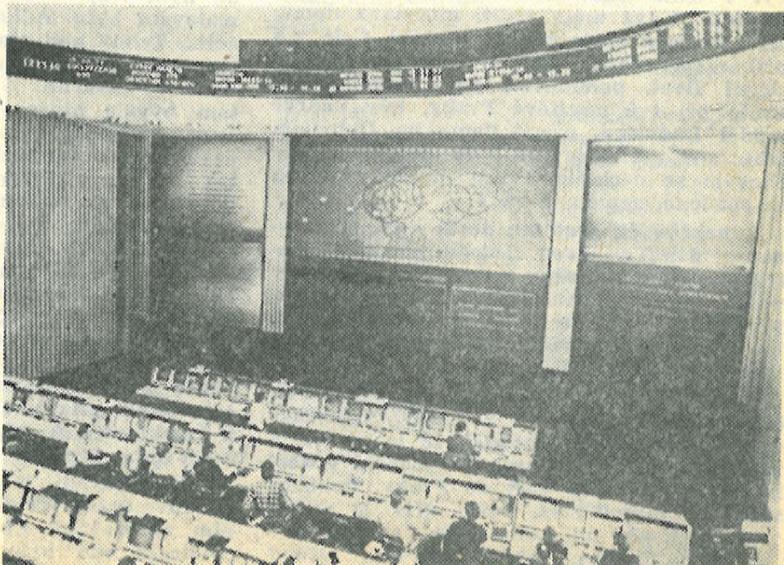

První kosmonaut Jurij Gagarin

Sovětský kosmický tančík „Lunochod 1“

Sovětské Centrum kontroly kosmických letů

Start kosmické lodi „Vostok-1“

PĚVEC „MÁJE“

„Tam na své pouti pozdravujte zemi.
Ach zemi krásnou, zemi milovanou,
kolébku mou i hrob můj, matku mou,
vlast jedinou i v dědictví mi danou,
širokou tu zemi, zemi jedinou!“

Tato slova se během 150 let, která uplynula od prvního vydání slavné básně Karla Hynka Mácha i od úmrtí tohoto geniálního českého básníka, stala se již pojmem, a to nejen v českém životě literárním, ale i u široké veřejnosti. Pojem, který bude navždy spojen s opěvovatelem mládí a lásky, krásy, přírody a rodné vlasti, věčné lidské touhy překračovat dané obzory.

Karel Hynek Mácha se narodil 16.11.1810. V letech 1817–24 navštěvoval v Praze školu u sv. Petra a u piaristů. Od roku 1825 do roku 1830 studoval na Novoměstském gymnáziu, později na právnické fakultě. To se již seznámil nejenom s Byronovým dílem, ale i s básníky polského a německého romantismu. Zamiloval si četbu Rukopisu královédvorského a zelenohorského, měl velkou zálibu v cestování. Toulal se s oblibou po starých hradech a památných místech, jejichž podobu zachycoval i kresbami.

Po krátkou dobu tvůrčího rozletu jej tisnily existenční starosti. Aby se mohl oženit

s Lori Šomkovou a zajistit tak rodinu finančně, nastoupil koncem září 1836 jako praktikant advokátní kanceláře v Litoměřicích. Záhy však umírá (5.11.1836). Jeho syn Ludvík, narozený na podzim 1836, se dožil pouze jednoho roku.

Mácha se bezvýhradně hlásil k českému národnímu hnutí a k národnostně uvědomělé mladé inteligenci. Sdílel s ní její literární zájmy a nadšení pro evropská demokratická a revoluční hnutí kolem roku 1830, podílel se na jejich společenských a uměleckých podnicích — hrál např. v českých představeních ve Stavovském divadle a v ochotnickém souboru Kajetánského divadla. V celém jeho krátkém životě se uplatňovala síla talentu, schopnosti a potřeba bohatého smyslového vnímání a přitom i citového a myšlenkového hodnocení nabytých zkušeností. K jeho odkazu se hlásili radikální demokraté příští generace, kteří již plně akceptovali jeho dobu nepochopeně geniální básnické dílo, především „Máje“.

Od vydání „Máje“ zaujala osobnost Karla Hynka Mácha mnoho literárních vědců a kritiků. Jedním ze současníků, kteří Máchovi věnovali svou pozornost, je i známý český spisovatel literatury faktu Miroslav Ivanov, z jehož knihy „Důvěrná zpráva o KHM“ uvádíme ukázku.

Domnělá podoba Karla Hynka Mácha, jak ji vytvořil malíř Jan Zrzavý pro jedno z vydání Máje (foto ČTK)

DŮVĚRNÁ ZPRÁVA O KARLU HYNKU MÁCHOVI (VÝNÁTKY)

(...) Znovu si vzpomněl na Prahu. Když tam přiběhl hned poté, co bratr Michal přinesl zprávu, že se mu narodil syn, viděl, jaká je situace. Doma nepřívětiví, matka plná zloby na Lori, ta nemohoucí — a on musel zpátky do Litoměřic. Z toho všechno vyplynul ten strach, ta obava, hrozná úzkost. Aspoň na chvíli kdyby jí mohl shodit z ramenou a vědět, jak je v Praze. (...) Loriina situace — jakmile doma oznámila, že čeká děcko — byla neradostná, matka, která by jí mohla být v téhle těžké době oporou, v květnu změřila. Když měla rodit, musela z domu, ještě že jeho bratr Michal pomohl. Celé její příbuzenstvo bylo proti Hynkovi, že prý jí zkazil život, pomlouvali ho a štvali Lori. Proto při své návštěvě Prahy, kdy poprvé uviděl Ludvíčka, prosil doma na Dobytčí trhu, aby vzali Lori do jeho světničky. Máchovým se nechtělo, zvlášť matka měla na ni spadeno, neměla ji ráda.

Hynek věděl, proč ten dopis — 9. října — napsal domů ve dvou částech, první „rozmlým rodičům“, druhý určený Lori. Nebude mít v Litoměřicích klid, pokud se Lori nepřestěhuje v Praze do jeho pokojíku, tam na ni příbuzní nebudou moci, tam ji uzamkně před každým. (...)

To bylo víc jak před dvěma týdny. Pak čekal denně na zprávu z Prahy. Nepricházel. Konečně se dozvěděl, že je Ludvíček na smrt nemocný, a proto se rozbehl v noci z 15. na 16. října opět do Prahy. Pohladil synka a musel zpět. Ještě dřív je znova zapříšhal, aby mu často psali.

18. října rozšíleně vzkázal do Prahy: „Hned

jak to psaní dostanete, odepíšte mi, jak se chlapci vede; je-li mrtev, musí na Volšanském hřbitově zvláštní hrob míti, nejkrasnější pravim, neboť měl on mým jediným dítětem býti.“

Potom opět čekal — zase nic.

(...) Kde jsou ty časy před rokem, nikdy na ně nezapomene, ještě že má zápisníky a v nich pečlivě všechno poznamenáno, každou procházku, každou návštěvu u Lori. Tenkrát ho nenapadlo, jakými starostmi se bude nyní trápit... jak sehnat peníze na vymalování bytu. A kde vzít na oběd, na večeři... Tehdy měl plnou hlavu poezie a vlasteneckví. Nejdříve se scházívali v Celetné ulici v kavárně U červeného orla, jenže tam bývalo hlučno, přicházelo sem mnoho kupců, přijíždějících z venkova do Prahy, užívaly se tu obchody, halas a křik... A tak se přestěhovali do Ungeltu. Komárek tady zřídil ve svém domě kavárnou a vlastenci se rozhodli, že zde vytvoří centrum národního života. Jednoduché zařízení dvou místností, jakýchsi nízkých pokojů, naznačovalo už předem situaci: sem nechodili zámožní, sem přišel pouze ten, kdo se chtěl setkat s některým z pánu vlastenců. Vedle Hynka Mácha tu sedával Tyl, Jablonský, někdy i Franta Šumavský, Slavomír Tomíček, Jakub Malý, občas i Palacký, Šafařík a Celakovský. A rokovalo se, debatovalo...

(...) Václav Mach ve svých Akademických pamětech uvádí, jak český zpěv a cesty na venkov hrály důležitou úlohu při národním obrozování. Zpívalo se všude, třebaže „policejní oko“ bylo bdělé. Ve Štěpánské ulici

cí míval hospodu jakýsi „tatinek Havlůj“, „byla při tom zahrádka, ohrazená zdí podle průchodní cesty... V zahrádce nebylo bez českého zpěvu“, takže nakonec Havlůje povolali na policii, kde mu přikázali, aby nešel „revolučních zpěvů českých“, nebo že mu odejmou živnostenské povolení. Jindy zase zpívali — vzpomíná Mach — v pivovaru u sv. Tomáše na Malé Straně. Jednou se tam dokonce dobývala policejní patrola a studenti museli utéci zadem. Navštěvovali také seminářskou zahradu pod Petřínem, kde se „zpívalo pod záštítou kleriky bez obavy, když tam byli někteří alumnové s námi smýšlející procházku...“ A Václav Mach připomíná, že tam chodil i Hynek Mácha, „jehož heslo bylo: Zpěvem k srdeci. Zpíval doma při kytaře...“

Ano, dva zájmy prostupovaly tehdy mladého básníka naplno a opojně: poezie a vlast.

(...) „Tak nám uplynuly doby bezstarostných studií filozofických, doby to utěšené,“ vzpomíná Mach. „Byli jsme štastní, jsoucí opatřeni čestnými absolviorii. Hynkův výkaz značil vesměs nejlepší kvalifikace, ač se ke zkouškám mnoho nenamáhal — dík to jeho nevšednímu nadání.“

Z dopisu K.H. Mácha (rodičům a Lori) do Prahy ze dne 21. října 1836, v jehož psaní pokračoval 24. října: „.... Večer jsem ležel na Radobylu v neděli, na jednom velkém vrchu za Litoměřicemi, už byla tma; a v tom vylezl v Litoměřicích oheň. To jsem vyděl z toho vrchu. Tak jsem běžel honem do Litoměřic; asi 3/4 hodiny jsem měl co běžet, než jsem tam došel, a přece jsem byl jeden z nejprvnějších u ohně. To byl ale ohně; jedenáct stodol, samé obilí, najednou hořely, a vtrá do toho foukal až hrůza...“

Mácha se podle citovaného dopisu upřímně těšil na cestu do Prahy k sňatku s Lori. Zatím se však projevilo jeho ochuravění. A to se zřejmě zhoršilo po hašení požáru, kdy se Mácha nechal polévat vodou, aby vydržel zár ohně. Pak přišel domů celý mokrý a ve studeném pokoji šel spát. 4. listopadu na radu lékaře uleh a již 5. listopadu 1836 Mácha sám a opuštěn umírá. Dne 11. listopadu, v den kdy měl mít v Praze svatbu s Lori, odnášeli Máchu na hřbitov v Litoměřicích.

MIROSLAV IVANOV

KAREL HYNEK
MÁCHA

MÁJ

Nad temné hory rúžný den
vyvstav májový budí dol,
nad lesy ještě kol a kol —
lehká co mlha — bloudí sen.
Modravé páry z lesů temných
v rúžové nebe vstoupají,
i nad jezerem barev jemných
modré se mlhy houpají.

(Úryvek)

Pavel Koyš, slovenský básnik, zaslúžilý umelec. Narodil sa 8.1. 1932 v Ladcoch. Od roku 1971 je námestníkom ministra kultúry Slovenskej socialistickej republiky. Je nositeľom Ceny Rudolfa Jašika, Ceny Zväzu slovenských spisovateľov a Národnej ceny SSR. Vydal o.i. básnické zbierky: Hviezdy na zemi (1959), Srdeč (1965), Ukrutná vernosť (1968), Pieseň o Slovensku (1973), Večné leto (1973), Načo je človeku dom (1974), Vyznanie lásky (1975), Spolu (1976), Tvrdze (1977), Krídla (1978) a Rosa (1979). Poézia Pavla Koyša mala vždy maximálne tematické rozpráanie. Citlivou obopinu rozlohu možností od ne-návidím po milujem. Po tematickej stránke sú zvládnuté rozlohy od najaktuálnejších politických tém slovenského dneška až po témy z básnického privatissima.

SEJBA

Obloha si natiahla novú košeľu.
Škovránkom je ľahko pod krídlami.
Vo vlasoch je veterno. V nozdrách stromov teplo.
Ludia vyháňajú bielu vranu z kľbov,
dôverčivé oči k slnku prižmúriac.

Je chvíľa napäťia dosť vysoko nad nulou
a hlboko v zemi.
Zem vydýchne celou silou chlad.
Jar vydýchne celou zemou, do poslednej brázdy.
Je chvíľa, keď pôda, krotká milenka chlapcov,
je chvíľa, keď zem je v očakávaní
zrna.

Traktory a nože pluhov krok za krokom
trpezzivo prechádzajú od úvrate k úvratu.
Čím bližšie k poludniu, tým väčšmi bažia po hline,
po zemi z druhej strany života.
Rozvážne čelá gazdov napĺňajú sa pokojom.
Sejačky, brány a hojivé smyky
poskakujú poľom, klepotajúc o vzduch.
Družstevníci majú plnú hlavu dažďa
a oči vtáctvom rozospievanej.
Družstevníci družne vykračujú v ústrety
klasom, ktoré nám sú ešte neviditeľné.

Je chvíľa, keď obloha má čistú košeľu
a zem prvý jarný sen.
Je chvíľa, keď hospodár s poľom na dlani
a s úrodou v srdci ráta každý úsvit.
Dajbože vlahy dosýta a slnka akurátneho.
Robota klíči, nebo dvíha sa.

S istotou kráčajú družstevníci
až po ten deň, horúci jak pec,
až po ten deň, keď už z nového sa zamiesi.
Štedrá je radosť, ktorá hreje v nás
a v zemi.
Štedrá je radosť, keď škovránkom
je belaso a voľne, keď v nás sa chvejú
ich srdiečka spevavé.

SLOVNÍK ŽIVOTA (133)

Uvádzame ďalšie príklady používania niektorých predložiek a predložkových spojení.

SPRÁVNE

1. prostredníctvom úradu
2. omilostnením
ale správne je: vyrobiť
chemickou cestou

1. vyše, nad päťdesiat
2. napriek, proti všetkým
upozorneniam

1. pre zisk
2. na liečenie (ist)

1. podľa zákona,
2. podľa vzoru

pracovať mimo mesto,
mimo školy

ist po droždie, po očot

NESPRÁVNE

CESTOU (s 2.p.):

cestou úradu
cestou milosti

CEZ (so 4.p.):

cez päťdesiat
cez všetky upozornenia

CIELOM (s 2.p.):

cieľom zisku
cieľom liečenia

DĽA (s 2.p.):

dľa zákona,
dľa vzoru

MIMO (so 4.p.):

pracovať mimo mesto

PRE (so 4.p.):

ist pre droždie, pre očot

POESKY

lúzce	lúzce	lúzce
lúzecanin	lúzecan	lúzecan
lúzecí	lúzický	lúzický
lúdky	lútko	lútkový
lúdkovi	lútkový	kolená sa niekomu
lúdky si komuš	lútky	trasú
trzesa	lútky	hlút, dúšok
lyk	lútky	hlitať, pregľať, piť
lykać	lútky	lyko
lyko	lútky	lykový
lypać	lútky	blýskat očami,
lysieć	lútky	zazerať
lysawy	lútky	plešivieť
lysina	lútky	trochu plešatý
lyska	lútky	plešina, lysina
lyskać się	lútky	lysáňa
lysy	lútky	blýskat sa
znać się jak lyse	lútky	lysý, plešivý
konie	lútky	poznať sa veľmi
lyszczyk	lútky	dobre
lyżeczka	lútky	sľuda
lyžka	lútky	lyžička
lyžwa	lútky	lyžica
jeździć na lyżwach	lútky	korčuľa
łyżwiarka	lútky	korčuľovať sa
łyżwiarz	lútky	korčułarka
łyżwiarstwo figurowe	lútky	korčułiar
lza	lútky	krasokorčuľovanie
lzawić	lútky	slza
		sliži

SLOVENSKY

šupanie (kože)	loupání
lót (váha)	lot
Lužice	Lužice
Lužičan	Lužičan
lužický	lužický
lytka	lytka
lytkový	lytkový
kolená sa niekomu	kolená se někomu
trasú	třesou
hlút, dúšok	doušek
hlitať, pregľať, piť	polykat
lyko	lýko
blýskat očami,	lýkový
zazerať	koulet (očima)
plešivieť	plešatět
trochu plešatý	trochu lysý
plešina, lysina	lysina, pleš
lysáňa	lyska
blýskat sa	blýskat se
lysý, plešivý	lysý, plešatý
poznať sa veľmi	znát se velice
dobre	dobře
sľuda	slida
lyžička	lžička
lyžica	lžice
korčuľa	brusle
korčuľovať sa	bruslit
korčułarka	bruslařka
korčułiar	bruslař
krasokorčuľovanie	krasobruslařství
slza	slza
sliži	slzeti

ČESKY

loupání
lot
Lužice
Lužičan
lužický
lytka
lytkový
kolená se někomu
třesou
doušek
polykat
lýko
lýkový
koulet (očima)
plešatět
trochu lysý
lysina, pleš
lyska
blýskat se
lysý, plešatý
znát se velice
dobře
slida
lžička
lžice
brusle
bruslit
bruslařka
bruslař
krasobruslařství
slza
slzeti

Putovanie za šťastím

V tomto príspevku by som chcel predstaviť život a postavu sotva päťdesiatštyročného človeka, ktorý väčšinu svojho bohatého a zavša aj pohnutného života strávil na potulkách za živobytím a šťastím. Či našiel to, čo hľadal, alebo to bolo iba núdzové východisko? Odpoveďou na tieto otázky buďte snáď rozprávanie krajanana KAROLA DUBEKA, od roku 1983 predsedu Miestnej skupiny KSSCaS v Jablonke, ktorý nikdy nezabudol, že je Slovákom.

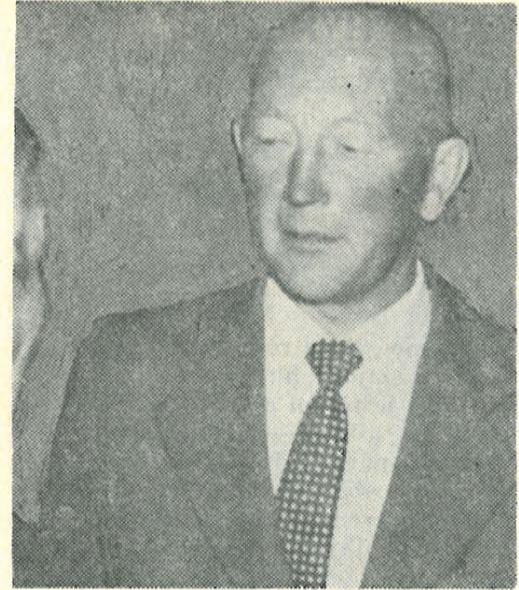
* * *

Naša rodina bola veľmi chudobná. Rodičia Mária a Andrej Ďubekovi vlastnili iba 1,5 ha poľa, teda príliš málo, aby z toho užili početnú rodinu, bolo nás totiž deväť detí. Dvaja súrodenci zomreli, ostatní sa rozložili po svete. Ja som sa narodil 28. októbra r. 1932, ako tretie dieťa v poradí. Od najmladších rokov som sa učil samostatnosti a vykonávaniu svojich povinností. Najprv som opáral malých súrodencov, pásol kravy a potom pomáhal rodičom viesť gazdovstvo, lebo otec bol najčastejšie mimo domova, privyrábal si pri výstavbe ciest. Napr. za deň roboty na ceste v medzivojniovom období dostával necelé dva zlotted, čo aj na vtedajšie pomery bolo veľmi málo. Do školy som začal chodiť práve vtedy, keď sa začala vojna, ktorá pre Oravu znamenala aj zmenu hraníc. Zasa keď v r. 1945 prešiel front, ja som končil základnú školu. Pre Oravu to boli pohnuté časy, Ludia hľadali svoje miesto v novej realite. Vela odišlo na Slovensko. Aj z mojej rodiny odišli brat a sestra. V novej situácii som sa aj ja musel vzdáť myšlienky pokračovať v štúdiu na vysnívanej meštianke. Do vojeniny som potom slúžil u jablončského gazdu. Keď som končil vojenskú službu, práve znižovali stav ozbrojených sil, preto som zvyšok vojeniny odpracoval na štátom majetku. Keďže som sa ani neskôršie nemal kde podieť, na majetku som zostal aj ďalší rok. Potom som pracoval pri meliorácii. Bola to však ťažká práca, všetko sme museli vykonávať ručne, lopatou a krompáčom. Rozhodol som sa, že skúsím šťastie na Slezsku. Požiadal som si od suseda

stovku a ráno som vycestoval hľadať robota. Našiel som ju v murárskom remesle. V r. 1960 ma rodina volala do Jablonky, lebo v Oravke zomrel ujo a chceli ma zobrať za svojho na gazdovstvo. Ale nedohodli sme sa, lebo ja som si chcel byť istý, že gazdovstvo bude moje, ale starý otec chcel, aby som to najprv odpracoval. Nemohol som čakať, veď som mal už vyše 25 rokov. Uchytil som sa teda na dva roky pri výstavbe rekreačného domu v Oravke. Potom som opäť vycestoval. Tentokrát do Zelenohorského vojvodstva, kde som sa aj oženil. Zobral som si vdovu s trojmi deťmi, s ktorou som mal ľahko, naše dieťa. Začal som opäť pracovať na štátom majetku, neskôr v opravárskej brigáde a nakońec v medených baniach v Lubine, kde som dostal aj rodinný byt. Rodinný život sa však neukladal najlepšie. Manželka bola stále nespokojná s mojou prácou a predovšetkým s platom. Nakoniec došlo k neporozumeniu a museli sme sa rozisti.

Vtedy už štyri roky bol doma samotný otec s hluchonemým bratom. Po nie najlepších skúsenostiach z rodinného života som sa rozhodol, že vycestujem do Štětinského vojvodstva. Predtým som sa však chcel rozlúčiť s otcom. Ale keď som sa vrátil, už som zostal natrvalo. Bolo mi ľuto otcu. Už som tu jedenásť rokov, otec medzičasom zomrel. Zostal som sám s telesne postihnutým bratom. Moja dcéra študuje ekonómiku a veľmi na mne lipne. Prichádza za mnou najčastejšie počas prázdnin. Pracujem v gminnej opravárskej brigáde ako majster.

Lásku k starej vlasti a materinskému jazyku som si vyniesol z rodného domu. Všetepovala nám ju matka. Pamätám sa na dlhé zimné večery, keď mama priadla a vyspevala nám pekné slovenské ľudové piesne. To naše národné povedomie podporila aj slovenská škola. Do Spoločnosti som vstúpil v r. 1959. A hoci som sa po celý čas túlal po krajinе, vždy som sa cítil Slovákom, hoci spočiatku som nevedel, ako sa na Orave rozvíja naša organizácia. Pamätať som si začiatky, tie boli veľmi sľubné. Vtedy nikoho nebolo treba príťahovať, krajania sa sami hrnuli do Spoločnosti. Tie zmeny, ktoré v našom hnutí nastali, som si uvedomil až vte-

ď, keď ma krajania v r. 1979 zvolili do výboru MS. Čas však robí svoje, veď aj to najtvrdšie železo zhŕdzavie, keď ho necháme napospas dažďu a vetru. Myslím si, že najviac nám uškodila likvidácia slovenských škôl. Výsledok bol taký, že viacerí Ľudia už po slovensky nevedia rozprávať.

V roku 1983 ma jablonskí krajania zvolili za predsedu miestnej skupiny, hoci som sa tomu aj bránil. Podľa mňa predsedom by mal byť vyzdelaný človek, hoci za mnou stojí životné skúsenosti. Veď život sa so mnou nemaznal, prešiel som tvrdú školu. Rád čítam slovenské knihy, keď zájdem do klubovne, presedím tam niekedy celé poobedie pri knihach. Hoci aj knihy sa mi zdajú dnes trochu iné ako voľkady.

Zdá sa mi, že ešte aj dnes možno veľa urobiť pre našu organizáciu. Žiada si to však súčinnosť všetkých členov výboru, najmä preto, že Jablonka je veľmi roztrúsená. Snažím sa, aby sa viac dotí učilo slovenčinu, aby bolo viac predplatiteľov Života, aby ... naša Spoločnosť sa rozvíjala. Síl však ubúda, starosti sa kopia. Dožijem sa hádam dňa, keď všetci krajania sa budú cítiť skutočnými Slovákmami.

Zaznamenal: D. SURMA

ĽUDIA • ROKY • UDALOSTI

MÁJ—KVĚTEN

1. máj. Sviatok práce — Deň medzinárodnej solidarity pracujúcich oslavovaný od r. 1890; rozhodol o tom I. kongres II. internacionál v Paríži v r. 1889; jednoti všetkých, ktorí bojujú za slobodu, mier a spoločenský pokrok.

2.V.1945. — Sovietska armáda a po jej bochu bojujúce jednotky 1. armády Poľského vojska dobyli Berlín. Nemecké veliteľstvo obrany Berlína bezpodmienečne kapitulovalo. 4. mája sa 1. armáda PV prebojovala k Laabe a 6. mája 1945 ukončila svoju bojovú cestu. 2. armáda Poľského vojska bojovala v oblasti Budišina, Drážďan, v rámci pražskej operácie oslobodila Mělník a 11. mája 1945 na okraji Prahy ukončila svoju bojovú cestu v druhej svetovej vojne.

3.V.1791. — Schválenie ústavy 3. mája, začiatok reformy politického zriaadenia v Poľsku, zrušenie šľachtického „liberum veto“, t.j. práva, ktoré umožňovalo každému poslancovi zastaviť rokovanie celého Sejmu.

5.V.1846. — Vo Woli Okrzeskej na Podlasí sa narodil Henryk Sienkiewicz, popredný poľský spisovateľ, prozaik a novelista svetového mena. Za prvej svetovej vojny založil spolu s Paderewskym a Osuchowským Svačiarsky generálny výbor pomoci vojnovým obetiam v Poľsku. V r. 1905 dostal Nobelovú cenu za román Quo Vadis zo života Ríma v období Neróna. Ďalšie hlavné diela: Listy z cesty do Ameriky, Listy z Afriky, Humores-

ky z Worszylowej torby, Črtý uhlom, Vítaz Bartek, Za chlebom, Janko muzikant, Jamiol, Strážca majáka a iné; romány: trilógia Ohňom a mečom, Potopa a Pán Wołodyjowski, Bez dogmy, Križiaci, Rodina Polanieckých, Viry a román pre mládež, V pústi a pralese. (um. 15.XI. vo Vevey v Švajčiarsku).

5.V.1876. — V Zlatých Moravciach umrel Janko Kráľ, štúrovský básnik a revolucionár, významný predstaviteľ slovenského romantizmu, najrevolučnejší z veľkých básnikov štúrovskej školy, ktorá utvorila celonárodný spisovnú reč a stala sa novým, základným stupňom v procese tvorenia novodobého slovenského národa. Básnická tvorba Janka Kráľa vyvrcholila zvlášť v revolučných rokoch 1848—49, v r. 1849 sa stal kapitánom slovenského dobrovoľníckeho zboru, za čo bol potom určitý čas väznený. Preslávil sa baladami a piesňami, ktoré vyvierajú zo žriečida ľudovej piesne. Jeho básné patria k najvýznamnejším v slovenskej baladickej tvorbe. Z diel: Zakliata panna vo Váhu a divný Janko, Zverbovaný, Moja pieseň, Piešen bez mena, Zabitý, Syn pustatiny, Jarná piešen, Dobrovoľnícke Krakoviaky, Duma slovenská a ďalšie bánske.

5.V.1901. — V Prahe sa narodil Václav Řezáč, popredný tvorca českej realistickej literatúry, laureát štátnej ceny, autor poviedok pre deti a románov: Věterná setba, Černé světlo, Svědek a zvlášť román Slepá ulička,

který predstavuje problémy medzivojnevej spoločnosti. Významný Řezáčovým dielom je román Rozhraní, ako aj nedokončená trilógia: Nástup a Bitva, v ktorej Řezáč ukazuje problémy života v českém pohraničí. (um. 22.VI.1956 v Prahe).

5.V.1945. — V Prahe vypuklo ozbrojené povstanie proti nacistickým okupantom. Na čele povstania stála Česká národná rada ako orgán Národného frontu, utvorený v ilegalite z iniciatívy KSČ. Na pomoc pražskému povstalecom prišli sovietske vojská hlavnej údernej skupiny 1. ukrajinského frontu maršala Koneva, 9. mája bola Praha oslobodená.

6.V.1856. — Vo Freibergu (teraz Příbor na Morave) sa narodil Sigmund Freud, rakúsky psychológ a psychiatr svetového mena, zakladateľ psychoanalýzy. (um. 23.IX.1939 v Londýne).

7.—9.V.1983. — Vo Varšave sa konal I. celoštátny kongres Vlasteneckého hnutia národné obedy (PRON).

9.V.1945. — V noci z 8. na 9. mája fašistické Nemecko podpísalo akt úplnej a bezpodmienej kapitulácie pred vízijnými mocnostami protihitlerovskej koalícii. Koniec druhej svetovej vojny v Európe. Deň víťazstva.

9.V. — ŠTATNY SVIATOK ČSSR.

12.—14.V.1916. — Vo Varšave sa uskutočnil majový prevrat — vojenský štátny prevrat praviciárskeho charakteru, ktorý uskutočnil J. Piłsudski. Bol to začiatok obdobia, zvaného vládou sanácie. Piłsudski využil zhoršujú-

Živá kronika Spoločnosti

Naša Spoločnosť oslávi na budúci rok už 40. výročie svojej existencie. Na jej zrade a úspešnej pôsobnosti sa podieľalo veľa uvedomelých krajanských činiteľov zo Spiša a Oravy. Jedným z nich je spoluzakladateľ MS KSSCaS v Nedeci kraján VALENT POJEDINEC.

Prednedávnom, 3. januára 1986 oslávil Valent Pojedinec svoje osemdesiate druhé narodeniny. Prišiel na svet ako jedno z desiatich detí v slovenskej rolnickej rodine Zofie a Vojtecha Pojedincovcov. Ako sedemročný chlapec začal navštěvovať ľudovú školu, v ktorej sa vyučovalo len po maďarsky. Rodnú reč sa učil od svojich rodičov a starších súrodencov. Od najmladších rokov musel pomáhať v domácnosti. Keď skončil ľudovú školu, priúčal sa viesť gazdovstvo, lebo Valentov otec bol na nedalekom Nedeckom zámku hájnikom a taktiež pomáhal pri vedení zámockého hospodárstva. Pojedincovci mali na vtedajšie časy dosť veľké gazdovstvo. Chovali napr. až 10 kusov dobytka, 20 oviec a dva kone. Situácia — ako spomína Valent — sa však rýchlosťou zhoršila, keď vypukla prvá svetová vojna. Gazdovstvo začínalo upadať, najmä že im na vojnú zobraťi kone.

V februári 1926 sa mladý Valent oženil

s dvadsaťjedenoročnou krajankou Katarinou Vojčíkovou. Spočiatka mladomanželia zostali na rodičovskom gazdovstve. Koncom roku 1926 však Valent musel narukovať na vjenčinu do Przemyšla. Keď sa po dvoch rokoch vrátil, začal s manželkou gazdovať samostatne na ok. 2 ha pozemku, ktorý zdelen po otrovej smrti. Začiatky boli ťažké. K tomu došli starosti o deti, ktorých sa im narodilo päť — traja synovia a dve dcéry. Dreli dňom-nočou, aby im zabezpečili slušnú obživu. Pomaly z roka na rok, začali dokupovať po kúsku pôdy až zväčšili gazdovstvo do 6 ha.

Tažké roky druhej svetovej vojny prežil Valent Pojedinec v Nedeci, v štyridsiatom piatom nastal vytúžený mier, nedeckí občania nadále nemohli pokojne spať. Totiž po celom spišskom okoli začala šarapatiť „banda Ognia“. Ako spomína kraján Pojedinec, prichádzali v noci do dediny a rabovali najmä slovenské rodiny. V roku 1946 zabili o.i. otca terajšiu predsedovi MS KSSCaS v Nedeci Michalovi Kuželovi.

— Pamätam sa na naše prvé schôdzky — hovorí kraján Valent Pojedinec. Zvlášť vzrušujúca bola naša prvá verejná schôdza v roku 1947, keď vznikol Spolok Čechov a Slo-

vákov. Vtedy sme zvolili násprvý miestny výbor, ktorého predsedom bol dnes nebohý Jozef Šlegel. Mne pripadla funkcia pokladníka, ktorú som plnil deväť rokov.

V rokoch 1947—49 pribudla krajancovi Pojedincovi ďalšia funkcia: zvolili ho za richtára. Bola to vďačná aj nevďačná funkcia v týchto nie ľahkých rokoch. Tak či onak, vďaka richtárovi v Nedeci svojpomocne vybudovali remízu a kúpili prvé motorové čerpadlo. Potom sa situácia z roka na rok zlepšovala. Začal aktívne pôsobiť Spolok, vďaka ktorému sa v nedeckej základnej škole začalo vyučovanie v materinskej reči. Učil tam o.i. znamenitý pedagóg Zvara zo Slovenska. Skola však mala ťažké podmienky. Učilo sa v ošarpanej budove. Nie div, že Valent Pojedinec spolu s ostatnými občanmi vyvíjali úsilie o výstavbu novej. Po čase dostali súhlas a školu vystavili v roku 1966. Krajan Pojedinec neboli sice členom divadelného krúžku, ale pomáhal pri jeho zrodu. Ako mi povedal, najčastejšie sa stýkali s výborom v Kacvine, ale aj v iných obciach. Veľmi dobrá bola spolupráca s obvodným výborom na Spiši. V OV bol dlhoročným členom Revíznej komisie. Okrem toho bol viackrát delegátom na zjazdoch Spoločnosti. Po celých tridsať deväť rokoch si vždy vedel nájsť čas a aktívne sa zapájal do organizačnej či kultúrnej činnosti miestnej skupiny v Nedeci. Ešte aj dnes je aktívnym členom miestneho výboru a nevie si predstaviť schôdzku bez svojej účasti.

Osemdesaťváročný krajan Valent Pojedinec sa nadáľ živo zaujíma o dianie našej organizácie. Teší ho každý úspech tak na Spiši ako aj na Orave. Zvlášť veľkú radosť má z kultúrnej činnosti nedeckej Veselice, ale mrzi ho malý počet žiakov na hodinách slovenského jazyka. Za obetavú a angažovanú prácu v prospech rozvoja Spoločnosti bol vyznamenaný medailou Za zásluhy pre KSCaS.

Krajania Katarína a Valent Pojedincovci sú už na zaslúženom dôchodku, ale ešte stále pomáhajú vo výchove vnúčat, ktorých majú jedenásť a päť pravnukov.

10. februára 1986 manželia Pojedincovci oslavili krásne životné jubileum — diamantovú svadbu. Za 60 rokov spoločného života prežili hodne milých, ale aj trpkých chvíľ. Dnes sa tešia všeobecnej úcte a uznaníu.

Váženým jubilantom želám veľa zdravia a optimizmu v ďalšom spoločnom živote.

ANNA KRISTOFÉKOVÁ

cu sa politickú a hospodársku situáciu krajinu a vystúpil proti v spoločnosti nepopulárnej vláde Chjeno-Piasta, s ktorou bojovala parlamentná ľavica a KSP. 12. mája sa Piłsudski na čele podporujúcich ho vojenských jednotiek zoskupených v Rembertovom pohole na Varšavu a obsadiť ju po trojdňových bojoch s vládnymi jednotkami. Akciu Piłsudského podporila PSS, sedliacka strana PSL Wyzwolenie, ako aj KSP. 15. mája ministersky predseda W. Witos a prezident S. Wojciechowski rezignovali zo svojich funkcií. Sejm vymenoval vládu K. Bartia s J. Piłsudským ako ministrom vojenských záležitostí. Avšak fakticky celá vláda spočívala v rukách Piłsudského.

12.V.1966. — Vo Varšave umrel Ludwik Hieronim Morstin, spisovateľ, dramaturg, básnik, prekladateľ. V rokoch 1930—31 redaktor Varšavského pamätníka, jeden z predných predstaviteľov klasicistických tendencií, aké vyrástli na sklonku Mladého Poľska. Autor divadelných hier s antickou tematikou: Obrana Xantipy, Penelopa, histrickou: Poliaci nie sú husi a modernou Florentská príhoda, ako aj románov a literárnych škíc. (nar. 12.XII.1886 v Pławowiciach).

12.V.1946 — V Prahe sa po prvýkrát konal hudobný festival — Pražská jar.

14.V.1316 — V Prahe sa narodil Karol IV. Luxemburský, český kráľ a rímsko-nemecký cisár; spolu s J. Husom a J. Žiškom patrí k najvýznamnejším postavám českých stredovekých dejín. Bol synom Jana Luxembur-

ského, českého kráľa a Elišky Přemyslovny (um. 29.XI.1378 v Prahe).

14.V.1661 — Vyšiel „Merkuriusz Polski“, najstaršie poľské noviny, ktoré vydávali raz v týždni najprv z Krakove, potom vo Varšave. Noviny založili z iniciatívy kráľa Jána Kazimíra a Ludwika Marie za spoluúčasti Lukasza Opalinského. Noviny propagovali program systémových reform a upevnenia kráľovskej moci.

14.V.1955 — Vo Varšave socialistické štaty podpisali Zmluvu o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci, zvanou Varšavská zmluva.

14.—16.1921 — V bývalom Národnom dome v Prahe-Karline sa konal XIV. zjazd Česko-slovenskej sociálno-demokratickej strany (fávace), ktorý vošiel do dejín ako ustanovujúci zjazd Komunistickej strany Československej. Tohto zjazdu sa zúčastnilo 569 českých a slovenských delegátov.

15.V.1936 — V Moskve utvorili Leninovo múzeum.

17.V.1866. Vo Włocławku sa narodil Julian Marchlewski, významný činiteľ poľského a medzinárodného robotníckeho hnutia, ekónom a publicista, autor vedecích prác z dejín a poľského hospodárstva (um. 22.III.1925 v Nervi v Taliansku).

18.V. — Ľudový sviatok. Deň hasičov.

20.V.1506 — Vo Valladolide (Španielsko) umrel Krištof Kolumbus, taliansky moreplavec a cestovateľ, objaviteľ Ameriky (nar. v

období 25.VII. a 31.X.1451 v Janove — Taliansko).

21.V.1841. — V Paríži umrel Julian Ursyn Niemcewicz, básnik, dramatik a románopisec, významný spoločensko-politickej a kultúrnej činiteľ (nar. 16.II.1758 alebo 1757 v Sokach Wielkych pri Brześci Litewskom).

24.V.1391 — V Prahe bola založená Betlehemská kaplnka, v ktorej kázal Jan Hus. Zhorela za protireformácie 22. júna 1786 a bola zrekonštruovaná ako jedná z najvýznamnejších českých pamiatok v r. 1954.

25.V. — Deň kultúrnych činiteľov. Deň tlačiarov.

26.V. — Deň matiek.

26.V.1841 — V Milkowszczyźnie sa narodila Eliza Orzeszkowa, spisovateľka, vedúca predstaviteľka pozitivizmu v poľskej literatúre (um. 18.V.1910 v Grodne).

26.V.1876. — V Prahe umrel František Palacký, významný český jazykovedec, historik a politik, autor Dejin českého národa (nar. 14.VI.1798 v Hodslaviciach na Morave).

30.V.1431 — V Rouen upálili na hranici Janu z Arcu zvanú Orleanskou pannou, národnú hrdinku Francúzska z obdobia starej vojny medzi Francúzskom a Anglickom. Po unesení Angličanmi ju inkvizícia obviňovala z bosoráctva a odsúdila na smrť.

Vo Francúzsku za stala symbolom vlasteneckva a hrdinstva. (nar. okolo 1412 v Domrémy vo Francúzsku).

ZÁLOH SPIŠSKÝCH MIEST.

(1412–1769)

(3)

DOKONČENIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Vzhľadom na to, že Poľsko odmietlo prijať požičanú sumu, bol by záloh neplatný od roku 1419, a vzhľadom na poslednú, spomínanú príčinu (splynutie v jednej osobe dlužníka a veriteľa) od roku 1440. Vec však spočíva v tom, že napriek priažnivej pre uhorskú stranu právnej situácii, zálohové mestá zostali fakticky nadálej v poľskom vlastníctve. Právny stav sa rozhodne odlišoval od faktického stavu. V súvislosti s tým pozorujeme ďalšie snahy niektorých uhorských panovníkov o vyslobodenie spišských miest zo zálohu. Možno tuná spomenúť najmä snahy kráľa Ferdinanda III. (1638) a cisára Leopolda I. (1673). O vyslobodenie zálohových miest sa usilovali aj niektoré súkromné osoby, ktoré boli ochotné vykúpiť ich za vlastné peniaze (napr. kaločský biskup Juraj Széchényi alebo uhorský veľmož Filip Csebrovszky), ktorí iba žiadali, aby im dôchodky z týchto miest patrili do smrti (kaločský biskup) alebo dvadsať rokov (F. Csebrovszky). Otázkou zrušenia zálohu sa mnohokrát zaoberal taktiež uhorský snem, ktorý nariadił ich vykúpenie osobitnými zákonmi z roku 1514 a 1525. Od roku 1552 do roku 1765 nebolo takmer jedného zasadnutia uhorského snemu, na ktorom by sa nediskutovalo o vykúpení miest zo zálohu. Uhorský snem niekoľkokrát vymenoval a posielal svojich splnomocencov k poľskému kráľovi vo veci vykúpenia miest, a zákonmi č. 26 z roku 1630 a č. 30 z roku 1638 schválil v celom štáte osobitnú daň 25 denárov od každého domu na tento cieľ.

Vo svetle týchto uvedených faktov, mnohokrát opakovany argument — tak v publikáciach z 18. storočia (napr. v práci od anonymného autora pod názvom *Ratio za spišským štátom*), vo vedeckej a propagácej literatúre, ako aj v poľských turistických sprievodcoch a novinových článkoch — o tom, že Uhorské kráľovstvo nesplnilo záloh, je absolútne tendenčný a mylný. Autori týchto prác bud nepoznajú fakty a vtedajšie platné právne predpisy, alebo sa — snažiac sa dosiahnuť zamýšľaný efekt — pretvarujú, že ich nepoznajú. Z mnohých poľských prác týkajúcich sa Spiša, iba dve spominajú o pokusoch splatiť dĺžobu. Ale ani tito autori nevyvodili náležité závery z faktu odmietnutia poľskej strany prijať splatu pôžičky.

Je celkom jasná príčina, prečo poľskí panovníci odopierali prijať dĺžobu. Lahko si totiž možno predstaviť, že dôchodky plynúce zo zálohových miest boli také veľké, že už ich niekoľkoročná hodnota presahovala požičanú v roku 1412 sumu 37 tisíc širokých českých groši. Citovaný Münnich bol toho názoru, že v období najväčšieho rozvoja ba-

ELŻBIETA CIĄGWA
JÓZEF CIĄGWA

Brühl (1757–1763), ktorého zvečnil vo svojom historickom románe J.I. Kraszewski a posledný spišský starosta Kazimír Poniatowski — brat kraľa Stanislava Augusta Poniatowského.

Už sme skôr hovorili o krutom počinani starostov, ktorí neprávom nadužívali svoju moc pre realizáciu vlastných záujmov. Mlie o nich poľská literatúra, na rozdiel od prác nemeckých, maďarských a slovenských historikov. A tak prevažujú negatívne mienky o činnosti predstaviteľov poľského štátu na Spiši. Výnimkou bol iba Stanislav Lubomirski (1613–1649), štedrý mecen vedy a umenia. Bol jediným poľským starostom, ktorý investoval do zálohových miest. Jeho zásluhou je prestavba celého Lubovnianskeho hradu, výstavba provinčného domu — administratívneho centra zálohových miest, ako aj výstavba piaristického gymnázia, kláštora a kostola v Podolinci.

V máji 1769 barskí konfederáti bojujúci proti Rusku a kráľovi Stanislavovi Augustovi Poniatowskému vtrhli na Spiš, obsadili Lubovniansky hrad a spustošili mestá a dediny.

Veliteľ konfederátov na Spiši Jozef Berziniski vyzval zálohové mestá, aby odteraz platiли všetky dane a poplatky konfederátom a nie starostovi Kazimirovi Poniatowskému. Avšak rozkaz uhorských vojenských orgánov, a to veliteľa vojenskej posádky v Kežmarku Furara a generála Almássyho zo Sabina-va zakazoval mestám v mene cisárovnej Márie Terézie splniť požiadavky konfederátov. Neskôr Lubovniansky hrad oslobodilo z ruk konfederátov ruské vojsko, ktoré ich porazilo pri Hraničnom. Vtrhnutie barských konfederátov na Spiš bolo príčinou obsadenia všetkých zálohových miest uhorskými vojskami. Dňa 19. apríla 1769 cisárovna Márie Terézia dala vtedajšiemu spišskému županovi Jánovi Csákymu na vedomie, že vydala generálovi Almássymu rozkaz, aby vojensky obsadil spišské mestá a chránil ich pred prípadným novým vpádom konfederátov a narušením hraníc Uhorska. V súvislosti s tým 10. mája 1769 bola obsadená Lubica, 19. mája — Spišská Nová Ves, 20. mája — Spišské Vlachy a Spišské Podhradie. V júli 1769 osobitný poverenec Márie Terézie gróf Imrich Eszterházy obsadil ostatné zálohové mestá na Spiši.

V poľskej historiografii sa možno stretnúť s názorom, že akt vojenského obsadenia spišských miest treba uznať za prvý krok smerujúci k rozdeleniu Poľska. Je to v skutočnosti chybny názor, keďže:

1. Spišské mestá netvorili časť poľského štátu; Poľsko malo iba právo čerpáť z nich finančné príjmy;

2. Odmietanie Poľska prijať dĺžobu a dve ďalšie príčiny spôsobili, že záloh bol ne-

7.

Obrovské príjmy plynúce zo Spiša spôsobili, že spišskými starostami nebolí náhodné osoby. Všetkých 29 spišských starostov, ktorí spravovali zálohové mestá v rokoch 1413—1769, patrilo k poľskej magnatérii. Boli to často najvýznamnejšie osoby v Poľsku. Prvým spišským starostom, ktorý prebral mestá do zálohu v roku 1413, bol Paweł Gladysz. Kráľ ho zaň vymenoval pre jeho znalosť maďarského jazyka. Medzi spišskými starostami bol aj slávny rytier českého pôvodu Zawisza Czarny, majiteľ Wiśnicza Piotr Kmita, ako aj známi z iného príspevku (Laskovci na Spiši) — veľký korunný kancelár pokladu Andrzej Kościelecki (1509—1515), otec Beaty Kościeleckej-Laskej, a v rokoch 1581—1586 Beatin manžel Olbracht Łaski. Spišské starostvo spravovali aj majitelia ľačutských majetkov, o čom ešte dnes hovorí nápis na portáli zámku v Lańcute, a jedna z najmohutnejších magnátskych rodín v Poľsku — Lubomirskovci. Táto rodina vládla na Spiši niekoľko pokolení od roku 1591 do roku 1745. V poslednom období zálohu starostami boli: Mária Jozefína — manželka poľského kráľa Augusta III., Henrich

Zrúcaniny Lubovnianskeho hradu, v ktorom sa nachádzalo administratívne centrum zálohovaných miest

Foto: archív

platný od samého začiatku, v súvislosti s čím mali uhorskí panovníci právo už skôr obsadiť mestá bez akýchkoľvek vlastných záväzkov.

Už po podpísaní rusko-prusko-rakúskej dohody o prvom rozdelení Poľska, došlo vo Varšave v dňoch od 3. augusta do 18. septembra 1772 k medzinárodným rokovaniam medzi Rakúskom a okypteným Poľskom. Počas týchto rokovani bola podpísaná dohoda o formálnom vypustení spišských miest zo zálohu. Túto dohodu podpísal za poľskú stranu kráľ Stanislaw August Poniatowski a schválil ju aj poľský snem.

Dňa 5. novembra 1772 v Spišskej Novej Vsi zložili Márii Terézii slub vernosti predstaviteľia 13 miest: gróf, ríchári, dvača členovia každej mestskej rady a piati zástupcovia obyvateľstva. Po slávnostných bohoslužbách prečítali nariadenie cisárovnej, v ktorom prevzala zo zálohu spomínanych 13 miest a pripojila ich k uhorskej korune. Podobné slávnosti sa konali 10. novembra 1772 v Staré Lubovni, kde oficiálne pripojili k Uhorskmu Starú Lubovňu. Podolinec a Hniezadne. Cisárovna mala v úmysle začleniť bývalé zálohové mestá do Spišskej župy. Keď sa však tieto mestá rozhodne domáhali samosprávy, keďže — ako sme už písali, že aj predtým tvorili samosprávny administratívny celok (sice bez Staré Lubovne, Podolince a Hniezadneho) — Mária Terézia dňa 9. novembra 1774 potvrdila mestám ich osobitné samosprávne výsady, čo slávnostne vyhlásili dňa 20. februára 1775 v Spišskej Novej Vsi. Týmto nariadením panovníčka utvorila z nich Provinciu 16 spišských miest, do ktorej sa okrem 13 miest vydelených z dávneho Spoločenstva 24 kráľovských miest došli aj ďalšie tri mestá: Stará Lubovňa, Po-

dolinec a Hniezadne. Táto provincia pretrvala až do administratívnych reform cisára Jozefa II., kedy ju začlenili do košického okruhu, ktorý zahrňoval dávnych päť žúp. Po smrti cisára Jozefa II. Provinciu 16 spišských miest obnovili dňa 19. októbra 1791. Napokon prestala existovať od 1. októbra 1876, kedy ju začlenili do Spišskej župy.

POZNÁMKY

- J. Antecka, Zaraz za głównym traktem; E. Borek, Życie na miedzy. Články boli publikowane w nowinach Dziennik Polski č. 47, w prílohe nazvanej Pejzaż Polski zo dňa 16. júla 1985.
- A. Divéky, A Lengyelországnak elzálogosított XVI. szepesi város visszacsatolása 1770-ben, Budapest 1929; F. Sváby, A Lengyelországnak elzálogosított XIII. szepesi város története, Lőcse 1895; S. Weber, A XVI. szepesi város az elzálogosított idejében 1412—1772 Big, Szepes Váralja 1888.
- A. Bielovodský (pseudonym A. Miškovič), Severné hranice Slovenska, Bratislava 1946; J. Vojtas, Spišská Nová Ves 360 rokov v zálohu poľských kráľov, (w.) Spišská Nová Ves, 1, Košice 1968.
- W. Semkowicz, Granica polsko-węgierska w oświetleniu historycznym, „Pamiętnik Towarzystwa Tatarańskiego”, 1920; M. Gotkiewicz, Przyczynki do sporów granicznych polsko-węgierskich na Spiszu i sprawy wykupu miast spiskich z polskiego zastawu, „Małopolskie Studia Historyczne”, 1966, nr. 1/2; J. Radziszewska, Komisje graniczne polsko-węgierskie od strony Spisza w XVI wieku, (w.), Mediaevalia, Warszawa 1960; J. Radziszewska, Studia z dziejów ustroju Spisza, Katowice 1969.
- M. Suchý, Spišské mestá v poľskom zálohu (w.) Spišské mestá v stredoveku, Košice 1974.
- K. Rebro, Rímske právo, Bratislava 1980, str. 163.
- W. Semkowicz, Akt zastawu XVI miast spiskich Poľsce z roku 1412, „Wierchy” 1930.
- J. Vojtas, Spišská Nová Ves...

PSALI O NÁS

GŁOS ROBOTNICZY

Z ČESKÝCH BRATŘÍ

Na rohu Piotrkowské a Sienkiewicze ulice v Zelově stojí kostel jedné z devíti farností evangelicko-reformované církve v Poľsku. Odedávna mu tu říkají „český kostel“. Jenom proto, že se v něm často zpívá česky? Odjakud se vůbec uprostřed Poľska vznala čeština, kterou se ještě dnes mluví v některých zelovských rodinách? Ve farním archivu jsou dokumenty informující, že první Češi se usadili v Zelově v roce 1802. Jejich potomci žijí v Zelově dodnes. A protože tvořili a tvoří většinu členů evangelicko-reformované církve a protože se mezi nimi zachoval jazyk jejich předků, kostelu se říká „český“. A když se cítí dnes — Čechy nebo Poľáky? Jakou tvoří skupinu, uzavřenou nebo otevřenou? Odpověď na tyto otázky jsem hledal v rozhovorech s představiteli mladšího pokolení, narozenými v polovině padesátých let.

K tomuto pokolení patří pastor administrátor zelovského sboru Miroslav Jelínek. Jeho

jméno svědčí o českém původu (...)

Mne však více zajímali rození Zelované a úloha, kterou hrála evangelicko-reformovaná církev v zachování jazyka jejich předků a národního vědomí.

— Není to církev národní, takovou být nechce a nemůže, zdůrazňuje pastor Jelínek. „Ve zdejších podmírkách jsou členy evangelicko-reformované církve většinou potomci českých bratří, a v naší církvi o mnoha věcech rozhodují členové sboru. Proto se na jejich přání písně často zpívají česky, ačkoliv bohoslužby jsou polské.“

A jak to bylo kdysi? Historie zelovského sboru svědčí o tom, že byl nejen střediskem náboženského života. Jeden z pastorů musel odejít, protože farníci soudili, že je chtěl odnárodnit. Členové zelovského sboru hledali pastora Čecha, nesouhlasili, aby jejich pastorem byl Polák. Znamená to využívání náboženství k přestování tradice a udržování národního vědomí? Není to tak jednoduché, jsou známá fakta svědčící o otevřenosti českých bratří. Souhlasili s tím, aby se slavnostního položení základního kamene kostela zúčastnil katolický kněz z Buczku, ve farních školách učili rovněž děti jiných vyznání a během doby se i náboženství začalo vyučovat polsky.

Dnes je situace jasnější. Pěstování tradice a zabraňování procesu odnárodnění je úkolem Kultúrne sociálnej spoločnosti Čechů a Slovákov v Poľsku; jeden z obvodů Spoločnosti je právě v Zelově. Jeho předsedou je Zenon Jersák,

„Naše klubovna je otevřena každý den,“ říká, „ale například v neděli si tu lze zahrát pingpong, zhlédnout český film v původním znění a přečíst noviny. Snažíme se organizovat zájmové kroužky, ale zájemců ubývá. Mladé nemáme čím zaujmout. Když stačil televizor, dnes bychom museli mít video nebo mikrokompulty. I ti starší méně často přicházejí do klubovny. Udržujeme zato styky s Československým ústavem zahraničním; díky tomu naši nejmladší jezdí na letní tábory do Československa a pro starší máme každoročně jedno místo v sanatoriu.“

Sedíme v předsedově pokoji, plném českých novin a časopisů. V jednom z nich, „Životě“, jsem našel jméno Zenona Jersáka.

„To je vás článek? Umíte tak dobré česky?“

„Ano, můj. A zda umím dobré česky? Domluvím se bez potíží, mohu číst, nejhorší je to s psaním.“

„U vás doma se mluví jen česky?“

„Ano, a je to tak dodnes. I moje děti mluví česky, ačkoliv jsem se oženil s Polkou a k tomu katolickou.“

„A co tomu říká žena?“

„Žena... Někdy mi říká — a má na mysli i činnost Společnosti: „Jste už tolik let v Poľsku, jaci pak jste Češi, k čemu vám to všechno je?“ Ale co si mám počít? Jsem jako český bratr přenesený z 18. do 20. století. Snad je to jen láská k rodinné tradici, k jazyku předků, který jsme si zachovali dvě stě let, a teď je

těžko se toho zříct... Těžko to lze vysvětlit.“

Vyplývá pocit odlišnosti — přece už ne cizosti — pouze z odlišného původu a vyznání? Ve feudálním Prusku a později ve Varšavském knížectví a Polském království byli čeští bratří privilegovanou skupinou. Všichni byli svobodní a většina měla vlastní zemi. A ještě jedno: toto postavení čeští bratří chtěli a museli hájit, a nejjednodušším způsobem bylo „uzavřít se.“

„V městečku, jakým je Zelov,“ vypráví o dobách, které pamatuji její rodiče a trochu i ona sama — Věra Pospíšilová, „byl za Poláka pokládán výhradně katolík. K lidem jiných vyznání se chovali různě, ne vždy přátelsky. Proto jsme se „neotevirali“, a snad ještě víc „uzavírali“. I dnes se držíme pohromadě, což ovšem neznamená, že se chceme izolovat.“

„Těžko vyjádřit to, co člověk cítí,“ říká Věra. „Tak mne vychovali rodiče. Svou budoucnost vidíme v Poľsku, které pokládám za svou vlast, ale cítím, že mou povinností je stejně vychovat vlastní děti. Nemohu se odtrhnout od toho, co je mi tak blízké. To není jen sentimentalita.“

Dvě dcerušky Věry a Ladislava chodí do mateřské školy, kde mluví s dětmi polsky. Umí však česky a tak mluví doma, s rodiči, s dědečkem a babičkou. Naučili je rodiče...

MARIUSZ JAKUBEK

Božena Němcová

BABIČKA

(10)

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZIHO ČÍSLA

Byl to zvyk jak ve mlýně, tak v myslivně i na Starém bělidle, že kdokoliv přišel na Štědrý den a Boží hod, jist a pít dostal do sytosti, a kdyby nikdo byl nepřišel, babička byla by šla hledat hosta na rozcestí. Jakou radost měla ale tenkráte, když znenadání přišel před Štědrým dnem syn Kašpar a bratrův syn z Olešnice. Celého půl dne radostí plakala a přes chvíli od pečení vánocek odběhovala do sednice, kde přichází mezi dětmi seděli, aby se na syna podívala, aby se bratrovce zeptala, co dělá ten neb ta v Olešnici, a dětem opakovala nejednou: „Jak tuhle vidíte strejčka, tak byl v tváři také váš dědeček, jenže vznrust po něm nemá.“

Každý rok chtěly děti postit, aby viděly zlaté prasátka, ale nikdy k tomu nedošlo, vůle byla dobrá, ale tělo slabé. Na Štědrý den štědře podčelen byl kdekdo, i drůbež a dobytek dostaly vánocky, a po večeři vzala babička ode všeho, co bylo k večeři, po kousku, hodila polovičku do potoka, polovic zahrabala do sadu pod strom, aby voda čista a zdráva zůstala a země úrodná byla, všecky pak drobty sesbírajíc hodila „ohni“, aby „neškodil“. (...)

„Přinesete nám Jezulátko něco?“ ptaly se děti babičky potajmo, když se začalo uklizet se stolu. „To já nemohu vědět, uslyšíte, jestli zazvoní,“ řekla babička. Děti menší postavily se k oknu minice, že Jezulátko musí jít okolo oken a že je uslyší. „Což nevítě, že Jezulátko vidět ani slyšet není?“ pravila babička. „Jezulátko sedí v nebi na světlém trnku a posilá dárky hodným dětem po andělích, kteří je přinášejí na zlatých oblacích. Neslyšte nic než zvonků hrani.“ Děti se dívaly do oken, nábožně babičku poslouchajíce. Vtom knitila okolo oken světlá zář a zvenku zazněl hlas zvonku. Děti sepaly ruce, Adelka pak šepťala tiše: „Babičko, to světlo bylo Jezulátko, viďte?“ Babička přisvědčila, vtom také matka do dveří vcházela, oznamujíc dětem, že v babiččině světnici Jezulátko jim nadělilo. To byl shon, to bylo radosti, když viděly okrášlený, osvětlený strom a pod ním krásných darů! Babička sice neznaла ten způsob, mezi lidem se to nedělalo, ale líbil se jí; dlouho před vánocemi vždy už sama pamatovala na strom a dceři okrášlovat ho pomohla. „V Nise a Kladsku panuje vesměs ten způsob; vši pak se pamatoval, Kašpare, byl jsi tenkráte, když jsme tam byli, už hodný hoch?“ „Jak bych se nepamatoval; hezký to zvyk a dobré, Terezko, děláš, žes ho zavedla; budou to někdy dětem krásné vzpomínky, až se očnou v trudech života. Na ten den si člověk ale dokonec v cizině nejraději vzpomíná, já to zkusil po kolik let, co jsem ve světě byl. Dost dobře jsem se měl mno-

dy u mistra, ale vždy jsem si myslil: Když bych seděl raděj u matky a měl kaši s medem, buchtíčky s makovou odvárkou a hrášek se zelím, všecka ta dobrá jídla bych za to dal. (...) Na něco jiného jsem ale vzpomínal, co jsme všickni rádi poslouchávali.“ „Však já vím, co myslíš; pastýřskou koledu, to je zde také, počkej, uslyšíš to zanedlouho,“ pravila babička, a sotva to dořekla, ozvala se zvenčí u okna pastýřská trouba. Nejdřív odtroubil melodii pastýřské písni kolední, pak začal zpívat: „Vzhůru vstáňte, pastýřkové, hlasná novina, spasitel se nám narodil v Betlémě v chlívě“ atd. „Máš pravdu, Kašpare, když bych neslyšela tu písni, ani by mi Boží hod nepřicházel tak veselý,“ pravila babička, poslouchajíc s potěšením. Pak ale šla ven a naložila pastýřovi do mošny výsluhu.

Na Štěpána šli chlapci na koledu do mlýna a do myslivny; kdyby nebyli přišli, paní máma by myslila, že na ně strop spadl, a sama by byla na Starém bělidlo přiběhla. Bertík a Frantík zase navzájem dolů přišli koledovat. Uběhly vánocní hody; děti povídaly si už zase, že přijdou Tři krále a pan učitel že přijde psát tři krále na dvěře a koledovat, a po Třech králech slavily přástevnice teprv „dlouhou noc“. Ovšem na Starém bělidle a ve mlýně nebylo to jako ve vši, kde bylo mnoho chasy; tam si volili krále a královnu, byla muzika, strojila se přeslice a vrkoč se dával. Na Starém bělidle vystrojila se dobrá večeře, přástevnice se sešly, zpívalo se, jedlo, pilo, a když tu najednou za dveřmi ozval se flašinet, začalo se v kuchyni tančit. Přišel také Tomeš, pan otec a myslivec, přišli ještě někteří a taneček byl sporádán. Kuchyně byla ovšem cihlami vyložena, ale děvčata si z toho nic nedělaly, a kterým lito bylo střeviců, tančovaly bosy. „No jakpak, babičko, mohli bychom spolu trochu faldy provětrat?“ šklíbil se pan otec, přišla ze sednice, kde starí seděli, do kuchyně mezi tancující, kdež i babička byla, neboť musela dohlížet na tu malou drůbež, která se pletla v prostředí v kole spoju se Sultánem a Tyrlem. „I milý pane otče, bývaly časy, kdy jsem nedbal, třebas plně nohy krvavých mozolů byly, jen když jsem tančila. Jak jsem se v hospodě nebo v létě na mlatě ukázala, už křičeli hoši: Madlena je tu, hrajte kalamajku, vrtáka! Hajdy, Madlena letěla do kola. Ale teď, můj ty milý bože, jsem jako pára nad hrncem.“

„Což je o to, vy jste ještě jako křepečka, babičko, mohli bychom přece zkoušit taneček,“ minil pan otec, zatoče pikslu mezi prsty. „Tuhle je tanečnice, pane otče, ta se zná točit jak vřeteno,“ smála se babička, beroucí za ruku mladou Tomšovou, kteráž právě stála za panem otcem a rozmluvu jejich poslouchala. Veselé vzala mladá žena pana otce za ruku, Kudrnovi řekla, aby zahrál

tu první zvolna. Kudrna drže v jedné ruce kus jahelníka, z něhož pro ukrácení chvíle jedl, spustil sousedskou, a pan otec musel chtěj nechtěj do kola a chasa pustila se do tleskání, až panímy vyšly ze sednice podívat se, co se to bylo přihodilo. Když tam byly, vzal Tomeš paní mlynářku k tanci, pan otec rozlancován provedl hospodyně a tak si chvíli i ti starí proskočili, babička pak se panu otcu smála. — A sotva bylo po „dlouhé noci“, již byly zase hody ve mlýně, zabijeli prase, smažili šísky, při čemž museli být přátelé ze Starého bělidla a pan myslivec; pan otec poslal pro ně sáně. Později byla to sláva v myslivně a nejpozději u Prošků. A tu zase přišli jednoho dne s Dorotou. Králem Diokleciánem byl Kudrnův Václav, Dorota panna byla jeho sestra Lída, dva dvořeninové, soudce, kat a jeho holomci byli chlapci, snad ze Žernova. Holomci a dvořeninové nesli mošinky na dary. Před Proškovic byla dlouhá klouzačka, tam se obyčejně páni herci zastavili a trochu se klouzali; Dorota panna se na ně divala zkroušeně zimou se třesouc. Pobízela je sice, aby šli, ale její hlas proti tolikerým hlasům nevystačil, a musela mnohdy být svědkyní jejich hrudování se, jestli jeden druhého při klouzáni strčil. Konečně vešli do stavení, kde je psi s náramným štěkotem vitali, děti ale s radostí. U kamen si spravovali šat a složili mošny. Byl to jednoduchý oblek; Dorota panna měla bratrovy boty, přes svoje sukně bílé kamrtuchové šaty, vypůjčené od Mančinky, na krku korále, místo roušky máminu bílou plachetku a na ní papírovou korunku. Dioklecián měl také korunu a měl plášt přes ramena viset, máminu květovanou nedělní zástěru, kterou mu ze zvláštní ochoty zapůjčila. Když se trochu ohřáli, postavili se doprostřed světnice a začali svůj kus provozovat; děti ho sice slyšely každičký rok, ale vždy se jim velice líbili. Když pak král Dioklecián pohan Dorotu pannu křesťanku odsoudí, aby umřela rukou katovskou, vezmou ji holomci pod paždí a vedou na popraviště, kde na ni kat s napřaženým mečem čeká a s hrozným pathosem zvolá: „Doroto panno, klekej, nic se mého meče nelekej, sklonj jen hlavu hrdinsky, já ti ji setnu mistrovsky!“ Dorota panna klekne, skloní hlavu a kat setne ji korunku s hlavy, již holomci zdvihnu. Pak se všichni pokloní, Dorota panna dá si korunu zase na hlavu a postaví se ke dveřím do kouta. „Vidíme, jak to ty děti hezký umějí, až milo poslouchat,“ povídá Vorša. Babička je také velice pochválí a hojně obdarována vyhrnou se herci ze dverí. Za stavením prohlídnu si, co dostali; potravu král rozdělí hněd, ale penize strčí do své kapsy, poněvadž on co ředitel celé výpravy jedině právo k tomu měl a také výlohy a odpovědnost na sobě jedině nesl. Po takovémto spravedlivém rozdělení pustili se herci k Rýznburku. Proškovic děti průpovědi opakovaly si po kolik dní z těch deklamací a provozovaly Dorotu. Jediná matka nemůže pochopit, jak se komu taková hlopost líbit může.

A už tu zase byly ostatky a v neděli přijely z města pěkné sáně, na koních rolničky, které na dvorku tak silně zazvonily, kdykoliv sebou koně pohnuli, že vrána, zimní to navštěvovatelka Proškovic záspí, rychle uletěla na jeřáb, a kury i vrabci s velkým podivéním na spřežení se dívali, myslice si asi: Pro pána krále, copak to má být! Přijeli pro rodinu Proškovic, aby jeli na masopust ke kmotroví Stanickému do městečka. Babička ale nikdy nechtělajeti, říkala: „Co tam, nechte mne doma, já se mezi panstvo nechodusí.“ Stanických byli hodní, vlídní lidé, ale že tam byl hostinec, přišlo rozličných hostů, i na kolik mil, a to nebyla společnost pro skromnou babičku. (...)

Poslední den masopustu přišly ještě s velikým povykiem maškary, v čele sám masopust; byl celý ověšen hrachovinou jako medvěd. V každém stavení utrhly z něho hospodyně kousek a schovaly. Ten kousek hrachoviny z masopustu dávaly husám do hnizd, když je nasazovaly, aby prý dobře seděly.

Pochoval se masopust a s ním konec učiněn zimním radovánkám. Babička zpívala

u kolovrátku postní písni; když děti k ní přisedly, povídávala jim o životu Pána Krista, a první postní neděli oblékla smutkový oblev. Dni byly delší a slunce mocnější, teplý vítr sežíral sníh na stráních. Slepice již zase veselé krákoraly po dvoře, hospodyně, když se sešly, mluvily o nasazování vajec, o setí lnu, hospodáři chystali pluhy a brány. Pan myslivec, když chtěl z protějšího lesa přímo na Staré bělidlo, nemohl již přes řeku, led pukal a pomalu se kus po kusu poroučel, jak pan otec říkal, když ráno k stavidlu dohlížet chodil a na záspí Proškovic chvíliku u babičky postál. Přešla neděle Černá, Družebná, Kýchavná a pátau neděli, Smrtnou, zaradovaly se děti: „Dnes bulem vynášet smrt“, a děvčata dodaly: „Dnes je naše koleda!“ Babička udělala Adelce líto, na které shromázděla kolik dní výlunku, navěsila je na ně, navázala červených fáborů, aby veselé bylo. Děvčata šly koledovat. Odpoledne se všecky děvčata shromázdily ve mlýně, kdež se strojila smrt. Cilka dělala slaměný došek, každá z děvčat něco ze šatstva dala na něj; čím byla Mařena nejkrásnější, tím větší chlouba. Když byla ustrojena, vzala ji dvě děvčata pod paždí, ostatní do páru se radily se za nimi a litami točíce zpívaly „Smrt nesem ze vsi, nové léto do vsi“, jdouce ode mlýna ke splavu. Starší chasa šla opadál za nimi, chlapci s posměšnými posunkami je obskakovali, chtíce Mařeně strhnout čepec; děvčata ale ji bránily. Přijdouce ke splavu rychle smrt odstrojily a s velkým jásotem hodily došek do vody; nato sebrali se chlapci s děvčaty a společně začali zpívat: „Smrt plave po vodě, nové léto k nám jede s červenými vejci, žlutými mazanci.“ Nato zase děvčata začaly: „Lito, lito, lito, kdes tak dlouho bylo? U studánky u vody — mylo ruce i nohy. Fiala, růže, květiny nemůže, až jí Pánbůh spomůže.“ A zase chlapci spustili: „Svatý Petr z Ríma, pošli flaši vína, abychom se napili, Pánabohu chválili.“ — „No, pojďte dále, koledníci,“ volala paní Prošková, poslouchajíc na záspí chasu; „pojdete dále, víno vám nedáme, ale něco přece, abyste se obveselili.“ Chasa vešla s domácími děvčaty do sednice a Kristla i ostatní šly za nimi, veselice se a zpívajíce s nimi.

Na Květnou neděli ráno běžela Barunka k řece natřhat kočiček, ony vždy již květly, „jak by věděly, že jich na ten den třeba“, myslilo si děvče. Když šla s babičkou do kostela na hrubou, nesly si jich každá hrst k svěcení. Na Škaredou středu, když dopředla babička svůj úkol a kolovrat vynášela na púdu, volala Adelka: „Oh je, už jede kolovrat na púdu, babička bude přist na vřetánku!“ „Až dá-li Pánbůh do zimy, pak ho zase sneseme,“ povídala ji babička. Na Zelený čtvrtok věděly děti, že nebudou snídat nic jiného než jidásky s medem. Na Starém bělidle nebylo včel, ale pan otec poslal vždy plást medu. Pan otec byl včelař a měl mnoho úlu; slibil také paní Proškové, až se mu podaří roj, že dostanou, poněvadž nejednou slyšel od babičky, že by si ničeho nepřála u toho stavění než úl, že je veselo člověku, když vidi ty věčický celý den z úlu do úlu litat a pilně pracovat.

„Barunko, vstávej, slunce hned vyjde!“ buďla babička na Velký pátek vnučku, zpolohoučku ji klepajíc na čelo. Barunka měla lehké spaní, hned se probudila, a vidouc stát babičku u postele, vzpomněla, že byla prosila večer, aby ji vzbudila k rannímu modlení. Vyskočila, přehodila přes se suknku a šátek a šla s babičkou. Voršu a Bětku také vzbudila; „děti necháme spát, ještě tomu nerozumíme, buďme se modlit za ně,“ povídala. Jak dvěrce u síně zavrznuly, hned se ozývala i drůbež i dobytek a psi vyskočili z bud. Babička je vlněně odstrčila a ostatním pravila: „Mějte strpení, až se pomodlíme!“ Když se byla Barunka na babiččin příkaz v struze umyla, šly na stráň modlit se „devět otčenášků a zdrávasků, aby jim Pánbůh poprál po celý rok čistotu téla“, jak to byl obyčeji. Stará babička klekla, vroucně sepjala sevřklé ruce přes prsa, mírně oko její důvěrně obrátila se k růžovým červánkům, které na východě zvěstovaly

Kresba: Adolf Kašpar

příchod slunce. Barunka klečela vedle ní, čerstvá, růžová jako poupatko. Modlila se i ona chvíli nábožně, ale pak se její jasné, veselé oči od východu točily po lese, po lukách a stráni. (...) „Kouejte jen, babičko, jak krásně slunce vychází,“ povídala Barunka, všecka pohroužena v podivu světla nebeského, „kýž bychom nyní klečely na Sněžce!“ „Chceseš Boha vrouceně vzývat, všude k tomu místo, zem Páně celá krásná,“ řekla babička, udělavši kříž a vstanouc ze země. Jak se ohlédlá, viděly nad sebou nejvýše na stráni Viktorku, opřenou o strom. Kučeraté vlasy od ros vzhled visele jí kolem tváře, sat měla pocuchaný, hrdlo odhalené, černé oči planouce divým ohněm upřeny byly k slunci, v ruce pak držela rozkvětly již petrklíč. Nezvlášlo se, že babičku vidí. „Kdepak ta ubohá zase chodila,“ povídala stará řecká. „A hle, kdepak našla již petrklíč!“ „Někde vrch lesa, vždyť ona tam zehodí každý kout.“ „Já ji oň poprosím!“ řeklo děvče a již běželo na stráň; tu se Viktorka ze svého zamýšlení probudila a rychle se k otevření obrátila, když ale Barunka volala: „Prosím tě, Viktorko, dej mi ten kvítek!“ zůstala stát a se zrakem obrácejícím k zemi podala ji petrklíč. Pak se ale uškubla a jak šipka letěla po stráni dolů. Barunka sběhla k babičce. „Už dál vno, co si nepříšla pro potravu,“ minila babička. „I včera, když jste byla v kostele, byla u nás, maminka jí dala bochník chleba a jidášky,“ řívala Barunka. „Téď bude zase chudákovi lépe v létě; ale bůh ví, ona jako by neměla cit. Celou zimu jen v lehkém šatu, bosa; vždy pak krvavé stopy po ní zůstávaly na sněhu, a ona jako by nic. Jak ráda by ji byla paní myslivcová každý den teplého jídla dala dosyta, avšak nepřijme ničeho než kousek pečiva. Nešťastné stvoření!“ „Ono jí není snad zima v té jeskynce, babičko, sice by někam šla; vždy jsme ji mnichykrát prosily, aby zůstala u nás.“ „Pan myslivec povídal, že je v takových podzemních dírách v zimě teplo, a poněvadž Viktorka nikdy do vytopené sednice nepřijde, že zimu tak jako my necítí. To už Pánbůh tak řídí; on sesílá anděle stráže dírkám, aby střehli jich ode všechno zlého, a Viktorka je také ubohé dítě,“ pravila babička vcházejíc do stavení.

Jindy zaznávalo klekání a poledne s Žernovského vrchu s vízky nad kaplicí; ten den vyběhl Jan a Vilém s řehtačkami do sadu a řehtali, až vrabec se střechy vyplašili. Odpoledne šla babička s dětmi do městečka k božímu hrobu, stavily se pro panímu a Mančinku. Paníma vždy vedla babičku do komory a ukazovala plnou vošatku barevných vajec koledníkům, ukazovala celou řa-

du mazanců a tučného beránka. Také podala dětem vždy po hnětance, babičce nikoliv, ona věděla, že stařenka od snídaně na Zelený čtvrtok až do večeře po vzkříšení do úst nevezme; ona sama také se na Velký pátek postila, ale přísný půst jako babička, to říkala, že by nevydržela. „Každý dle svého svědomí, milá paníma; já myslím, máli být půst, ať je půst.“ Prohlížejíc pak paníma umění a pochválíc kde co, dokládala: „My se zítra do pečení pustíme, uchystáno je vše; dnešní den ať je obětován modlitbě.“ A takový způsob byl v Proškovic domácnosti, neboť babiččino slovo platilo. Na Bílou sobotu bylo ale na Starém bělidle od časného jitra jako na pražském mostě; v sednici, v kuchyni, ve dvoře, u pece, všude se potkávaly dělné ruce, a k kteříkoliv z ženských se děti se svými záležitostmi obracely, každá si naříkala, že neví, kde jí hlava stojí, i Barunka měla tolik práce, že zapomněla jedno pro druhé. Zato bylo ale k večeři v stavění všecko v pořádku a babička s Barunkou a matkou šly na vzkříšení. (...)

Na Boží hod vzala babička k svěcení s sebou do kostela mazaneč, víno a vejce. Když to pak domů přinesla, rozkrájelo se svěcené, každý z domácích dostal od oběho po kousku a trochu vína. Drůbež a dobytek dostaly zase od obojího jako na vánocce, aby prý byly domu přichyněné a hojný užitek dávaly, povídala babička. V ponděli byl ale na ženské zlý den, byla dynovačka a koleda. Sotva byly Proškovic ráno vstaly a se ustrojily, již ozývaly se za dveřmi hlasy: „Já jsem malý koledníček“ atd., a tu na jednou zaklepal kdosi na dveře; Bětka šla otevřít, ale opatrně otvírala, mohli to být i chlapci, neboť jistě bylo, že žádný ze známých vyšlehání nedaroval. Byl to pan otec, nejranější ze všech. Přišel jako svatoúsek, přál „šťastné a veselé hody,“ pod kabátek měl ale schovanou vrbovou dynovačku; tu najednou s ušklíbenutím vytáhl a začal ženské šlehat. Dostaly všecky, i hospodyně, Adelka, i babičku šlehl přes faldy, „aby blechy neštipaly,“ dodal se smíchem. A jak každý jiný koledník, dostal také pan otec po vaříčku, po jablíčku. „Co hoši, jak jste koledovali?“ ptal se pan otec chlapců. „To jsou pěkní, jindy se jim nechce z lože, dnes ale sotva jsem vstala, už byli v sednici, aby mne vyšlehali,“ žalovala Barunka a pan otec i chlapci se ji vysmáli. Přišel i pan myslivec dolů dynovat, i Mila i Tomeš, zkrátká nebyl pokoj celý den a děvčata, jak zhlédly chlapce, schovávaly holá ramena pod zásterky.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLE

ZIVOT

Cíleslo 4/1986 Ročník 29

15

Husľový virtuóz Marek Richardo Čureja z Nedeca

Mládežnícky súbor z Nižných Lapšov

Skupinka dievčat zo súboru Veselica na vojnu

PREHLIADKA SPIŠSKÉHO FOLKLÓRU

V dňoch 1.—2. februára 1986 sa v Nedeci konal jubilejný, desiaty folklórny festival — SPIŠSKÁ ZIMA '86. Jeho dejiskom, podobne ako vlni, boli priestory Nedeckého zámku a miestneho kultúrnoho domu. Prvého dňa sa v malebnej scenérii zámockých pivnic konala súťaž huslistov, ľudových spevákov a rozprávačov. V podzemiaciach zámku sa opäť rozľahli krásne spišské pesničky, ktoré predvedko deväť sólistov a sólistiek, duo mladencov a skupinka žien. Len krajanka Anna Vyžkovská zaspievala slovenskú pesničku „Zahraj cigán...“

Prvé miesto si vyspevali: mladá krajančica Mária Petrášková z Krempach, krajančica Mária Majerčáková z Novej Belej a Lídia Kowalczyková z Nižných Lapšov. Druhé miesto získali krajančica Ján Molitoris z Kacviny, Jozef Kužel z Nedeca a skupinka žien z Nižných Lapšov. Tretie miesto obsadili krajančici: Anna Vyžkovská, Valent Olejarčík a Jozef Lopata z Nedeca a Jozef Majerčák z Novej Belej.

Súťaže inštrumentalistov sa zúčastnili len traja hudobníci. Najlepšie si počínał nedecký primáš zo súboru Veselica Marek Richardo Čureja, ktorý získal prvú cenu. Odmeny dostali aj žiačky Jolanta Jachela a Renata Staneková z Nižných Lapšov.

Veľmi zaujímavý priebeh mala súťaž ľudových rozprávačov, v ktorej zápolilo len päť účastníkov. Najlepšie sa predstavila mladá krempašanka Mária Petrášková, ktorá vyrozprávala príbeh o nedeckých „fajermanoch“ ako hasili požiar v Krempachoch. Druhé miesto obsadil krajan Jozef Majerčák z Novej Belej a Eugen Kuruc z Lapšanky a tretie krajančica Mária Majerčáková z Novej Belej.

Hlavná časť Spišskej zimy — vystúpenia folklórnych súborov, sa konala v nedeľu v Obecnom kultúrnom dome v Nedeci. Tento rok bola to po prvý raz súťaž a nie tradičná prehliadka. Zúčastnilo sa jej sedem súborov. Ako prvý vystúpil s programom Hry na pastvisku detský súbor z Nižných Lapšov, ktorý pôsobi pri Podhalanskom zväze. Za ním sa predstavil druhý nižnolapšanský mladežnícky súbor taktiež učinkujúci pri Podhalanskom zväze, ktorý uviedol program Priadky. Dva ďalšie súborov z Vyšných Lapšov a Nedeca reprezentovali SZPM. Našu Spoločnosť reprezentovali tri súborov: Veselica z MS KSSCaS v Ne-

deci ako aj dospelý a detský súbor MS KSSCaS v Novej Belej.

Nedecká Veselica vystúpila s novým zaujímavým programom Verbunk mladencov na vojnu, ktorý spracovala vedúca Žofia Bogačíková na základe rozprávania starých krajanov. Upútali všetkých nielen starými originálnymi krojmi, ale aj ďalšími starými rekvizitami z minulého storočia. Ich program bol veľmi pôsobivý a plný autentičnosti, ktorý sa obecenstvu veľmi páčil a priniesol im búrlivý potlesk.

Detský súbor z Novej Belej predvedol dva programy: vynášanie Moreny za účasti dievčat a chodenie s jasličkami v predvedení chlapcov. Dospelý folklórny súbor z Novej Belej pod vedením Jozefa Majerčáka sa predstavil s novonavádzaným programom Priadky, ktorý sice neboli režijné dopracované, ale vzbudil záujem početne zhromaždených divákov, o to viac, že sa v ňom preplietali rezké polky, čardáše a iné tance a melodické spevy.

Porota udelila prvé miesto súborom z Nižných a Vyšných Lapšov. Len druhé miesto, čo je podľa mňa nepochopiteľné, získala naša Veselica z Nedeca, ako aj súbor SZPM taktiež z Nedeca, kym tretie miesto obsadil dospelý súbor z Novej Belej. Obidva detské súborov dostali taktiež odmeny.

Posledným bodom v programe Spišskej zimy bola súťaž tanecných párov. Tancovalo osiem párov. V čardáší zvíťazili krajančica Anna Vyžkovská a Valent Olejarčík z Nedeca, polku najlepšie tancovali súrodenci Mária i Jozef Majerčákovci z MS KSSCaS v Novej Belej, a v tzv. „babskom“ boli prví Agnieszka Klaková a Grzegorz Rynkiewicz z Nižných Lapšov.

Spišskú zimu treba hodnotiť kladne, lebo pomáha zachovať krásne ľudové tradície a prispieva k oživeniu viacerých zvykov, ktoré zanikali. Tohoročná úroveň podujatia bola sice vyššia ako predošlé, avšak po organizačnej stránke má ešte ďaleko k dokonalosti. Napr. laureáti museli dlho čakať na ceny. Okrem toho sa po skončení súťaže neuskutočnilo tradičné stretnutie poroty s vedúcimi jednotlivých súborov, kde sa hodnotilo predvedené programy, vymieňalo skúsenosti a zdôvodňovalo také či onaké rozhodnutia poroty. V budúcnosti sa treba k tomu vrátiť.

Veselo sa zabávali dievčatá a chlapci

— Muzika, pomalšie, „babsky“ pre na... z Novej Belej

Dvojstránku pripravila: ANNA KRISTOFERKOVÁ

sa prišla rozlúčiť s mládencom, ktorého verbuju

z Nižných Lapšov

šezeničky! — hovorí krajan František Kurnát

Vitazné družstvo žien z Ludžmierza

Detský súbor z Krempach si spieval: *Ej našej veselosti každý nám závidí...*

PRUCKY '86

Dlhé zimné večery na vidieku sú vhodnou príležitosťou pre páranie peria. Ešte aj dnes sa gázdinky vo viacerých obciach na Spiši a Orave schádzajú na páračky.

Tento starý zvyk využíva Gminné kultúrne stredisko v Lopusznej a každý rok organizuje "Prucky" — súťaž v páraní peria — XIII. ročník súťaže sa konal 1. februára t.r. opäť v kultúrnom dome v Krempachoch. Na súťaž prišlo sedem kružkov vidieckych gázdinek z novotarskej gminy. Aj počasie napovedalo, že je to vhodný čas pre páračky. Súťaže sa zúčastnili predstaviteľia Gminného úradu v Novom Targu a Gminného družstva Roľnícka svojpomoc v Krempachoch, ako aj množstvo zvedavých detí. Súťažiacim vystupovala Ľudová kapela „deda Lojasa“ z Lopusznej, ktorá tvrdí, že s muzikou sa ženám lepšie a rýchlejšie pára. Krúžky gázdinek a všetkých prítomných privítalo svojím programom „Zbojnícke husličky“ bábkové diadlo žiakov z Krempach pod vedením učiteľky Barbary Palúchovej.

Tak ako vždy, porota hodnotila zvláštľuľové kroje, kultúrny program a samo páranie. Tu sa hodnotí rýchlosť, šetrnosť a kvalita vypáraného peria. Tento rok boli najlepšie gázdinky z Krempách a Gronkova. Štyri ženy opárali za 20 minút 20 dkg peria. To je naozaj výborný čas, ale rátajú sa tu aj šikovné ruky. Kultúrny program má z roka na rok lepšiu úroveň. Krempašanky boli veľmi pyšné, že sa páračky konali u nich. Veď ony sa vždy rady pochvália niečim novým. Tentokrát hostom zahráli jednoatkovku, ktorej témou boli tunajšie ženy cestujúce po zahraničí a ich zážitky s cudzincami. Bolo to výborne predstavenie.

Porota udelila tri rovnocenné prvé miesta: Krempachom, Ludžmierzu a Gronkou, ktoré dostali odmenu 7 tisíc zl. Druhé miesto získali: Nová Bela, Durstín, Ostrovsko a Lopuszna a odmenu po 6 tisíc zl.

Po páračkách nasledovala Ľudová zábava, žiaľ, len so ženskou účasťou.

Durštiňanky pred začiatím párania

JÁN JONÁŠ

JEDENÁSTE PRIKÁZANIE

(3)

POKRAČOVANIE Z MINULÉHO ČÍSLA

Simonove popoludnie bývalo jednoduché. Nedele služobného paholka začínala sa vlastne vždy až po obede, končila sa už pri západe slnka, kedy bolo treba nakŕniť kone, kravy a ostatný dobytok. Ak nebola v čase fašiangov, po Veľkej noci alebo uprostred jesene v krčme tanečná zábava, Simon odkladal do hrubo ohoľovanej truhly nedelňe šaty a vešal čízmy na nízke bidlo.

Táto jeseň Simonove nedelňe popoludnia zjednodušila úplne.

Drienkovský chotár sa rozprestiera na okraji veľkej roviny. Nebol rovný ani hôrny, taký mierne pohorkatý a severozápaduňou stranou priastený ku grófskym horám. Drienkovce nebolovo vobec vidieť z roviny, po ktorej tiekla rieka, viedla hradská a bežala železnica. Iba za veľmi skorých rán preprádzali stípkys dymu, strmiace sa oproti oblohe, že tam za vankúšmi obrobených pahorkov bývajú ludia. Nezriedka sa v minulosti stávalo, že Drienkovce sa ocitli za chrbotom všetkých udalostí.

Pred žatvou štyridsiateho štvrtého roku narukovalo zapár chlapov na vojenské manévre. Väčšinu z nich dostal domov vtedajší vládny komisár Ignác Beňák — mal známosti na doplnovacom veliteľstve — s odôvodnením, že sa začinajú žatevne práce. Medzi nimi aj Simona. Po vypuknutí povstania obsadili Nemci mestá na pravom brehu rieky, z ktorých strachopudsky vystrkovali hlavu iba do najblížších okolitých dedín. V Drienkovciach sa až do polovice adventu neukázali.

Drienkovčania orali i siali, akoby sa nič nedialo. Vojna-nevojna, gazdovia vykopali repu aj zemiaky, posiali, a pretože dlho vydralo dobré počasie, vyviezli aj mrvu zo dvorov. Podaktori stihli zobrať aj d'ateliny jesienku.

Pod povrchom ich zvyčajného života však predsa panovalo napätie. V krémre Šama Birku, v ktorej sa arizátor Práč zvýtal ako topor na holohumnicu, bývalo tichučko; piva, pašovaného cez hory až spoza Moravy, bývalo málo a pálenku mali chlapiaj doma. Ucho pri uchu kolovali správy o pohybe frontu. Vojna dusila zem už nie tak daleko, už aj Drienkovce pocítili pod nohami chvenie čias. Smrť Štefana Adamicu, neobyčajná a o to desivejšia, razom pribuchla už desaťročia nepoužívané okenice na starých a starších domoch. O tých hrdzavejúcich plechových okeniciach si mnohí mysleli, že sú len pre parádu. Strach a hrôza pred zlou vojnou mali veľké oči, a nešťastie, ktoré postihlo rodinu na Podkose, zalamovalo dedinou tak mocne, že zavrela staré okenice.

Simon nakŕnil ostávajúci pár starších kobyl a pomohol kraviaroví Cypriánovi pripraviť sečku pre dojnice, spolu potom nastrúhali pre ne maškrtu — cukrovú repu, ktorú už tej jesene nezvozili na cukrovarskú skládku.

— Lepšie bude zakopať ju k jari, bude aspoň mlieka, — rozhodol sa Ingáč Beňák

V Drienkovciach sa konal zvláštny pohreb, pochovávali prázdnu rakvu. Z nebohého Štefana Adamicu nezostalo nič. Neštastie sa stalo počas prepravovania muncie spôza rieky, ktoré si na Drienkovčanoch vynútili dva Nemci. Na svitanie zobraли z Drienkovca 20 konských záprahov spolu s chlapmi. Kedže počas nakladania muncie kone museli stáť vo vode, Štefan Adamica sa rozhodol vymeniť žrebné kobyly za kone svojho paholka Šimona. Ked bol Šimon so svojím záprahom za rieku, počul akoby Štefan, ktorý kráčal vedľa voza, popoháňal kone. Odrazu však udrel doho horúci vzduch a do už zavalil rachot. Prudký pohyb koní spôsobil výbuch muncie. Zo Štefana, koní a voza nezostalo nič. Pohrebná hostina v kruhu najbližších príbuzných bola mŕtva. Prvý z karu odišiel Beňák so svojou ženou Melánou, ktorí cestou domov uvažovali, kto bude gazdom na Podkose, Helena alebo jej starý svokor Vojtech Adamica. O Helene a jej budúcom živote rozmyšľali aj Leštinovci, jej otec a brat. Sama Helena o tom neuvažovala. So Štefanom mali už dve dievčatká a znova bola tehotná. Gazdinou na Podkose sa stala hned po svojom vydaji. Ale už na kare dala pocití svokrovi, kto na Podkose bude rozkazovať.

a po nám ostatní gazdovia.

Simona však trápila iná otázka. Zásoba narezanej sečky pre kone i pre kravy sa už skŕmila. Bolo treba narezat novú. Narezat by nebolo problémom, na Podkose mali elektriku, zapneš motor, štukneš — a režeš. S Cypriánom poľahky stačili na takúto robotu. Lenže treba vydeliť, koľko slamy pšenicej, koľko jačmennej, koľko d'ateliny a koľko pliev primiešať kravám. To vždy určoval gazda. Ten dbal o to, aby slama nešla dobytku najprv pod nohy, aby ho potom na jar nemuseli dviať na nohy za chvost. Kto to teraz urobí?

Mal sto chutí opýtať sa na to pri večeri; neodhodlal sa. Večera nebola ako zvyčajne. Už sa dávno s Cypriánom používali a mlčky sedeli vedľa seba v konskej maštali, kde prišla za nimi Helena.

— Podte večerat, — povedala spomedzi dverí.

Cyprián sa hybko zošmykol dolu. Šimon zmeravel, nohami prestal kolebať. Gazdina zhltila tma. Cyprián sa zastavil na prahu, nerohodne sa pozeral na Simona. Šimonovi tvár v mriežkovanom svetle, ktoré vychádzalo zo slabej žiarovky v drôtenom oplete, vyzerala prepadnutá a zamračená. Kraviar by sa bol hned vrátil. No Šimon predsa len vykročil.

Helena stála v širokom klenutom pitvore. Stihla už vytiahnuť z rúry veľký plecháč s polievkou a držala ho v konopnom ručníku pred sebou. Energicky ich ponúkala, ukazujúc bradou na otvorené dvere, aby vošli do malej kuchyne, cez ktorú sa prechádzalo do väčšej, čo slúžila aj za dennú izbu.

— Sadajte, začne ma páliť...

Sadli si k stolu nesmelo, iba na kraj lavej, stojacej pozdĺž celej steny s oknami.

— Nebudete čakať o blade... Nenásytný Eudoš tam bude sedieť do polnoci, — rieckla s nevôľou a nalievala obom do tanierov.

Šimon neodtthal oči z polievky. Helena vyšla, vrátila sa s kvetovanou misou plnou kapusty a údeného mäsa. Postavila ju na stôl a povedala:

— Jedzte, koľko vám chuti. Co nejste, nechajte na stole. Potom upracem...

Dvere sa za ňou zatvorili ticho, akoby si len bojazivo postenkali. Cyprián sŕkal polievku, ponáhal sa vyprázdníti si tanier pre mäso a kapustu. Veľký kraječ poloražného a polopreníčeného bieleho chleba navidomoči sa mu roztápal v červenej, zimným vetrom a dažďom ošľahanej ruke.

— Odteraz budeme vždy takto...? — za- gúfal Cyprián očami dookola.

— Ako takto...? — nechápal hned Šimon. — No jedávat...

Šimon iba pokrčil ramenami a bezmyšlienkovite vozil lyžicu po dne.

— Alebo to len dnes...? — spriadal Cyprián rozhovor, aby si oddýchol pred ďalším hodmi. — Ba akto to bude ďalej...? Kto bude rozkazovať...? Mladá, alebo starý...?

— To je ich vec. Nestaráj sa. Ty budeš ďalej počúvať... Budeš ešte jest alebo mám odložiť...? — naoko sa začal Šimon dviať z miesta. Cyprián chvatne chytí naberačku.

Simon sa mierne usmial. Pomyslel si na nebohého mladého gazdu. Také žarty vystrájal on Šimonovi, keď bol na Podkose krieviarom a mladý gazda parobkom pred vjenčinou. Jedenastaj nenasýtený výrastok Šimon mohol zjesť koľkokol'vek, vždy našiel v hrtane toľko miesta, aby tam prst stréli. Na Podkose sa so stravou pre čelad nikdy nešetrilo, hlavine odvety, čo sa stal gazdom Štefan Adamica, za ktorého sa dnes odbavoval kar.

— Myšlim, že mladá gazdiná starému neustúpi, — mudroval kraviar Cyprián, privierajúc oči od sýtej dobroty. — Starý sa je bojí, starý... napodobil starého Adamicu.

Keď mu Šimon neodpovedal, stíchal. Z druhých dverí pitvora sa ozvali hľasy, Genoféva strkala Eudoša pred sebou, doslova ním zametajúc pitvor. Starý Adamica ich vyprevádzal, hovoriac iba pre dobré meno:

— Ale veď ste ešte nemuseli... Genoféva...

— Nemuseli, keby sa tento slintoš nena- pojil ako suchý džber... Hybaj, — strčila Eudoša do pitvorových dverí. — Lebo ta tu zanecháš...

— To by mi tu ešte chýbalo, ešte chýba... — povedal pre seba Adamica a ochotne viedol tackajúceho sa Eudoša, prihrbeného ako vyplášený kocúr, pod veľkú bránu a na ulicu. Poponáhal sa za ním zamknuté dvere na veľkej bráne. Približoval sa naspat k domu. Nerozholne sa zastavil, porozmýšľal, a potom sa pomalou chôdzou fahal do maštali.

Šimon ho našiel medzi kobylami skúšať, či budú piť vodu. Obidve si len gamby máčali v drenených putniach, pleskali jemnými jazyčiskami. Paholok sa zarazil. Toto Štefan nikdy neurobil. Starý Adamica ponoril ruku aj do válova, či kone vyžrali všetku sečku.

— Hodím ešte za dvoje vidiel ďateliny, aby mali do rána... — povedal Šimon, aby nemláčal.

— Netreba. Už je po robotách, po robotách... — Adamica odstavil putne, vycupotal z maštale.

— Ku kravám sa mu nechce... zivot Cyprián.

Po výdatnej večeri Cyprián skoro a tvrdzo zaspal. Dospevajúceho šuhaja v tretí rok služby na Podkose priprahali už do robôt, ktoré patrili v gazdovstve dospelym mužským, a preto sa nikdy pred spánkom dlho obracal na slame. Rád si však porozprával so Šimonom, kym ho spánok nepremohol. Bývali to krátke družné rozhovory o tom, čo sa cez deň prihodilo alebo čo zaujímavé niekde od niekoho počuli. V jarých a letných mesiacoch, keď boli v poli tuhé roboty a denné svetlo sa využívalo do poslednej kvapôčky, bývali rozhovory veľmi krátke, úsečné; v jeseni a najmä v zimných mesiacoch — dlhšie; nezriedka si s nimi na peľasti posteľ posedel aj mladý gazda.

Šimon si za všetky tie dni od neštastia pri brode prvý raz dopodrobna uvedomil, čo sa stalo, ako mu bude Štefan chýbať, že

bude vôbec chýbať na Podkose každému...
Keď sa Štefan ženíl, Šimon bol o niečo starší než Cyprián. Bol už na Podkose doma. Robil pri koňoch a paholok pri koňoch býval aj u iných gazdov polovičný člen rodiny. Helena zaviedla aj do týchto vecí nový poriadok. Zlepšila sa strava; stará gazdina Hermína Adamicová nebola skúpa, ale ako kuchárka bola dakedy na zaplakanie. Z hojnosti v komore nevedela vyčariť chut. Helena áno. Tá vyzvárala tak, že chlapci často nevedeli, či je piatok a či sviatok.

Aj košeľe si museli vymieňať uprostred týždňa a nesmeli chodiť otrhaní ako liipy. Celad zo dvora na Podkose sa potom odlišovala od ostatnej čelade v Drienkovciach; mladý gazda sa holieval dva razy do týždňa a Šimon po vojenčine tiež. Výnimky tvorili žatevne dni, ale vtedy aj spávali všetci chlapci na humne.

Mladá Helena sa veľmi skoro ukázala byť silnou gazdinou. Dobrák Štefan sa ocitol pod papučou, ani nevedel ako. Šimon sa v tme jemnučko usmieva, spomína si, ako sa tomu Štefan smial, potriásajúc hlavou:

— Hodila nám chomúty, ani sme ušami nezastrihali...

— Však to ona zrichtuje...! rieko Šimon polohlasne, mysliac na zajtrajšok, na dni budúce, na starého Adamicuvojtechu, na celé gazdovstvo na Podkose. A tak aj bolo.

Starý Adamica po raňajkách ešte nestáčil utrieť spred seba omrvinky na stole, keď Helena rieka:

— Šimon, narežte s Cypriánom do obedu sečku pre kone a pre kravy a potom až do večera vozte eviklu do sklepa...

Starý gazda zachytíl pohľad starej gazdinej, osmeliač sa podhodil:

— Neotvárali sme nikdy hrobky pred zimou, neotvárali... Mrazy udrú, mrazy... Otvorená hrobka, otvorená... evikla nazíabne...

— Navozite plný sklep a hrobku nanovo zasypete... Lepšia robota teraz, než bude v mraze...

Hned po raňajkách chystal Šimon krmu na rezanie. Starý Adamica obchádzal okolo stodoly, pomaly sa približoval ako mucha k plameňu petrolejky. Vošiel do stodoly až vtedy, keď Šimon vyšiel po rebríku na lešenie a začal zhadzovať d'atelinu. Starý rátal, kolko vidiel padlo na mlatoveň, a potom skríkol:

— Dost...

— Hádž ešte! — ozval sa zdola hlboký hlas Heleny.

— Ani vidly! Do jari je ďaleko, do jari, — stenčil sa hlas Adamicuvojtechu. — Ďaleko...

Hádž, ja poviem, kedy bude dosť! — opakovala Helena a Šimon počul hore na lešenie, že Helena odchádza. Z lešenia nebol vidieť do stodoly, zdola na lešenie. Starý už takmer pištal:

— Ani vidly! Na jar budete machový dach rezat, dach machový... Zakazujem! Ani vidly, ani vidly!

Šimon chvíľu vyčkával, či počuje Helenu. Bolo ticho, ani starý sa neozýval. Potom chvíľu rozmýšľal, usúdil, že sú mu kone bližšie než starý gazda, a hlboko zaboriac vidieť do d'ateliny, zhodil naraz za dobrú kôpku. Za ňou druhú a tretiu. To bolo už naozaj dosť d'ateliny, a za poslednými stebľami, ktoré sa zmietli do otvoru, zhodil aj vidly, len-len že starý stihol pred nimi uskočiť.

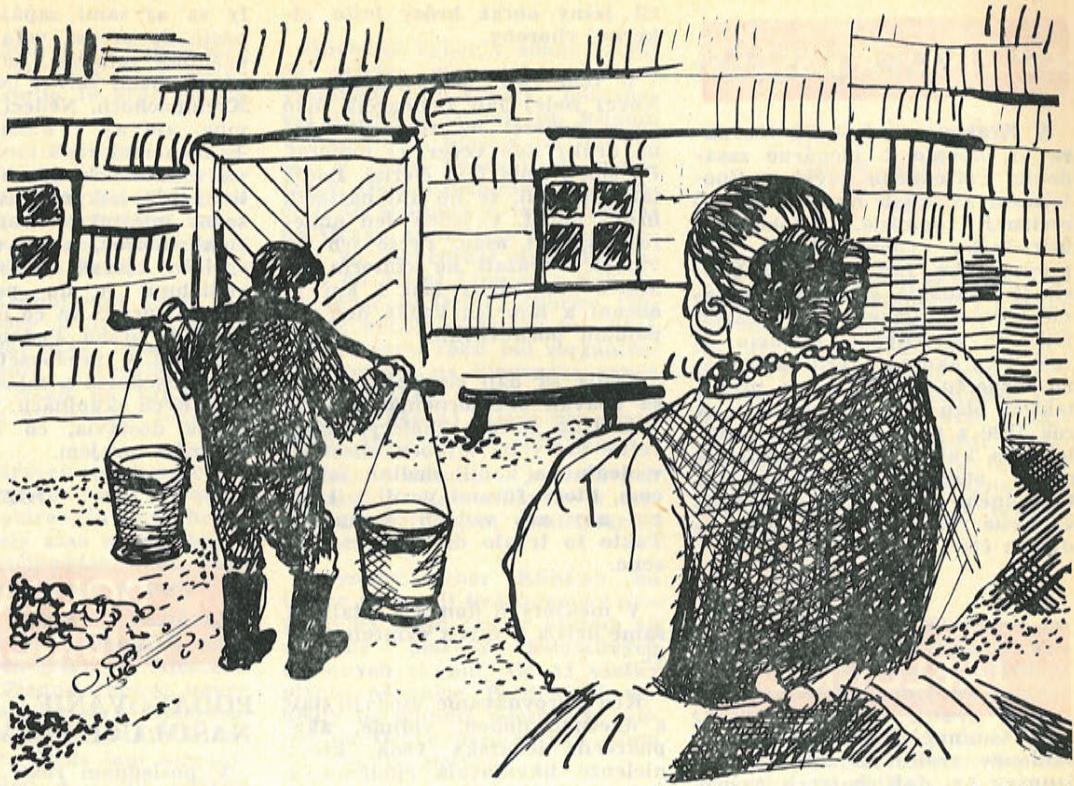
— Neunesol by si ich v rukách? Prečo hádžeš? — durdil sa starý Adamica, zakrývajúc svoju porážku. Podišiel k d'ateline, vzal za hrst do ruky a rúchal, či nie je plesnívá.

— Ako tabak, — hodil Šimon hlavou. — Ani rosa na ňu nepadla.

Starý Adamicuvojtech sa pobral namrzený do dvora. Bral sa Hermína z očí. Bál sa jej posmechu, ale ešte sa nevzdával.

„Príde sama, sama príde... Až nebude vedieť kam z konopí... nebude vedieť,“ zastrájal sa v duchu Helene.

Prvé dni po mužovom pohrebe boli pre ňu nekonečné. Hned v druhé ráno dvihol sa prudký juhovýchodný vietor, prečesával horu za chrbotom dediny, zapíral sa do pod-

Kresba: Areta Fedaková

streší a naháňal zatúlané lístie na poválech. Ešte pred obedom hodil na rovinu a za ňou sa vlniace svahy snehovú pleskanicu. V podvečer bol chotár i dedina pod nesúvislou snehovou prikrývkou. Nič nenasvedčovalo tomu, že Vianoce sú už predo dvermi. Bol to čas, kedy nie je súča psa von vynátať.

Helena vstávala ešte za tmy, pripravila raňajky, obliekla obe dievčatá, staršiu vyspravila do školy a potom sa až do poobedia otlkala medzi starými. Tisíc razy počula jedno a to isté, inotajné narázky, ukryté pochybnosti, chmúrne predpovede, aké len starí ľudia vedia spriadať a spriadiť radi, čomu sa netreba ani čudovať. Dakedy sa mierne ohradzovala, dakedy sa robila hlucho, najčastejšie uhýbala.

— To máte za vašej hlavy? — obarila starého Adamicu otázkou, keď jej duplikoval popri ušiach, že mať dvoch detí, ako je ona, nemala by dbať na nič iné, len na ich kresťanskú výchovu. Ani na majetok ani na mužských.

Adamicuvojtechovi poskakoval ohryzok ako na povrázku. Nevedel, čo má na takúto priamu otázkou odpovedať, a zamotával sa:

— Co tu hlava...? Býva tak, býva... Dvaja rodičia, a predsa nedohliadnu všade, dva rodičia... Jedna žena tým fažie, jedna žena... Hlava s tým nemá nič spoločné, hlava...

Starý Adamica v duchu zúril na ženu, ktorá ho potajomky podpichovala a pred Helenou iba rukami zalamovala a zrak k nebu dívala, svoj neskonalý ziaľ na oči vytvárala. Slzy a horekovanie nemali konca-kraja. Prítom Helena väčšinu dňa pochybovala o ich úprimnosti. Stará Hermína Adamicová od prvých dní manželstva Heleny a jej jediného syna Štefana akoby ustanovila bosorovala okolo tohto vzťahu. Helena cítila jej prítomnosť v každom čase a na každom mieste; či to bolo v robe na poli, pri varení v kuchyni, pri praní bielizne na potoku. Ba aj v láskavých chvíľach so Štefanom usilovala sa mimovoľne zrakom preniknúť cez vlnkú tmu starej izby a presvedčiť sa, či svokra neodchýlia dvere, aby nazrela dnu.

Sprvoti si Helena mysla, že to špehovanie nevydrží. Videlo sa jej, že pred ním niesť úniku. A predsa ho našla. V sebe, vo svojej nedotknuteľnosti, ku ktorej sa potom pridali odvaha a túžba vládnúť týmto všetkým na Podkose. Ako k tomu prišla, ako k tomu vôbec prišlo, Helena ani nevie.

V Leštinovom dome medzi inými domami a radom úzkych dvorov, aké vlastnili strední gazdovia, bolo všetko inakšie ako v boha-

tej kúrii a na priestranom dvore zámožného gazdu. Akoby si strední gazdovia vynáhrádzali stiesnenosť priestoru voľnosťou konania a naopak, akoby široký priestor na Podkose utláčal city a mysele v kúrii. Nevestu z chalupy na gazlovskom grunte, takou Helenu bola, skoro opantala túžba vystreľať stuchlinu na Podkose, obrazne i skutočne.

Najľahšiu robotu mala so Štefanom. Mocný, robotný, dobráčisko; všetko bral z veselej stránky. Smial sa mladučkej a peknučkej ženičke, robil jej po vôle s neokrôchou radostou; nedbal na materine reči a na otcove ešte menej.

— Budeš ako Beňák, budeš... Aj prať budete pomáhať, aj prať..., podpichoval starý Adamica syna. Uplne však vyletel z kože, keď raz v sobotu Helena pieskom dôkladne vydrhla drevnenú kaďu, postavila ju do komory a do troch štvrtín naplnila horúcou vodou.

— Dnes večer sa všetci kúpeme. Každý si v paráku nahreje vody. Tak to bude byvať každých štrnásť dní! — poručila Helena a išla prvá.

— Na čo je to dobré...? V zime sa nemáme kde zašpiníť a v lete sa umyjeme v potoku, v potoku sa umyjeme... vzoprel sa starý.

— Nedá sa nič robiť. Ako na vojne... Kúpanie mužstva, — smial sa Štefan.

Po prvom praní bielizne uznala aj svojka Hermína, že ušanovali viac ako polovičku roboty a času a bielizeň svietila čistotou. Neskoršie kúpili pozinkovanú vaňu; a v Drienkovciach sa takmer v každom dome kúpanie stalo pravidelnosťou.

Jediné, čo sa na Podkose Helene nepodarilo zaviesť to bola atmosféra, aká panovala v jej rodičovskom dome; atmosféra družnosti a nešmejky nehy. Všetko vyplývalo z radosti, ktorú pocíťovala celá rodina, keď sa šťastivo ožrebia kobyľa, oteliťa krovu, keď prileteli lastovičky, keď dobre sypano obilie, či narastli vysoké konope. Všetko vitalo radostne, akoby boli všetci obdarovaní. Na Podkose to bolo ináč. Všetko tu prichádzalo samozrejme, plynulo z tohto stároho bohatstva. Helenine novoty ho ešte len rozmnožovali a zároveň obnažovali. Niekoľko malo pocit, že to bohatstvo nenávidí, inokedy malo chut vyzýmať z neho ešte viac; neraz dala prichod týmto náladám, keď sa stala na Podkose gazdinou. Štefan jej v tom veľmi povoľoval: mysel si, že ide iba o vrtoch a nestojí to za reč.

Nebolo to však tak.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

ZO ŽIVOTA KSSČaS

V Krakove sa dňa 16. februára tr. konalo 3. plenárne zasadanie Ústredného výboru Spoločnosti za účasti členov Hlavnej reviznej komisie. Rokovania ústredného výboru viedol jeho predsedca kr. Ján Molitoris. Účastníci zasadania si vypočuli správu o plnení Uznesenia 7. zjazdu KSSČaS a schválili bilanciu za rok 1985, ako aj návrh finančného rozpočtu na tento rok, prijali taktiež plán práce Spoločnosti na rok 1986 a prediskutovali rôzne dôležité kultúrnych a organizačných otázok. K rokovaniom Ústredného výboru Spoločnosti sa širšie vrátim v jednom z budúcich čísel.

JABLONKA

Do Gminnej kultúrnej rady v Jablonke zvolili na zasadanie 30. januára tr. ďalších troch našich krajanov z Oravy a to kr. Lídu Mšálovú a Eugena Utratu z Hornej Zubrince, ako aj riaditeľa gminného kultúrneho strediska Eugena Mišinca. Poznamenajme, že členmi GKR v Jablonke sú od r. 1981 už títo naši krajania: Mária Gribáčová z Podváka, Viktória Smrečáková z Malej Lipnice a Alojz Sperlák z Jablonky.

25-členná gminná kultúrna rada, ktorej predsedom je riaditeľ školy v Privarovke, dr. Emil Kováčik, je poradným orgánom gminného kultúrneho strediska. Určuje hlavné smery kultúrneho rozvoja a činnosti na území gminy, ako aj dôležité kultúrne podujatia, ako napr. Oravský jar a pod. Jej členmi sú vedúci a členovia súborov, ľudoví tvorcovia a spoločenskí činitelia.

DS

NOVÁ BELA

Cez zimné prázdniny som mal trochu voľného času a prezeral som staré zápisu a kroniku, ktoré som našiel doma. Okrem iného som našiel opisy choroby, ktorá má názov cholera.

Coskoro uplynie 113 rokov odvtedy, ako sa cez Novú Belu a jej okolie prehnala ako búrka epidémia cholery. Bolo to v roku 1873, ktorý je čiernym rokom v dejinách Novej Belej a celého okolia. Táto hrozná nemoc kosila bezbranných ľudí v každom veku. Odborná lekárska veda bola vtedy primitívna a najmä na vidieku boli ľudia takmer úplne bez lekárskej pomoci. O tom, akými prostriedkami sa vtedy bránil proti tejto hroznej pliagie a aký bol jej priebeh, napsal Ján Kurnát, vtedy obyvateľ Novej Belej, ktorý túto katastrofu prežil. Bol to jednoduchý človek, ale svoje zážitky počas výstížne, dá sa z nich vytvoriť.

riť jasný obraz hrôzy tejto zákernej choroby.

V tom čase bol richtárom v Novej Belej Ján Bednárik. Kto večer ochorel na túto chorobu, na druhý deň večer už umíral. Po smrti bolo telo čierne. Ludia tak umírali, že im ani nastačili hroby kopať. V jeden deň umíralo aj päť osôb. Preto ich na vozoch odvážali na cintorín sv. Márie Magdalény (asi 1 km za obcou) a tam ich každý deň poludni pochovávali.

Ludia sa báli stretnúť, keďže sa obávali onemocnenia. Aby sa zamezdilo šíreniu cholery, kládli veľké vatrny na štyroch miestach v dedine a kadili dedinu jalovcom, ktorý fúrami vozili z Langu, aby zlý vzduch ustupoval. Takto to trvalo do neskorej jesene.

V niektorých domoch ostali len samé deti a v iných vymreli všetci.

Ked' porovnávame vtedajší stav s dnešnou dobou, vidíme, ako pokročila lekárska veda, ktorá nielenže likvidovala epidémie a bojuje proti bežným chorobám, ale aj chráni zdravie pracujúcich rôznymi preventivnými opatreniami. Dnes lekárska pomoc nie je výsadou kráľov, šlachticov a boháčov, ale dostáva sa jej každému v prípade potreby.

JOZEF BEDNARČÍK

V Novej Belej sa dodnes zachoval pekný zvyk vianočného koledovania. Koledujú vždy mladí chlapci, ktorí sa popreziekajú za pastierov, kráľov, „starého“ baču a chodia s jasličkami od domu do domu po Novej Belej. Koledovať začínajú už na Stredy večer. Už na prahu domu prednesú domácim starodávny vinš a potom spievajú pekné slovenské koledy. Predvádzajú tiež vopred nacielený program, v ktorom blické udalosti zobrazujú trochu na veselo. Samozrejme z návštevy koledníkov majú najväčšiu radosť deti, preto je ich účinkovanie vitané v každom dome, kde aj vždy za koledu voľačo dostanú. Je to skutočne pekný, ale predovšetkým, čo si treba najviac vážiť, stále živý zvyk, ktorý treba aj ďalej prechovávať. Ked' nebude zachovávať a peštovať to, čo nám zanechali naši dedovia a otcovia, nebudem môcť ani hovoriť o našej národnej, slovenskej kultúre.

Myslím si, že staré, zabudnuté zvyky môžu oživiť folklórne súbory a také možnosti sú. Plne ich využívajú niektoré miestne skupiny našej Spoločnosti, pri ktorých pôsobia práve takéto súbory. Ich vedúci čerpajú svoj program z bohatého pokladnice ľudových tradícii. Sú však aj na Spiši obce, napr. Tribš, Durštin, Fridman alebo Čierna Hora, kde doteraz nepôsobí žiadny súbor. Je najvyšší čas, aby si krajania uvedomili, aké hodnoty strácajú. Podľa mňa, predsedovia MS by mali častejšie pozývať na členské schôdzky mladých ľudí, aby tí spoznávali krajanskú prácu, učili sa od starších krajanov a poma-

ly sa aj sami zapájali do činnosti. Je predsa veľa nadanej a ochotnej mládeže, čo pozorujem na príklade MS v Novej Belej, Krempachoch, Nedeci alebo Kacviné, ale aj v ďalších obciach. Tam mládež rada tančuje a spieva v súboroch. Myslím si, že je to predovšetkým zásluha predsedov miestnych skupín a vedúci súborov, ktorí vedeli nájsť spoločný jazyk s mládežou a pritiahnuť ju do peknej krajanskej práce, za čo im patrí uznanie a vďaka. Podobne by mali uvažovať a predovšetkým konáť aj predsedovia a mládež v iných miestnych skupinách. Výsledky sa určite dostavia, čo im aj sám zo srdca prajem.

JOZEF MIRGA

DOLNÁ ZUBRICA

POĎAKOVANIE NAŠIM UČITEĽOM

V poslednom roku odišli do dôchodku dvaja učitelia z našej základnej školy — Angela Kuťaviaková a doterajší riaditeľ Eugen Poluš. Obidva po celý čas pracovali v našej obci.

Učiteľka Angela Kuťaviaková bola nielen dobrým pedagógom, ale aj vychovávateľkou skoro tridsiatich ročníkov našej mládeže. Vyučovala o.i. slovenský jazyk, do ktorého okrem vysokých odborných znalostí vkladala srdeč a cit. Na jej obetavú dlhoročnú pôsobnosť v našej škole bude spomínať nielen zubrinská mládež, ale aj jej rodičia a naši krajania. V mene našej miestnej skupiny KSSČaS a všetkých Zubričanov chcel by som vyjadriť učiteľke A. Kuťaviakovéj úprimnú vďaku a do ďalších rokov zaželať jej mnoho zdravia a spokojnosti.

Veľké zásluhy pre Dolnú Zubricu položil aj učiteľ Eugen Poluš, ktorý dlhé roky bol riaditeľom základnej školy. Práve za jeho pôsobenosť postavili u nás novú školu. Jeho činnosť sa však neobmedzovala len na ňu.angažoval sa pre všetky celoobecne záležitosti. Veľa urobil pre výstavbu obecného kultúrneho domu, pri ktorom pomáhal aj starší žiaci z jeho školy. V našej obci sa neuskutočnila ani jedna spoločenská akcia, ktorú by sa nezúčastnil riaditeľ Eugen Poluš. Nikdy neodmietol svoju pomoc, vždy rád poradil. Odišiel sice na zaslúžený dôchodok, ale školu úplne neopustil — zostal učiť na polovičnom úvazku. Sme veľmi radi, že ešte zostal medzi nami. Dúfame tiež, že nám bude ďalej pomáhať a slúžiť dobrú radou tak ako to robil doteraz.

Za doterajšiu pedagogickú činnosť a spoločenskú prácu pre našu obec patrí učiteľovi E. Polušovi srdiečná vďaka a uznanie, čo rád vyslovujem v mene našej miestnej skupiny a dolnouzubrinských občanov.

EUGEN KOTT

MALÁ LIPNICA

Miestna skupina Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Malej Lipnici je jedinou na Orave, kde aktívne pôsobí folklórny súbor Kordón pod vedením krajanky Viktória Smrečákové.

Súbor Kordón vždy poteší dielavkov svojim zaujímavým vystúpením. Vedúca súboru krajanka Smrečáková sa snaží dodržať termíny vystúpení. Takiež vie, keď členovia jej súboru musia pracovať a kedy sa môžu sami zabávať. Tohtoročné fašiangy boli sice krátke, ale všetkým sa ušlo trochu zábavy. Poslednú fašiangovú sobotu si lipnicki ochotní zorganizovali malé posedenie, na ktoré prišli aj pozvaní hostia. Gminné kultúrne stredisko reprezentoval krajan Eugen Mišinec a výbor MS KSSČaS v Malej Lipnici, predsedu krajan Vendelin Stec a tajomníku krajan Štefan Adamčík. Ziaľ do Malej Lipnice nedošli predstavitelia ÚV a OV na Orave.

Dievčatá zo súboru prichystali pohostenie. Samé napiekli výborné zákusky a koláče. Bol čas na besedu, spev starých ľudových oravských pesničiek. Prítomným spríjemňoval chvíle hrona na husliach primáš Jozef Koboř. A z magnetofónu sa rozliehali pekné slovenské valčíky a polky a diskotékové melódie. Neodolali mladí, ba ani starší a do rytmu si zatancovali. V klubnej vŕátku prijemné, priam rodinné ovzdušie. Všetci mali výbornú náladu a radosť z dobrého spoločného posedenia.

AMK

NAŠI NA KURZE

V Moravanoch nad Váhom sa v dňoch 8.—21. februára tr. uskutočnil ďalší ročník choreografického kurzu, ktorý organizuje Matica slovenská pre krajanových ochotníkov. Z našej Spoločnosti sa tohto kurzu zúčastnili krajania: Kristína Smrečáková z Malej Lipnice, Jozef Majerčák z Novej Belej, Marta Strončeková z Nedece, František Surma z Krempach, Jozef Krišák z Vyšných Lapšov a Ján Molitoris z Kacviné.

POZOR ČITATELIA!

V budúcom čísle Života začneme uverejňovať vedeckú prácu Krzysztofa Smolanu pod názvom Kultúrna spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku. Prosíme vás, milí čitateľia, aby ste nám posielali listy so svojimi dojmi, úvahami a pripomienkami k prečítanému materiálu.

Z ČINNOSTI ORAVSKÉHO OBVODU

Uplnul už viac ako rok od posledného zjazdu Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov. Nebude teda od veci pripomienut, ktorí krajania z Oravy boli zvolení do jej ústredných orgánov. Členmi ústredného výboru sú títo krajania: Augustín Andrašák, Eugen Bandyk, Anton Capiak, Karol Dubek, Mária Grábáčová, František Harkabuz, Eugen Kott, Eugen Mišinec, Lydia Mšálová, Marian Pytel, Viktoria Smrečáková, Alojz Šperlák a Eugen Utrata. Za členov hlavnej reviznej komisie zvolili krajanov: Jána Svienteka a Vendelina Venigránu. Zasa krajan Vladislav Otrebiak je členom čestného súdu.

14 miestnych skupín na Orave združovalo na konci minulého roka spolu 953 členov, čo je v pomere do počtu obyvateľstva na Orave veľmi málo — zdôrazňovalo sa v správe predsedu OV kr. Alojza Šperláka. Tento stav treba nutne zvýšiť aspoň o 50 percent. Je to prvoradá úloha pre výbory miestnych skupín a pre všetkých oravských krajanov. Vyžaduje si to zvýšené organizačné úsilie, ale možnosti a rezervy v tomto smere na Orave sú.

V minulom roku miestna skupina v Dolnej Zubriči obdržala skoro celý komplet dychových hudobných nástrojov, ktoré boli kúpené vďaka ČUZ v Prahe, Čs. kultúrnemu a informačnému stredisku v Štítine, Ars Polone a Ústredním hudobným nástrojom za vyše 1 mil. zl. Od novembra cvičí na nich 16 — členná skupina mladých dolnozubických krajanov. Nie je to však ešte plné zloženie dychového orchestra, potrebovali by ešte niekoľko hudobných nástrojov, ktoré budú premiestnené z tých miestnych skupín, v ktorých nie sú vôbec využívané. Podobne bude aj s inými hudobnými nástrojami, ktoré odovzdajú tým miestnym skupinám, kde je záujem o využívanie kultúrnej činnosti ako napr. v Harkabúze a Podsrni.

V školskom roku 1985/86 sa mal na Orave vyučovať slovenský jazyk v 15 základných školách, avšak vo dvoch školach t.j. v Podškli a vo Veľkej Lipnici Skočíkoch sa nevyučuje, lebo školy a ani kuratórium osvety a výchovy nezabezpečili učiteľov — slovenčinárov. V školách v Podsrni a Dolnej Zubriči poklesol počet žiakov navštěvujúcich hodiny tohto predmetu. A predsa v r. 1984 na porade dopisovateľov v Novej Belej — hovorí sa v správe predsedu OV — inšpektor Jan Jagla uistíval, že budú bežne riešiť všetky problémy spojené s vyučovaním slovenčiny. Ziaľ, nestalo sa tak. Skolské orgány nadal ďalej nevenujú vyučovaniu slovenčiny náležitú pozornosť. Všetky s tým súvisiace problémy nechávajú na školy, ktoré ich nie vždy riešia v záujme žiakov a vyučovania slovenčiny. Re-

kračeného pobytu na Slovensku v dňoch od 21. júna do 3. augusta sa zúčastnilo 10 krajanských deťí z Oravy.

V r. 1985 v Harkabúze krajania založili nový súbor Ostrisovania, ktorý vede kr. František Harkabuz. Zasa v Podsrni, vďaka krajanovi Jozefovi Bonkovi, vznikla sláčiková kapela.

Novými krojmi boli vlni vybavené súbory z Malej Lipnice a Harkabuza vďaka Matice slovenskej, ktorá darovala našej Spoločnosti látku na kroje. Ostatné kroje budú ušité toho roka.

Správa zároveň poukazuje na celý rad potrieb. Napr. divadelné krúžky potrebujú nové hry a ľudové kapely zasa nové sláčiky, komplety sláčikových strún, chybajú niektoré kroje a pod.

Dôležitou otázkou v nastávajúcom období je premiestní klubovňa v Pekelníku, v Kičoroch a Podsrni. Žiadnu činnosť nevyvíja miestna skupina v Kičoroch, keďže jej predsedu je dlhšiu dobu nemocný. Treba tam zorganizovať schôdzku a zvoliť nového predsedu.

* * *

Z plánu práce oravského obvodu na rok 1986 vyplýva, že jeho prvoradou úlohou je zaktivovať činnosť miestnych skupín. Prispelo by k tomu pravidelné organizovanie členských schôdzok a schôdzky výborov miestnych skupín, za čo sú zodpovední ich predsedovia, ktorí sú taktiež povinní nahlásiť schôdzku na OV, aby sa je mohol zúčastniť zástupca obvodného výboru. V miestnych skupinách by do konca prvého štvrtroka mali pripraviť plán práce a potom ho aj dôsledne realizovať. Systematicky sa tiež má zbierať členské príspevky a pred koncom roka ich vplacať na Ústredný výbor KSSCaS v Krakove alebo na Obvodný výbor v Jablonke.

Obvodný výbor si vo svojom pracovnom programe na tento rok naplánoval preveriť činnosť všetkých klubovní na Orave a zároveň opraviť ich zariadenia budú pokazené hudobné nástroje a pod., aby mohli slúžiť krajanom.

Veľmi dôležitou otázkou pre OV na Orave je obnovenie pohraničnej spolupráce s okresom Dolný Kubín na Slovensku. S pomocou oravských krajanov v tomto smere by mal prísť aj ústredný výbor Spoločnosti. Spolupráca by bola prospešná pre obe strany.

Nalievajúcou otázkou pre krajanov-odbojárov je nadáľe nevyriešená otázka ich členstva v ZBoWiD-e. Vybaľovaním týchto záležitostí je poverený kr. Eugen Kott, ktorý je predsedom odbojárskej komisie na Orave.

Veľký dôraz v pracovnom pláne na tento rok kladiame oravský obvodný výbor na vybaľovanie jestvujúcich súborov a kapiel krojmi. Potrebujú ich tiež kultúrne telesá v Malej Lipnici, Harkabúze, Podsrni a Dolnej Zubriči. Okrem toho každý člen súboru by mal dostať zvláštnu cestovnú tašku na prepravu týchto krojov, ktoré sa častým premiestňovaním bez ochranného obalu veľmi rýchlo ničia.

Obvodný výbor v snahe zaistiť čo najviac možnosti verejných vystúpení pre súbory, naplánoval každému súboru po jednom vystúpení na Spiši a na Slovensku v rámci pohraničnej spolupráce. Okrem toho taktiež v rámci tejto spolupráce mieni pozvať na Oravu aspoň dve kultúrne telesá zo Slovenska: dychovú kapelu do Malej Lipnice a folklórny súbor do Dolnej Zubriče. Obvodný výbor na Orave by chcel, aby v tomto roku bol zorganizovaný zájazd na Slovensko aspoň pre 20 žiakov, ktorí sa učia slovenčinu, ako aj zájazd pre oravských aktivistov a odbojárov.

Presné dátumy jednotlivých podujatí budú zosúladené s celkovým kultúrnym kalendárom Spoločnosti.

Obvodný výbor KSSCaS na Orave pripravil tiež finančný rozpočet na tento rok, v ktorom sú uvedené potreby jednotlivých miestnych skupín, ale aj všetky plánované akcie. Predvídane náklady na činnosť miestnych skupín na Orave predstavujú sumu ok. 520 tis. zlatých.

ALOJZ ŠPERLÁK

PSALI O NÁS

Československý svět

Za účasti třícty zájemců probíhá v úzké spolupráci s Československým kulturním a informačním střediskem ve Varsavě jazykový kurs češtiny pro členy Kulturní sociální společnosti Čechů a Slováků v Zelově. V zájmu prohlubování znalostí o české kultuře a literatuře bude v závěru kursu uskutečněna pro děti a mládež soutěž v recitaci a umělecké četbě.

* * *

Deset dětí členů Kulturně sociální společnosti Čechů a Slováků v Zelově strávilo třídenní prázdninový pobyt na pozvání Československého ústavu zahraničního v pionýrském táboře závodního výboru Revolučního odbořového hnutí Spolana-Neratovice ve Varvažově u Písku.

ODIŠLI OD NÁS

V poslednom období umreli v Tribši tria krajania, aktívni členovia miestnej skupiny našej Spoločnosti.

30. januára t.r. umrel vo veku 82 rokov kraján

FRANTIŠEK PETRÁŠEK

6. februára t.r. umrel vo veku 54 rokov kraján

FRANTIŠEK HUŠI

20. februára t.r. umrel vo veku 81 rokov kraján

VOJTECH FINDURA

Odišli od nás vzorní a obetaví krajania a dobrí ľudia.

Cest ich pamiatke!

MS KSSCaS v Tribši

Dňa 28. februára t.r. umrela v Jablonke po ťažkej a dlhej chorobe vo veku 84 rokov krajanka

JOANNA ANDRASÁKOVÁ

Odišla od nás vzorná krajanka, dobrá matka a čestná žena.

Cest jej pamiatke!

MS KSSCaS v Jablonke

Krajanovi

AUGUSTÍNOVI
ANDRAŠÁKOVI

úprimnú sústrasť v súvislosti s umrtem matky vyjadruje

ÚV KSSCaS a redakcia Života

V diskusii pred X. zjazdom strany

CHRÁŇME KRAVY

Vlani mliekárenské družstevníctvo vykúpilo 11,1 miliárd litrov mlieka. Zdá sa, že plánované úlohy boli splnené, ale predsa výkup bol nižší o 3,3 percent, ako v roku 1984. Tento rok plánujú vykúpiť okolo 11,3 mld litrov mlieka. Nebude to ľahké...

Niekto tvrdia, že je už najvyšší čas vpísat dojnice do zoznamu chránených zvierat v našej krajine, lebo ich počet systematicky klesá. V júni 1978 sme mali 13,1 miliónov kusov rožného dobytka, a v júni minulého roka iba 11,1 mln kusov. Ďalšie štvrtročné sčítanie dokazuje postupné zmenšovanie počtu dobytka. Zo správ záručenia mliekárenských podnikov vyplýva, že v posledných rokoch sa udržiava vysoký výkup kráv, ktorý dosahuje ročne okolo 32 percent celého vykupovaného dobytka.

VIETE, ŽE V MÁJI...

... sadenie zemiakov po 10. značne zníži úrodu;

... zemiaky pred vyklíčením treba brániť, keď majú päť lístkov. Táto práca ničí klíčiacu burinu na vrcholkoch riadkov a zabraňuje nadmernému vysýchaniu pôdy;

... najlepšie je zemiaky jeden týždeň kultivátorovať a druhý brániť;

★ jarné obilie opäť brániť vo fáze piatich listov, táto práca ničí burinu, drví pôdu, chráni pred stratou vlhka;

... obilie by malo byť postrekované proti burine skôr, ako začne vyrastať steblo, neskoršie postrek obilia škodí;

... na pastvinách začíname vypásat, keď tráva dosiahne výšku 15–20 cm, po vypasení trávy pastvinu treba posilniť močovou alebo dusikatým hnojivom;

... kosenie lúk začínať, keď väčšina trávy kvitne, nekosíť až do samotnej pôdy a najlepšie je kosiť ráno;

... mala by sa silážovať medzi-kultúrová raž, pripraviť tiež miesto na silážovanie trávy;

... kúpiť semená pestovaných rastlín po zbere ozimnej medzikultúry;

... konzervovať stroje po jarých poľných prácach;

... prechod dobytka na letné krmenie by sa mal konať postupne, najprv pasieme dobytok iba dve alebo tri hodiny a prikrmujeť tým krmivom, ktorým sme kŕmili v zime;

... teletá začíname zvykať na pastvinu;

... prasnicu pred oprasením prenášame do chlieva určeného pre ňu a pre prasiatka, štyri dni pred oprasením jej zmenšujeme dávku krmiva o polovicu, pôrodný

Uvedené faktky svedčia, že sa deje čosi nedobré v chove dobytka a nemožno ďalšie zatvárať oči nad nebezpečnými tendenciami a ospravedlňovať ich starou pesničkou: prirozenou selekciou stáda alebo častými krmovinovými fažkostami. Je najvyšší čas povedať priamo – produkcia ho-vádzeho mäsa a mlieka je ohrozená. Ohrozená vo väčšej miere, ako by sa nám zdalo, lebo chov kráv zanechávajú mnohí rolníci, ktorí sa špecializovali v tomto výrobnom odvetví, ktorí chovali väčšie množstvo a boli významnými dodávateľmi mlieka.

Z ankety vypísanej Ústredným zväzom mliekárenského družstevníctva vyplýva, že pokles počtu kráv zaznamenávajú do konca aj v oblastiach s dobrou pôdou. Z tejto ankety možno vysoviť záver, že najčastejšie preslávajú chovat krávy mladí rolní-

níci, ako aj rolníci pred odchodom na starobný dôchodok a dôchodcovia.

Prečo je tomu tak? Chov dobytka v prevažnej väčsine sú-kromných gazdovstiev je ešte na etape manufaktúry. Väčšina práce je vykonávaná ručne, najčastejšie rukami ženy. Priemysel – napriek uisteniam a rôznym uzneseniam v tejto veci – nevyriešil problém mechanizácie práce. Dodávky dojaciach strojov sú už roky nižšie ako potreby. Tých 20 000, ktoré dnes vyrába Archimedes, stačí iba za náhradu tých opotrebovaných. Statistika dokazuje, že rolníci majú iba 180 000 dojaciach strojov. To znamená, že iba každý desiaty dojaval mlieka môže dojíti kravu mechanicky. Situácia v mechanizácii odstraňovania maštárného hnoja nevyzerá lepšie, tak isto, ako vybavenie maštári vo dou a chemickými preparátmi, ktoré slúžia na udržiavanie čistoty a hygieny v maštaňných miestnostiach.

V chove dobytka sa nahromadiilo veľa nedostatkov. A kto si sa tým musí zaoberať... Myslim si, že ministerstvo poľnohospo-

dárstva, po dohode so Zväzom chovateľov a výrobcov dobytka a mliekárenským družstevníctvom, musí, zdôrazňujem musí, podniknúť mnohostrannú činnosť tak ekonomickú, ako aj organizačnú a zásobovaciu, aby zastavilo tendencie poklesu v chove kráv a produkciu mlieka. Preto si myslím, že veľmi rýchlo treba:

★ zaviesť dlhorocenú kontrolu vo výkupe mlieka so zaistením prémii od hodnoty predávaného mlieka;

★ zaistiť prioritu gazdovstvám, ktoré kontraktujú mlieko, v zásobovaní dojaciimi strojmi, chladničkami, strojmi a zariadeniami pre zber a podávanie krmív, stavbnými materiálmi a voľnovodnými inštaláciami;

★ zariadiť odvolávací systém v hodnotení kvality mlieka pomocou arbitráznej analýzy poverejnej laboratóriám, nezávislým od mliekárenského družstevníctva;

★ zvážiť zverolekársku pomoc. A čo si vy o tom myslíte, milí čitatelia? Napište, čo podľa vás treba robiť, aby sa podarilo zastaviť tendenciu poklesu v chove dobytka, najmä kráv.

chliev dezinfikujeme a starostlivo vystielame, po pôrode zvýšujeme prasnicu množstvo krmiva a prasiatkom zaistujeme prístup k čistej, čerstvej vode;

... jahňatá odlučujeme obvykle po 100 dňoch cicania, ak sú matky vypásané na pastvinách, možno toto obdobie predĺžiť na päť mesiacov, v posledných týždňoch pripúšťame jahňatá k matkám dvakrát denne. Jahňatá odlučujeme po skupinách – najskôr najstaršie, potom najmladšie. Bahnice vysušujeme, obmedzujúc okopaniny, zelené a jačerné krmivá a po vysušení zvýšujeme množstvo krmív. Odstaveným jahňatám dávame okolo pol kilograma sena, pol kilograma jačernej miešanky a také isté množstvo okopanín; každé dva týždne zvýšujeme dávku, ktorú vždy dopĺňujeme minerálnou miešankou v množstve päť gramov na kus.

HODNOTNÉ KURIKO

Vo Finsku sa 64 percent lesov nachádza v súkromnom vlastníctve, hlavné rolníkov. Z toho lesného areálu pochádza 75 percent dreva, ktoré využívajú národné hospodárstvo.

Fínsky rolník vlastní priemerne trojčasobne viacéj lesa, ako ornej pôdy. Vyrubovanie lesov a predaj dreva je teda nesmierne dôležitou súčasťou hospodárenia. Najmä preto, že za jeden kubický meter dreva na výrobu papiera, celulózovo-papiernickej priemysel platí dodávateľom-rolníkom o čosi viacej, ako dostávajú za 100 kg pšenice.

Fínsky rolník vo svojom lese venuje svojim stromom takú istú starostlivosť, ako najnáročnejším rastlinám. A na predaj zhromažďuje nie len pilarsku guľatinu, ale všetko: masu prispôsobuje na výrobu papiera, ražie patrénne drví na kurivo, a odpady,

ktoré vznikajú pri vyrubovaní lesa a pri pílení ukladá do kopcov. Je to totiž hodnotné kurivo.

Vo vykurovaní fínskeho gazdovstva sa používajú kúreniská so zvláštnymi komorami vysokokolorického horenia práve takého kurivového materiálu. Ročne sa v celostátnom meradle používa okolo 5 miliónov kubickej metrov tohto kuriva.

V poslednom čase fínski rolníci budujú nové gazdovstvá v lesoch, ktoré správne projektované a umiestené neniecia stromy. Totiž fínski rolníci futujú dobrú ornú pôdu na zástavbu. Pripomeňme – 40 percent Fínov býva na vidieku a iba 10 percent žije z klasického poľnohospodárstva.

NOVÉ HNOJIVÁ

Správne hnojenie pôdy si vyžaduje používanie organického hnojenia, minerálneho – s mikroelementmi pre rozvoj rastlín, ako aj vápnenia a odkyslovania pôdy. Spojenie týchto troch úkonov do jedného, umožňujú nové hnojivá typu Complet, vypracované v Ústave zeleninárskej v Skiernewicach.

Hnojivá Complet sú zložené z rašelin, prachu hnedejho uhlia, zomletej kôry, hnojovky, lignocelulózy, väpna a minerálnych hnojiv. Počas pokusov v pôde konštatovali, že spôsobujú väčší rast výnosov, ako to isté množstvo ich zložiek, používané zvlášť ako organické a minerálne hnojenie a vápnenie, a súčasne prispevajú k trvalému rastu obsahu organickej substancie. Vďaka tomu zlepšujú štruktúru pôdy a zváčšujú jej vodnú absorbčnú schopnosť. Obsahujú všetky zložky rastlinám nevyhnutne potrebné pri priemerných krmovinových požiadavkách.

Hnojivá tohto typu vypracovali v rôznych obmenach. Pre rastliny, ktoré vyžadujú odkyslenie pôdy, hnojivá Complet obsahujú väpno v podobe uhličitanu a

kysličnika a pre rastliny, ktoré dávajú najlepšiu úrodu v kyslej pôde – väpno v podobe popola z hnedejho uhlia. Vypracovali hnojivá tzv. systematické v obmenach pre polia, skleníky a záhradky, ako aj rekultivačné hnojivá s veľkým množstvom organických zložiek určených pre radikálne zlepšenie fyzických vlastností pôdy. Všetky obmeny hnojiv Complet sa už vyrábajú.

Každých niekolik minut mizí na svete 110–165 hektáru lesu. Ročne svetové hospodárstvo spotrebuje dřevo z rozlohy, jež se približne rovná ploše dvou stredních evropských státu. Při dnešním tempu likvidace lesu se podle údajů FAO za padesát let rozloha lesu na svete zmenší o čtvrtinu.

Svet trpi třemi hlavními chorobami: epizemí eroze půdy, prudkým přírůstkem obyvatelstva v hospodářsky zaostalých zemích a ničením lesů, a to nezávratným, protože na 10 pokácených stromů připadá jeden zasazený.

Mezi lesními zvířaty v NSR se říší vztekliná. Úřady Poryní-Vestfálska zahájily akci očkování lišek proti této nemoci. V lesích v okolí liščích nor se rozsypávají liščí pochoutky – drůbeži hlavy, v nichž jsou umístěny kapsulky s očkovací látkou. Dříve lesníci trávili lišky plynem v jejich vlastních norách. Za každé otrávené zvíře dostávali 50 marek.

Stránku pripravuje:
ZBIGNIEW RUTA

MAJSTER, AKÝCH MÁLO

Nazýva sa WAYNE GRETZKY a hovoria o ňom, že je najlepším hokejistom na svete. Pravdu povediac je to označenie do istej miery relatívne, lebo v kolektívnych hráčach, akou je hokej, ľahko určiť toho najlepšieho. Totiž na rozdiel od ľahkej atletiky alebo plávania, kde o triede športovca svedčí konkrétny, merateľný výsledok, v hokeji takýmto konkrétnym kritériom sú sice góly, ale aj na nich sa spravidla podieľa časť buď celý kolektív.

Jedno však o Gretzkom možno bez nadsádzky povedať, že je hráčom vynikajúcim, akých Kanada, považovaná za kolisko svetového hokeja, nemala doteraz veľa. Má sotva 24 rokov a už dnes patrí medzi živé legendy v krajině javorových listov. Novinári sa priam predbierajú v získávaní informácií o tejto veľkej hokejovej hviezde a jeho meno sa stalo predmetom skúmania.

Zistilo sa, že starý otec W. Gretzkého pochádzal z Ruska a stará matka z Poľska. Ich meno sa pôvodne písalo Grecky. O rozvoj talentu Wayného sa pričinil otec, ktorý mu dal prvé korčule, keď mal sotva tri roky. Odvtedy ich vymenil už stovky párov. Vstával a zaspával s nimi. Len čo začal chodiť do školy, dostal sa do žiackeho družstva a už v desiatich rokoch nastrieľal v žiackej súťaži v 69 zápasoch až 378 gólov, hoci bol medzi spoluhráčmi najmladší. Všetci mu predpovedali veľkú hokejovú kariéru.

Predpovede sa splnili veľmi rýchlo. Už ako junior dostal sa do mužstva seniorov a po krátkom čase patril k najobávanejším strecom. Onedlho ho nominovali do národného mužstva a zahrával na majstrovstvách sveta vo Fínsku, kde sa, najmä v druhej polovici turnaja, výrazne presadil. Hral len na jednom šampionáte, lebo hned po jeho skončení dostal lákavú ponuku od menažerov profesionálneho hokeja a dostal sa do družstva Edmonton Oilers.

Až medzi profesionálmi sa naplno prejavili všetky kvality Gretzkého. Nielen ako vynikajúceho strelecta, ale aj, a možno predovšetkým, ako skvelého technika. Jeho spôsob hry je založený práve na brilliantnej technike, ktorá mu pomáha získať góly priam z každej pozícii, a nie na tvrdosti, ktorá je priznačná pre kanadský hokej. Gretzky, ktorý je zároveň mimoriadne rýchly, má vypracované desiatky rôznych spôsobov a úderov, z ktorých strieľa góly. A tých už, ako to vypočítali pedantní kanadskí štatistici, nastrieľal v 641 zápasoch 548. Okrem toho mu zaznamenali 875 asistencí, čo dáva spolu 1423 bodov.

Prekonal už celkovo 20 rekordov NHL a so svojím mužstvom Edmonton Oilers získal dva razy po sebe Stanley cup, najcennejšie víťazstvo v kanaďsko-americkej profesionálnej lige. Za víťazstvá v rôznych anketách získava hráč od firiem autá. Gretzky ich dôteraz dostal už tridsať. Pre zaujímavosť spomeňme, že jeho ročný príjem činí ok. 1,3 mil dolárov. Druhé toľko dostáva za reklamy, zvláštne prémie za góly, či iné vystúpenia.

Wayne Gretzky, majster nad majstrami, získal pätkrát za sebou odmenu Hart Trophy (ako najcennejší hráč) v rokoch 1981–1985 a pätkrát v tom istom období cenu Art-Ross-Trophy ako najlepší strelec. V r. 1980 získal aj Lady-Byng-Trophy ako najúspešnejší športovec Kanady. Všetky tieto úspechy spôsobili, že podpísal zmluvu platnú až do roku 1999. Od majiteľa klubu dostáva okrem toho každý rok luxusný automobil. Má len 24 rokov, a ak ešte nie je najlepší na svete, tak sa nim ešte môže stať, ale k najlepším určite patrí.

Nie je ľahko zachytiť na spoločnej fotografií skupinu najlepších tenistov sveta. Takáto príležitosť sa naskytá prakticky len raz do roka — na tlačovke pred otvorením turnaja Masters v New Yorku. Nás záber predstavuje tohoročných účastníkov tohto turnaja, ktorí — ako sme už písali — vyhral Ivan Lendl. Sedia zľava: S. Edberg (Švédsko), Y. Noah (Francúzsko), B. Becker (NSR), J. McEnroe (USA), M. Wilander (Švédsko), I. Lendl (ČSSR). Stojí zľava: T. Mayotte (USA), J. Nyström, A. Jarryd (oba Švédsko), J. Krieg (USA), H. Leconte (Francúzsko), B. Gilbert, S. Davis (oba USA), a T. Smid (ČSSR). Mali byť medzi nimi aj Američan J. Connors a M. Mečíř z ČSSR, ale zdravotný stav im znemožnil účasť. Nahradili ich Ekvádorčan A. Gomez a Američan S. Davis.

Hviezdy svetovej estrády

pení po USA. Bonnie, speváčka s hlasom „strúhadla“, ako o nej zvykli hovoriť, venovala sa hľavne hudbe v štýle country and western.

Po čase, keď jej v r. 1981 vyspriala zmluva s gramofónovou firmou, sa Bonnie rozhodla zmeniť hudobný štýl. Slo jej o hudbu rockovejšiu, pri ktorej by sa mohla naplno vyspievať. V r. 1982 získala novú zmluvu s firmou, ktorá vyhovovala jej hudobným ambíciam. A potom už nahrala platnu za platňou, ktoré si okamžite nachádzali zákazníkov. Veľký úspech jej priniesla najmä pieseň More Than A Lover a It's A Heartache, ktorá sa dlhý čas udržala na špičke najpopulárnejších hitov. Vystupovala v desiatkach krajín štyroch svetadiel. Nazývali ju Redom Stewartom v ženskom vydani. O jej popularite svedčí dnes vyše tridsať zlatých, strieborných a platinových gramoplatní. (jš)

BONNIE

Bonnie Tylerová — pod týmto menom ju poznajú stáisice milovníkov mládežničkej hudby. V skutočnosti sa nazýva Gaynor Hopkinsová a pochádza z malíckej dedinky Skewen v Južnom Walese. Lásku k hudbe zdedia po matke, no ľahké podmienky ju prinutili pracovať spočiatku ako predavačka, hoci vedela, že spievanie sa raz stane jej povoláním.

Ked' mala 17 rokov, začala sa uchádzať o miesto speváčky v istom klube a získala prvé angažmán. Vzdala sa zamestnania a niekoľko rokov vystupovala s klubovým kvartetom po blízkom okolí. Konečne v roku 1976 ju objavil muž, ktorý hľadal mladé talenty — Ronnie Scott. Tento uznávaný autor napísal pre ňu pesničku Lost In France, ktorá sa ľoskoru stala populárnym hitom a získala jej popredné umiestnenie v medzinárodných rebríčkoch najobľúbenejších spevákov. Skladba vyšla aj na platni, ktorá veľmi rýchlo zmizla z predajní.

Potom, už ako známa speváčka, sa vybraťa na turné po západných štátach a USA, kde zožala ďalšie úspechy. Pomohlo jej to o. i. podpísať zmluvu so známou newyorskou gramofónovou firmou, ktorá jej vydala dva alby a hradila desiatky vystú-

Remeslo nemalo vždy iba zlaté dno. Nie kedy mal aj dobrý remeselník jedno vrecko prázdne a druhé deravé. A práve to sa pri hodi jednému ševcovi, keď mu žena začala chorľavieť a polihovať. Mali päťročné deti a tie boli stále hladné. Pokým chodila ševcova žena pomáhať gazdom, zakaždým pri niesla nejaký hrnček masti alebo pečený chleba a všetci sa na jedli. Ale teraz sa Švec mu mel sám postarať o celú rodinu. A pretože nemal prácu, rozhodol sa, že bude kradnúť. Ale kam mal ísi, keď nechcel susedom škodu robiť? Nuž pobral sa do farárovej záhrady, kde práve dozrievali jablká a hrušky. Našiel ich za plnú nosu. Domá sa deti na ne vrhli a po chvíli už zasa nebolo ničho. Potom dozreli slivky a Švec sa na ne vybral s vrecom. Našiel ponad plot, v záhrade niekoho nebolo, iba vtáci spievali na stromoch. Potichu teda preliezol na druhú stranu a vybral si strom, na ktorom sa slivky len tak modrili. Vyštrval sa hore, sadol si na najhrubší konár a začal trhat. Nemal ēšte ani za dve ruky, keď na plote vrzli vrátku a objavil sa farár.

„Zle je s tebou, Švec. To bude dlhá spoved' a veľká kázeň, o pozdvihovani ani nehovorím. Volebný pán ťa tak vykrstí, že zabudneš, ako sa volaš.“ vzdychol si úbožiak a chcel zoskočiť dolu, no už bolo neskoro.

Farár niesol v obrúsku niečo ľahké a každú chvíľu sa obzeral, či ho niekto nepozoruje. Švec zabudoval na strach, zostal ticho sedieť a čakal, čo sa bude dať. Farár medzi tým zašiel do kôlne, priniesol si odtiaľ motyku a začal kopat rovno pod slivkovou, na ktorej sedel chudobný Švec. Najskôr vykopal jamu, potom do nej vložil hrniec plný peňazí a začal odriekavať ľudnú modlitbu:

„Dobrý duch, zhliadni milostivo na mná a odpust mi všetky hriechy, ktorých som sa dopustil. Ani nevieš, čoho všetkého som sa musel zrieknuť, kým som si nahonobil taký poklad. Preto nikdy nedopusť, aby sa dostal do rúk nehodným ľuďom. Vydaj ho len tomu, kto sem príde i nepríde, a to ani vo dne ani v noci, ani oblečený ani nahý.“

„Nech sa splní tvoja vôľa,“ odpovedal mu Švec tichým hlasom.

Farár to zatul, zlakol sa, chytró zakryl hrniec mačinou a utiekal preč. Švec si ešte chvíľu posedel na slivke s blaženým vedomím že sa celkom nečakane stal dobrým duchom. Kto by si to bol pomysel o farárovi? So Ševcovom sa nikdy veľmi nebratal a zrazu také čosi. Keď sa spamätał, našiel plné vrece sliviek a zošmykol sa zo slivky ako had.

Ten poklad mu neschádzal z mysele a ľuto mu bolo toľké peniaze nechávať v záhrade. Keď prišiel domov, hovorí žene:

„Nech je, ako chce, rozhodol som sa, že už nebudem kradnúť. Človeka to nectí a ja nie som nijaký zbojník, ale Švec. Dnes večer pôjdeš ty do farárovej záhrady!“

Žena sa usedavo rozplakala a zaprisahávala muža, aby si to rozmyslel.

„Nie dosť, že sa doma pre teba umáram. Vieš, že nás k tomu dohnala iba bieda a deti. Bojím sa, že to nedokážem.“

„Dokážeš, uvidíš. Ja som sa dozvedel, že mám v sebe dobrého ducha, a taký človek predsa nemôže kradnúť. Ale aby si nepove-

len čo zostal sám, obišiel niekoľkokrát slivku a mrmlal si do kroku, aby nestratil odvahu:

„Človek musí mať nielen trochu filipa, ale aj dobrého ducha, inakšie by mu nikdy ani len na um nezislo, že ho na slivke môže stretnúť také štastie.“

Potom vykopal hrniec s peniazmi a schoval ho do vreca. Keď doň ešte prihodil zopár sliviek, mal čo robiť, aby sa s ním dostal cez plot. Bez tažkostí došiel až domov a keď ukázal žene, čo priniesol, nevedela ho vynahívliť.

Hned na druhý deň sa vybrali do mesta a nakúpili kože, ktoré im furman priviezol domov. A keď si Švec zaobstaral tovariša, vy-

HELENA LISICKÁ

Švec na slivke

dala, pôjdem tam večer s tebou a budem ti hovoriť, čo máš robíť.“

Len čo sa zmrklo, prechodził na seba Švec vreco a vzal si motyku. Žena zalamovala rukami, že sa isto poniatal, ale on nepovolil a viedol ju do farárovej záhrady. Keď preliezli cez plot, Švec vyskočil žene na chrbát a poháňal ju ako koňa. Žena mu začala nadávať, bránila sa, ale on jej pohrozil bitkou, ak ho neodnesie až k tamtej slivke. Čo iné jej zostávalo, musela počúvnúť, aj keď sa zaprisahávala, že od neho ujde, len čo ju z ruk vypustí.

Pod slivkovou Švec veselo zoskočil na zem a hovorí:

„Teraz utekaj domov, ja natrhám zopár sliviek a vrátim sa, len čo sa dohovorím so svojím dobrým duchom.“

Keď to Ševcova žena počula, od strachu sa jej roztriasli koléná a myslala si, že sa jej muž načisto zbláznil. Ved' by to ani nebol div, keď mal toľko starosti. Začala ho prosiť, aby pamätał na deti, že tie chudotky za nič nemôžu. Ale Švec trval na svojom.

vesil na chalupu nový štit a začal šíti topánky. Eudia sa neprestávali čudovať, že sa Ševcovi zrazu tak dobre vodí a znova k nemu začali chodiť. Aj farár si prišiel objednať nové topánky a vypytoval sa, ako ich štasticie stretlo. Švec nikdy veľa nerozprával, ale teraz sotva odpovedal na pozdrav. Bál sa, aby nestratil dobrú povest a remeslo.

Farárovi raz prišlo na um, že by mal pozrieť, či je poklad na svojom mieste. Večer šiel do záhrady, odhrnul mačinu, našiel ploský kameň, ale pod ním hola už iba kyprá zem. Pod hrncom akoby sa bola zem prepadla.

„Oklamal si ma, dobrý duch! Vari nevieš, že to bolo celé moje imanie?“

Nik mu však neodvetil, lebo Švec do farárovej záhrady už dávno nechodil. Farár sice prišiel o peniaze, ale neschudobnel celkom. Po čase si nazhrával ďalší hrniec peňazí, ten schoval v pivnici na fare a chodil sa naň pozerať každý deň. No nikdy sa nedozvedel, že ku štasticie pomohol Ševcovovi.

(Helena Lisická, Deväť remesiel, Východoslovenské vydavateľstvo, Košice 1981)

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje vynikajúceho slovenského speváka, interpréta populárnej hudby, zaslúžilého umelca, držiteľa viacerých cien z domácich a zahraničných festivalov. Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Na autorov správnych odpovedí čakajú knižné odmeny.

V živote č. 333/86 sme uverejnilí snímku Leona Niemczyka. Knihy vyžrebovali: M. Klukosovská z Novej Belej, C. Stefkov z Pekelníka, J. Šternogová a M. Paciga z Kacviny, L. Bryjová z Krempach, B. Skočík z Podsrnia, E. Waniczková z Durština, J. Šoltýsová z Vyšných Lapšov, R. Pavlak z Dolnej Zubarice, R. Klapková z Veľkej Lipnice, J. Pleva z Fridmana, R. Vojtas z Jurgovala, S. Bugajská z Jablonky, H. Ševčíková z Nedece.

VESELO SO ŽIVOTOM

Malý Jašek pride do obchodu a pýta sa:

— Máte hrozienka?
— Nemáme, ale máme tvarohový koláč s hrozienkami.
— Tak mi z neho vydľabte dvadsať deka hrozienok.

— Paľko má celé hrdlo zapálené, — povedal lekár mamičke.
— To je zvláštne. Kto mu ho len mohol zapáliť!

Príde Ondro k lekárovi a vraví:
— Pán doktor, mne je tak zle, že nemôžem vôbec dýchať...
— Ondro, čo nemôžeš, to nerob!
— To ti já radim!

— Martin, prelezies tento plot?
— Jasné!
— Ja nie.
— Ako to?
— Načo, je v ňom diera.

— Predstav si. Mám papagája, ale nechce nič jestť.
— Možno je chory.
— Možno. Ale nebude to preto, že je vypchatý?

— Opakuj, Jožko, čo som ti povedal!
— Keď ideme vlakom, nesmieme sa vykláňať z okna.
— Správne. A prečo?
— Aby sme náhodou nepoškodili tunel alebo protiľudí vlak.

— Snívalo sa mi, že som si od teba vypožičal 10 korún.
— Tak mi ich hned vrát!

ANDREJ PLÁVKA

Oj, to vám bola jar

Oj, to vám bola jar,
tá jar nad všetky jari!
Radosťou plakali
či mladí a či starí.
Tam zhora zaduneli
krivánske sivé bralá
a zem až v svojich hľbkach
mocne sa otriasala.

Nepoznám rozprávky
nad túto pravdu krajšie,
keď junák slobody
otvoril dvierka naše
a mocne zavolal
to hurá vytúžené,
čo zdvihlo naše srdcia
skryté až v hľbkach zeme.

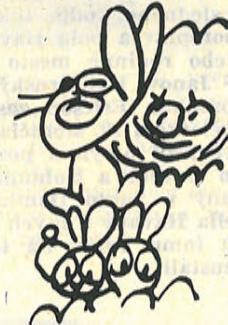

Škovránok

Škovránok spieva z vysokého neba.
Ked sejú zrno do polí,
on spieva, aby bolo chleba
do sýtosti a po vôle.

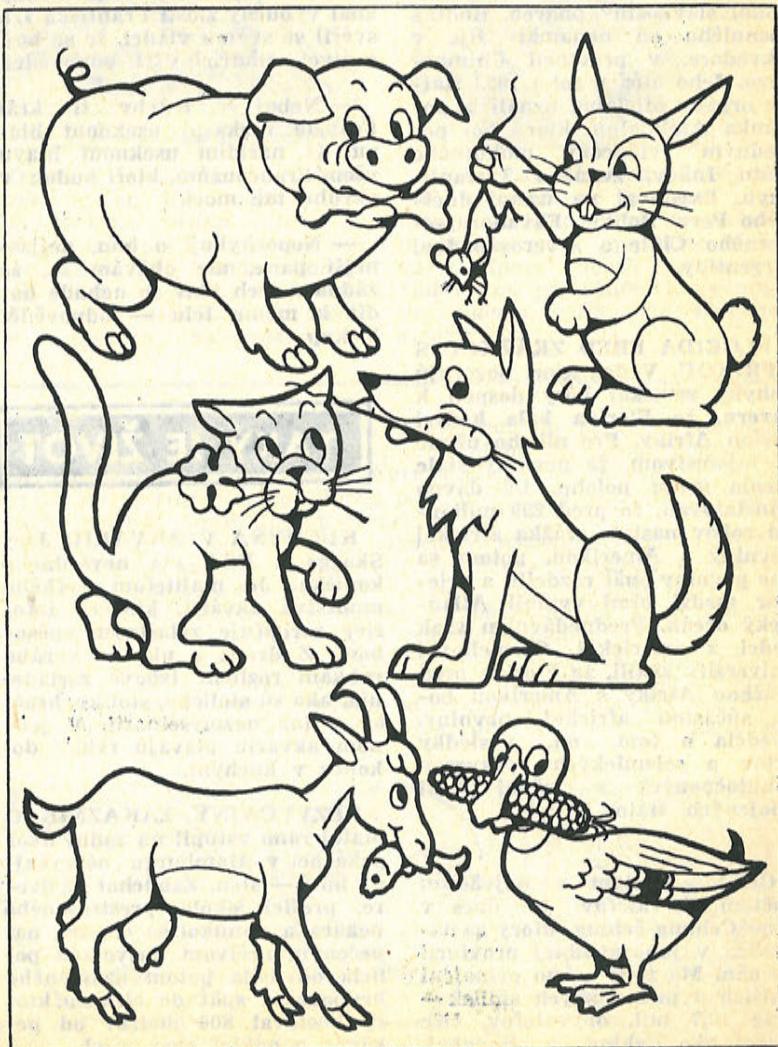
Škovránok spieva oráčom,
škovránok spieva rozsievacom,
on vždycky spieva o dačom,
on vždycky spieva o voľačom.

Má teplé hniezdo skryté v tráve
na zemi v jarnom rozkvete
a preto spieva vo výšave,
ako je krásne na svete.

JÁN KOSTRA

KRESBA PRE VÁS. Zvieratka na našom obrázku si poplietli jedlá. Vašou úlohou je správne rozdeliť jedlo, tzn. napisat, čo komu patrí, a vymaľovať obrázok. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebuje slovenské detské knihy.

Z dejín Včielk-y

V minulom roku sme v niekoľkých číslach uverejnili články J. Halača o vzniku a vývoji troch slovenských detských časopisov t.j. Slniečka, Ohníka a Zorničky. V tomto čísle J. Halač píše o dejinách časopisu pre deti predškolského veku.

Skutočná podoba „čistých“ časopisov pre deti a mládež sa v dejinách slovenského písomníctva objavuje až v šesdesiatych rokoch 19. storočia po období Bachovho absolutizmu. Najprv je to mládežnícky a potom detský časopis. V roku 1862 vyšiel vo Viedni prvý a v r. 1863 v Budapešti druhý zošit zábavno-poučného časopisu pre mládež — JÁNOŠÍK. Redigoval a vydával ho Ján Nepomuk Bobula.

Od Bobulovho Jánošíka a Podhradského Zorničky uplynulo temer pätnásť rokov, kým na Slovensku začal vychádzať pozoruhodnejší časopis pre deti. V týchto rokoch sa len sporadicky objavujú regionálne pokusy o ručne písané študentské časopisy v Revúcej, Banskej Štiavnici a Banskej Bystrici. Časopisecké vákuum sa usiluje v r. 1871 vyplniť Ján Francisci jedným zväzkom Zorničky, obrázkového zábavníka pre dievča.

Až v októbri r. 1878 začala v Martine vychádzať VČELKA, časopis pre školskú mládež. Jej redaktormi boli Andrej Sokolík a Anton Emanuel Tomko. Poslanie a ciele Včelky vysvetlili jej redaktori už v prvom čísle takto:

„Úlohou Včelky bude zdeľovať vám na prírodný pre vás spôsob známosti z každého odboru vedenia, ktorými um vás by sa zveladil, srdece a mysel šlachtili, rozum rástol. Z tej príčiny ona nielen o milej vlasti našej a ju obývajúcim ľude šíriť bude známosti vaše, ale povedie vás rozličnými krajinami sveta a oboznamovať vás bude s jeho národmi, tých mŕavmi a zvykmi. Poučovať vás bude o matičke našej zemi a o všelikom stvorení na povrchu i vo vnútri zemskom... Ale bude vás vystríhať aj pred poverou a bludom, ktoré sú veľmi škodné. Uvádzaním dobrých a nasledovania hodných príkladov chrániť vás bude špatných nemravov, ako sú neúcta, neposlušnosť...“

Toto programové vyhlásenie uskutočňovala redakcia častými popularizačnými článkami.

Medzi stálymi prispievateľmi a spolupracovníkmi Včelky nachádzame najmä Ludovíta V. Riznera, Rehora Urama Podtatranského, Adolfa Petra Zátureckého, Karola Ruppelta, Karola Bieleka a i

POKRAČOVANIE V BUDÚCOM ČÍSLE

JIŘÍ HAVEL

Na křižovatce

Setkalo se auto s koněm
v rušné křižovatce.
Neslyšelo nikdy o něm,
a tak řeklo krátce:
„Jste tu asi omylem...“

„Možná nejsem, možná jsem,“
řekl kůň a klidně stál.
Čekal jen, co bude dál.
Motor zhasl. Co se stalo?
Auto smutně zavzdychalo:
„Samo se už nerozjedu,
je mi skoro do breku...“

„Nedělejte z toho vědu,
rád vás vezmu do vleku,“
zasmál se kůň vesele.
Auto píplo nesměle:
„Díky, rádo řeknu všem,
že tu nejste omylem.“

ZO SÍREHO SVETA

VEZUV. Táto sopka, ktorá sa týči do výšky 1186 metrov, sa nachádza pri Tyrrhenskom mori na juhovýchod od Neapola, je stále činná. Jej výbuch v 79. roku náslovo letopočtu zničil mestá: Herculaneum, Pompeje a Stabiae. Historici sa ešte prednedávnom domnievali, že obyvatelia Herculanca — oproti obyvateľom Pompej — sa zachránilí, a včas opustili mesto. Posledné archeologické výskumy vyvrátili tento názor. Mračno horúcich a jedovatých plynov pohybujúcich sa rýchlosťou 500 km za hodinu dohnalo utečencov na uliciach, ukrýtých vo výklenkoch múrov, v bránach a pod terasami nadmorských vil. Archeológovia objavili veľké množstvá ľudských kostier. Náleziská nielen umožňia zrekonštruovať tragickú história mesta, ale dajú aj odpoveď na otázky — ako sa očakáva — o stave zdravia obyvateľov Talianska. Zatiaľ konštatovali, že sa tešíli dobrému zdraviu, mali krásne zuby a dobrú výživu.

V AUSTIN, hlavnom meste štátu Texas v USA, prednedávnom umrel Louis Felipe Waraka Duguecela XXVII. Ramirez. Bol priamym potomkom vladára Inkov — Atahualpu, ktorého vzali do zajatia španielski konkvištadoci v r. 1532 a popravili. Pozostatky Duguecelu previezli do Guayaquil v Ekvadore, kde sa konal slávnostný pohreb. Rodina zosnulého od nepamäti žije v Ekvadore, v provincii Chimborazo. Jeho otca v roku 1933 štátne orgány oficiálne uznali za potomka Atahualpu, ktorý bol posledným vládcom mohutného štátu Inkov, zvaného Tawantisuyu. Existoval na území dnešného Peru, Bolívie, Ekvadoru, severného Chile a severozápadnej Argentíny.

FLORIDA PRED ZRÁŽKOU S AFRIKOU. Vedci, ktorí pozorujú pohyby zemskej kôry dospeľi k záveru, že Florida bola kedy súčasťou Afriky. Pre nikoho už nie je tajomstvom, že pevniny stále menia svoju polohu. Už dávno konštatovali, že pred 299 miliónmi rokov nastala zrážka africkej pevniny s Amerikou, potom sa obe pevniny opäť rozdelili a priestor medzi nimi vypnul Atlantický oceán. Prednedávnom však vedci z americkej Cormellovej univerzity zistili, že Florida pred zrážkou Afriky s Amerikou bola súčasťou africkej pevniny. Svedčia o tom o. i. výsledky vŕtov a seizmických výskumov uskutočnených v južnej časti Spojených štátov.

CÍNA. Mestom s najväčším počtom obyvateľov je dnes v Číne Čhung-čching, ktorý sa nachádza v juhozápadnej provincii Šečuan. Má totiž — po prijdení ďalších 8 primestských sídlisk — viac ako 13,7 mil. obyvateľov, čiže viac ako Peking a Šanghaj.

Čhung-čching je zároveň najväčším priemyselným strediskom v Číne a hlavným mestom provincie Šečuan, ktorá má vyše 100 mil. obyvateľov.

CO S KOLUMBUSOM...? Už celé storočia štýri mestá tvrdia, že sa u nich nachádza hrob Krištofa Kolumbusa. Veľký moreplavec umrel 20. mája 1506 v španielskom meste Valladolid a bol pochovaný v kláštore de las Cueyas v Seville. V r. 1542 jeho pozostatky previezli na prvý ostrov, ktorý objavil v Latinskej Amerike — Espanola (dnes Haiti) a pochovali ich v katedrále Santo Domingo. Ďalej už nič nie je isté. Podľa legiend, miestom posledného odpočinku veľkého moreplavca bola Havana, Sevilla alebo rodinné mesto Kolumbusa — Janov. Kalifornský antropológ Jonathan Ericson zasa tvrdí, že začiatkom 19. storočia do Havany previezli omylom pozostatky iného človeka a Kolumbus je pochovaný v Santo Domingo. Obyvatelia Havany a iných miest nechcú tomu veriť. Už to asi nikto neustáli...

ANEKDOTY

Anglický kráľ Jindřich VIII. vedl zarputilé spory s francouzským kráľom Františkom I. Jednoho dne se rozhodl poslat na francouzský dvůr se zvláštním posláním vyslance, ktorý měl v Paříži doručit nótu plnou pohružek a ostrých slov. Vybral pro toto poslání biskupa Bonnera, k němuž měl plnou důvěru. Biskup znal výbuchy zlosti Františka I. a svěřil se svému vládci, že se bojí o život. Jindřich VIII. odpověděl:

— Neboj se. Kdyby ti král Francie rozkázal useknout hlavu, já nařídím useknout hlavu všem Francouzům, kteří budou v okruhu mé moci.

— Nepochybuji o tom, nejjasnější pane, ale obávám se, že žádná z těch hlav se nebude hodit k mému tělu — odpověděl biskup.

TAKÝ JE ŽIVOT

KUCHYNÁ V AKVÁRIU Joey Skaggs z USA má nevšedného koničku. Je majiteľom veľkého množstva akvárií, ktorých interiér zariadenie zvláštnym spôsobom. Z dreva a plastov vyrába rybákom rozličné izbové zariadenia, ako sú stoličky, stolíky, hracky a iné nezmyselnosti. V jednom akváriu plávajú rybky dokonca v kuchyni.

NEZVÝČAJNÝ ZÁKAZNIK O piatej ráno vstúpil na zadný dvor pekárne v Hamburgu nezvyčajný host — slon. Zabúchal na dvere, prešiel okolo prestrašeného pekára a ponukol sa čerstvo napеченým pečivom. Privolaná polícia odviedla potom nasýteného hrubokozca späť do cirkusu, ktorý hostoval 800 metrov od pekárne a odkiaľ slon ušiel.

INZERÁT Louise Hornerová, štyridsaťročná zdravotná sestra z Westministrov v USA, si dala — podľa jej slov zo žartu — do novín inzerát: „Lacno predám muža.“ Na jej veľké prekvapenie bola odozva masová — na kúpu svojho muža dostala okolo šesťdesiat telefonických ponúk, z ktorých niektoré boli „veľmi, veľmi vážne“. V inzeráte bolo okrem iného uvedené, že muža predá „spolu s loveckou puškou, rybárskymi potrebami, jednými nohavicami, dvoma košefami, čízmami a loveckým psom,“ ako aj to, že je „dobrý človek, ale nebýva doma v čase poľovníckej a rybárskej sezóny“. Nakoniec ho, prirodene, nepredala, a to nie len pre veľký záujem, ktorý ju prinutil o všetkom trochu porozmýšľať.

MEZI SLAVNÝMI, BOHATÝMI A UROZENÝMI se rovněž vyskytují rodiny s rekordným počtem dětí. Například velký Charlie Chaplin měl 10 dětí, z toho osm se svou druhou ženou Oonou. Robert Kennedy a jeho žena Ethel vychovali 11 dětí. Nejmladší se narodilo už po tragické smrti svého otce, zavražděného v roce 1968. Jordánský král Hussein má také 11 dětí s čtyřmi ženami. Hrabě Lennart Bernadotte, strýc švédského krále, má 9 dětí a slavný herec Anthony Quinn ze dvou manželství osm.

Zdá se, že pěvecké talenty se rodí v početných rodinách. Roger a Marcelle Mathieuovi z Avignonu mají 13 dětí, mezi nimiž je vynikající Mireille Mathieuová. Joseph a Katherine Jacksonovi, rodiče černého zpěváka Michaela, mají 9 dětí a všechny se zabývají hudbou. A šest synů Alana a Susan Osmondových založilo světoznámý hudební soubor.

je ich manželstvo. Šťastní manželia sa rozprávajú denne 27 minút, kym tí, ktorí sú pred rozvodom — 117 minút.

RADÍME

● Atramentovými škvŕnami nás trápia najmä prváčikovia. Pomôžeme si kuchynskou soľou navlhčenou citrónovou šťavou. Cerstvé škvŕny na odevre preperieme v mlieku.

● Škvŕny od guľôčkového pera odstráime čistým alkoholom.

● Škvŕny od blata najprv vysušíme a potom добре vykefujeme. Potom ich dočistíme vodným roztokom kvapalného čistiaceho prostriedku.

● Čokoládové škvŕny zoškriaeme ostrejším nožom, potom ich prečistíme benzínom a nakoniec preperieme v tekutom saponátovom prostriedku.

● Škvŕny od mrkví sa veľmi ľahko odstraňujú, lebo mrkva obsahuje veľa červeného farbiva. Aj v tomto pripade si však môžeme pomôcť, ak škvŕnu najprv dobré opláchneme pod prúdom studenej tečúcej vody a potom preperieme vo vlažnej vode v jemnom saponátovom prostriedku. Zažltnutú škvŕnu nakoniec vybielime odfarbovačom.

ODPOVEDÁME

PRANIE SVETROV — J.K. z Jablonky:

Vlnené svetre môžeme úspešne prať doma, ale pod podmienkou, že budeme dodržiavať isté základné pravidlá. Iba vtedy sa nám sveter nespustí, ani nepovytahuje. Nesmieme zabúdať, že voda, ktorá používame na pranie a pláchanie, má mať stále tú istú teplotu, priemerne + 30—40°C. Používame výlučne dobré pracie prostriedky, napr. mydlové vločky alebo rozvarené toaletné mydlo. Perieme tak, že sveter mačkame, nikdy nepotierame a nevykrúceme. Pláchame niekoľkokrát a do poslednej vody pridávame trochu octu (1 lyžica na literu vody). Vodu zo svetra odstraňujeme tak, že ho na hodinu položíme na obrátený lavoř a potom ho vytlačíme vo froté uteráku. Sušíme uložený rovno.

Ak máme automatickú pračku s programom na pranie vlny, a sveter podľa pripojeného návodu možno prať v stroji, môžeme využiť túto výhodnosť, ale musíme dodržať isté pravidlá. Perieme vo vlažnej vode, vypojujeme odstredivku, používame dobré pracie prostriedky odporúčané pre automatické pračky. Pred praním sveter obrátime na ľavú stranu a vložíme do nylonového sieťového vrecuška po zelenine alebo vrecušká ušitého napr. z gázy, aby na sveter neschlapil. Vrecuško dôkladne zaviažeme a až vtedy dáme do pračky. Ak je to zapínaný blezér, pred praním zapneme všetky gombíky.

VIEŠ, ŽE...

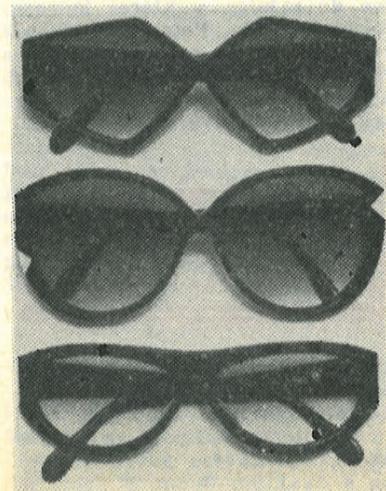
HLASY ZEME. Naša planéta stále šumí. Raz silnejšie, raz slabšie. Tento „hlas“ Zeme je spojený s rôznymi procesmi, ktoré sa uskutočňujú v zemskej kôre a na jej povrchu. Majú na to vplyv zemetrasenia, pulzovanie zemskej kôry, morské prílivy a odlivy, uragány, morské búrk. Registrovanie zemskej šumov umožňuje zvláštnu, neobvykle citlivú aparátúru. V seismických observatóriach v strednej a východnej Európe ďaleko vo vnútrozemí „počúť“ napr. morské búrky, ktoré zúria na severe Atlantického oceánu a údery mohutných vln o pobrežie Škandinávie.

MLČANIE NAD ZLATOM. Originálnu metódu oceňovania psychologického „ovzdušia“ v rodine navrhoval americký odborník R. Beredwistell. Dlhší čas sa zaoberal pozorovaním mladomanželov a dospel k záveru, že v manželstve je mlčanie nad zlato. Podľa údajov tohto psychologa, čím zriedkavejšie sa manžel s manželkou rozprávajú, tým trvalejšie

OKULIARE

Vhodným doplnkom pre každu ženu sú slnečné okuliare. Tento krát vám ponúkame tri najnovšie modely. Na našom obrázku okuliare sú červené s čiernymi páskami. Každá z vas si môže ten model, zladiť s formou svojej tváre.

Na túto letnú sezónu vám navrhujeme módný strih šiat, ktoré si môžete ušiť z bavlnenej pásikavej látky. Sú ušité voľne, majú lodičkový výstrih a trištvorlové široké rukávy. Šaty ozdobujú veľké vrecká a široký opasok, ktorý sa nosí cez bedrás.

MAKE-UP

MAKE-UP. Dnes temer každá moderná žena používa denne prípravky dekoratívnej kozmetiky. Make-upom možno zdôrazniť to, čo je pôsobivé a pekné, možno potlačiť a skorigovať chybické krásy. Predovšetkým treba poznáť formu svojej tváre, ktorá je určujúcou pri ličení. Pri zručnosti a ovládani niekoľkých pravidiel hry svetla a tieňom, môžete urobiť z každej tváre perfektný make-up. A tak:

Jednoduchý a praktický účes pre dlhé vlasy, ktoré sa už začinajú mastiť. Učešeme ich asymetricky na temene hlavy a spevnime mäkkou gumičkou. Vrkoč alebo chvost ovinieme tenkými metrovými stužkami a na konci pevne zviažeme.

Najnovší a najodvážnejší variant predchádzajúceho účesu, ktorý má taký istý postup, len chvost otáčame okolo seba tak dlho, až vznikne špirálu. Koniec spevnime gumičkou a vytvoríme „vežičku“ a ozdobíme veľkou sponou.

Dlhé vlasy asi tak do ramena rozdelíme na štyri časti a na celo sčeseme riedku ofinu. Zo šatky a stužky spravíme čelenku a uviažeme ju v zadu. Rozdelené vlasy zo zadu a z boku vyčešeme a niekoľkokrát otočíme a upevníme na temene.

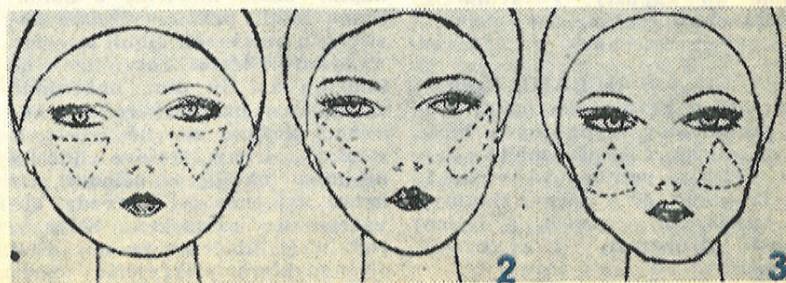

Dlhé vlasy od stredu hlavy až nad uši učešeme na dva prameňe, každý otočíme do jednoduchého copu a ovinieme stužkami. Konce oboch prameňov nad celom prekrižíme a upevníme sponou. Na celo sčeseme riedku ofinu.

1. Okrúhla tvár — obočie treba popretfhať do mierneho oblúka. Oči si orámuje jemnou linkou alebo ceruzkou, vonkajšiu časť oka namalujte výraznejšie. Červeň alebo ruž naneste na stred líca vo forme trojuholníka. Hornú peru namaľujte celú, dolnú treba opticky zmenšiť kontúrovacou ceruzkou.

2. Oválna tvár — čiže klasická. Obočie si môžete nechať hustejšie, len vyčešte si smerom nahor. Oči zvýraznite ceruzkou a tieňom smerom k vonkajšiemu kútiku. Na lícne kosti naneste červeň a štetcom ju rozotrite smerom nahor, k spánkom. Ak máte špicatú bradu, stačí na ňu naniesť trochu tmavšieho pudru.

3. Hranatá tvár — na bradu treba nanieť svetlý make-up, obočie má byť plnšie a kratšie. Stred viečka zosvetlite očným tieňom, vonkajšie kútky mierne tmavším odtienom zvýraznite. Na lica naneste červeň v tvare trojuholníka tak, aby jeho vrchol smeroval nahor.

2

3

CZYTELNIK J.N. Z NOWEGO TARGU ZAUWAŻYŁ U SWOJEGO KONIA NASILAJĄCE SIĘ DUSZNOŚCI I STOPNIOWE SŁABNIECIE.

Mało informacji niestety podał nam Czytelnik, ale z tych znanych, należy podejrzewać u jego konia jedną z cięzzych chorób, a mianowicie — dychawicę. Jest to przewlekłe schorzenie układu oddechowego znacznie obniżające wartość zwierzęcia, a szczególnie koni roboczych. Przyczyną dychawicy jest zazwyczaj użycie młodego konia do ciężkiej pracy. Chory koń przybiera charakterystyczną postawę — głowa i szyja wyciągnięte do przodu, nozdrza rozdęte i czasem pokryte pianą. Przy oddychaniu ruchy klatki piersiowej i ścian brzucha są przyśpieszone, koń z silną dychawicą „robi bokami” nawet w czasie spoczynku. Duszeńność wzmagana się z każdym rokiem, szczególnie widoczna jest podczas pracy w upalne dni. Konie, u których w czasie spoczynku występują tego rodzaju objawy, nie nadają się w ogóle do pracy, natomiast te, u których schorzenie to występuje w mniejszym stopniu, mogą być używane do lekkiej pracy. Schorzenie

to jest na ogół nieuleczalne, niemniej leczenie wg wskazań lekarza przynosi okresową ulgę. Z tego wynika, że zbyt młodych koni nie należy używać, ani zmuszać do pracy lub biegu ponad siły. Mamy jeszcze do czynienia z tzw. dychawicą świszącą, która polega na porażeniu nerwu krtaniowego i zwiotczeniu struny głosowej krtani, co utrudnia dopływ powietrza do płuc. Koń zaatakowany ta chorobą ma chrąplawy i świszący oddech, szczególnie wyraźny w czasie wysiłku. Męczy się on bardzo szybko i nie może pracować. Dychawicę świszącą można usunąć operacyjnie. Konia chorego można używać do lżejszych robót polowych i niedalekich wyjazdów, w czasie których zaleca się jechać tylko stępą. Pracować takim koniem można powoli, robiąc co pewien czas przerwy na odpoczynek.

KOMPLIKACJE Z OTRZYMYWANIEM MLEKA U KROW

BRAK MLEKA — Nieraz, mimo prawidłowego porodu i urodzenia zdrowego cielęcia, krowa nie daje mleka, albo daje go bardzo mało. Najczęściej zdarza się to u pierwiastek. Przyczyny tego mogą być różne — złe żywienie krowy jeszcze we wczesnej młodości lub też podczas ciąży, niedostateczne rozwiniecie wymienia zwłaszcza u zbyt wcześnie zacielennej krowy. Jeżeli wymię jest zbyt mięsiste lub odtłuszczone, to wydzielanie mleka jest także słabe, a wymię w

takich wypadkach jest małe. Postępowanie jest uzależnione od przyczyny. Przede wszystkim należy zwierzęciu dawać pasze mlekoopadne, jak poidła z mąki i z ziemienna linianego, lub z otrąb pszennych, śrutu zbożową. Należy również kilka razy dziennie masować wymię i lekko w nie wcierać spirytus kamforowy. Jeżeli zabiegi te nie pomagają, trzeba udać się do lekarza, który ustali przyczynę i doradzi czy w ogóle warto taką krowę leczyć.

ZATRZYMANIE MLEKA

Występuje przeważnie u krów płożliwych, nerwowych, lub wtedy, gdy dojenie sprawia ból. Mleko zostaje zatrzymane w jednej ćwiartce lub w całym wymieniu. Postępowanie uzależnione jest od przyczyny zatrzymania mleka. Przede wszystkim nie wolno takiej krowy bić, ani krzyżować na nią i w ogóle hałasować w oborze zwłaszcza w czasie dojenia. Krowy takie muszą być dojone zawsze o tej samej godzinie. Przed dojeniem masuje się wymię, zaczynając od tyłu, przechodząc stopniowo do przodu. Masuje się prawidłowo od góry do dołu. Dojć należy dokładnie tak aby nie sprawiać krowie ból, najlepiej przez piątkowanie. Osmykiwanie i kciukowanie sprawiają zwierzęciu wiele bólu. Po skończeniu dojenia trzeba jeszcze raz wymasować podstawę wymienia, aby móc zdobić resztę mleka.

MLEKOTOK — schorzenie polega na stałym wyciekaniu mleka kroplami wskutek schorzenia mięśnia zamkającego ujście strzyka. Całkowite wyleczenie schorzenia jest niemożliwe. Można na taki strzyk zakładać opaskę gumową niezbyt silnie uciskającą — w przeciwnym wypadku może nastąpić obumarcie tkanek, lub zmniejszyć otwór operacyjnie.

ROBACZYCA PLUC U ŚWIŃ

Choroba ta występuje dość często. Robaki wywołujące tę chorobę są podobne do białych nitek. Umieszcza się w płucach zatykając drogi oddechowe i wywołując zapalenie płuc. Paszyty te przed dostaniem się do organizmu świń żyją w przedwiozie pokarmowym dżdżownicy. Jeśli świnia zje dżdżownice, to ciało jej zostanie strawione a uwolnione młodociane postacie pasożyta wędrują przez ścinę jelita do krwi, a z nią do płuc. Duża ilość pasożytów w płucach świń, a zwłaszcza prąsictwa, może spowodować cięzką chorobę, a nawet śmierć. Prosięta zarażone robakami plucnymi słabo rosną i mało przybierają na wadze. Chore prosięta są słabie, mało ruchliwe, wychudzone i mają nastroszoną szczecinę, silnie kaszłą — przy najmniejszym ruchu kaszel staje się silniejszy. Czasem występuje biegunka i zmniejszenie apetytu. Pasożyty te można zobaczyć w płucach świń poddanych ubojowi. Zapobieganie robaczyce polega na

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

KAPUSTNICA. 1 000 g kyslej kapusty, 500 g údených rebierok, 250 g bravčového bôčika, 250 g hovädzieho mäsa, 30 g sušených hub, 1 lyžička vegety, soľ, 10 zrniek celého čierneho korenia, 2 vŕčie zemiaky, rasca, 3 lyžice oleja, 30 g hladkej múky, 30 g mletej červenej papriky, 4 lyžice oleja, 5 sušených sliviek.

Bravčový bôčik a hovädzie mäso nakrájame na kocky, podusíme na oleji, zalejeme 3 litrami vody, pridáme rebierka, huby, celé čierne koreniny, rascu, vegetu, slivky a varíme. Keď je mäso polomäkké, pridáme kyslú kapustu, zemiaky pokrájané na kocky a dovaríme. Múku speníme na oleji, pridáme červenú papriku, zalejeme vodou a prečíname do kapusty. Povaríme a podľa chuti osolíme.

FAŠÍRKA S HUBAMI. Rozpočet: 500 g bravčového mäsa, 200 g šampiňónov alebo iných hub, 1 dl mlieka, 1 žemľa, mleté čierne koreniny, petržlenová vŕňa, 1 malá cibuľa, 50 g údenej slaniny, 2 vajcia, 40 g masla, 2 lyžice masti, strúhanka, 1 dl kyslej smotaniny.

Cibuľu pokrájame nadrobno a speníme na masle, pridáme očistené a pokrájané huby, soľ a dusík. Bravčové mäso pomelieme so žemľou namočenou v mlieku. Pridáme k nemu huby, soľ, koreniny, vajcia, posekanú petržlenovú vŕňu, dobré premiešame, vyformujeme bochník, ktorý obalíme v strúhanke a vložíme do vymasteného pekáča. Obložíme ho údenou slaninou, polejeme smotanou a upečieme.

MASOVÉ PIROHY NA PÁRE. Rozpočet: 400 g mouky, 40 g kvasnic, mléko, lžička cukru, sůl, maso, žemle, vejce, cibule, lžička tuku, kmín, pepř.

Kvasnice rozmícháme s lžičkou teplého mleka, lžičkou cukru a lžičkou mouky. Když hmota vykyne, pridáme mouku, vejce a tolik teplého mléka, aby těsto nebylo příliš řídké. Ochutnáme špetkou kmínu, případně strouhaným muškátovým oríškem. Těsto odstavíme, aby vykynulo. Mezitím si připravíme náplň. Maso umeleme s namočenou žemlí, přidáme drobně posukanou smaženou cibuli a vejce. Vykynuté těsto rozválimo na tloušťku asi 10 mm, nakrájíme na čtverce nabo vykrojíme koléčka, uložíme na ně náplň a slepíme pirohy. Hotové pirohy necháme chvíli odpočinout. Do hrnce nalejeme asi 1/3 vody, obvážeme ho ubrouskem. Když se voda vaří, klademe na ubrousek pirohy, které přikryjeme vhod-

nou nádobou. Podáváme horké se zeleninovým salátem.

ŠALÁT

KAPUSTOVÝ SALÁT S MRKVOU. Rozpočet: 1 hlávka kapusty, 200 g mrkv, soľ, 2 lyžice oleja.

Zálievka: 3 dl vody, 3 lyžičky cukru, 2 lyžičky citrónovej šťavy.

Kapustu a mrkvu pokrájame na jemné rezance, posolíme, pridáme olej a zálievku. Dobre premiešame a necháme poštát. Podávame ako prílohu k mäsám.

ŠETRIME V KUCHYNI

VYPRÁŽANÉ PLNENÉ ZEMIAKY. Rozpočet: 1 000 g rovnako veľkých zemiakov, 40 g sušených hub, 2 vajcia, 40 g cibule, 20 g margarínu alebo masla, 100 g oleja, rasca, soľ.

Zemiaky umyjeme a v šupke uvaríme do polomäkkia. Po vychladnutí ich ošupíme, rozpolíme a stred každého zemiaka vydlabeme. Sušené huby prepláchneme a namočíme do vody. Ci-

buľu posekanú najemno speníme na rastlinnom tuku, pridáme huby, rascu, posolíme, a oprážime. Potom pridáme vnútro vydlabanych zemiakov, zalejeme rezľanými vajcami a za stáleho miešania necháme vajcia zraziť. Zmesou naplníme vydlabané polovice zemiakov, potom ich priložíme na seba a spojíme ihlu alebo špáradlom. Vyprážame v rozohriatom oleji do zlatista. Do plníme zeleninovým šalátom.

MAKARÓNY S TVAROHOM A SMOTANOU. Rozpočet: 1 balík makarónov, 500 g tvarohu, soľ, 100 g masla, 3 dl kyslej smotany, pažitka.

Makaróny uvaríme v slanej vode, necháme odkvapkať, vložíme do rajnice, v ktorej je rozpustené maslo. Potom na makaróny pridáme rozdrobený tvaroh a soľ, zamiešame, polejeme kyslou smotanou, posypeme posukanou pažitkou a podávame.

MLADÝM HOSPODÝNKĀM

Mléko převařujeme ve zvláštní nádobě, v níž nevaříme nic jiného. Musí to být nádoba, ve které se mléko nepřipálí (se silným dnem, teflonovým povlakem nebo s dvojitým dnem), v němž je

dokładnym odkażeniu nawozu oraz utrzymaniu czystości w chlewach. W gospodarstwach, w których robaczycą pluc stale występuje, trzeba świnie odrobaczać dwa razy w roku — na wiosnę i w jesieni. Odrobaczenie ma znaczenie nie tylko lecznicze, lecz także zapobiegawcze, gdyż nie dopuszcza do przenoszenia się choroby na sztuki zdrowe.

ROBACZYCA DRÓG ODDECHOWYCH KUR

Robaczycą ta występuje najczęściej u kurczat, rzadziej u młodych perliczek. Jest to choroba bardzo ciężka, powodująca czasem padanie wszystkich kurczat w całej wsi. Zarażenie się zdrowych sztuk następuje przez zjadanie karmy i picie wody, zanieczyszczonej odchodami lub wykrztusią z gardła sztuk chorych. Chorze sztuki kaszla, kichają, potrząsają głową, nie chcą jeść, a z dzioba wypływa im pienista wydzielinia. Oddychanie jest utrudnione, gdyż robaki usadzają się w tchawicy. Ptaki stają się smutne, chudne i przeważnie padają wskutek uduszenia. W tchawicy padłych sztuk znajdują się małe glisty czerwonego koloru. Leczenie w tym przypadku przeprowadza lekarz. Chorze sztuki trzeba oddzielić, a całe stado dobrze żywić. Jednocześnie z leczeniem należy codziennie usuwać z pomieszczeń odchody ptaków, a pomieszczenia i wybieg co parę dni polewać wrzącą wodą.

H. MĄCZKA

volný prostor naplněný vodou). Mléko po zavaření odstavíme a pokud možno rychle ochladíme. Dlouhým vařením se znehodnocují bílkoviny, ničí vitaminy, z nerostných látek se vytvoří téžce rozpustné sloučeniny a naruší se emulze tuku, který pak vytvoří na povrchu mastná oka. Převařené mléko uschováme na tmavém a chladném místě. Sluneční světlo mléku škodí, rozkládá vitaminy B₂ a C. Aby se mléko v léte při vaření nesrazilo, můžeme přidat trochu cukru.

Checeme-li si pochutnat na kyselemléku, nepoužijeme staré mléko odložené v ledničce. Kvášení musí proběhnout rychle. Použijeme čerstvé mléko, které uložíme v tmavé místnosti v pokojové teplotě. Proces můžeme urychlit přidáním chlebové kůrky nebo vařené brambory. Kysele mléko rychle spotřebujeme, delším uskladněním se znehodnotí.

Přidáváme-li mléko do kyseleých polévek, nejdříve je okyselime a potom přidáme mléko, jinak se mléko sraží a polévka není hladká. Checeme-li polévku odložit na příští den, musíme ji po přidání mléka ještě povářit, jinak by zkysla.

ODPOVEDĚ:

Císla — napr. 2; číslo je vždy třetinou predchádzajúceho zväčšeného o 1
Zeměpis ČSSR — hrozen, robot, orech, nůžky — Hron.

Rewaloryzacja emerytur i rent dla rolników

Od 1 marca 1986 r. przeprowadzana jest rewaloryzacja emerytur i rent inwalidzkich oraz rent rodzinnych dla rolników.

Skorzysta z niej około 1 mil. 100 tys. osób.

Pragniemy zapoznać naszych czytelników z najważniejszymi zasadami, na jakich ustalana będzie wysokość tych świadczeń w 1986 r. Rewaloryzacja dokonywana będzie bowiem od dnia 1 marca każdego roku i obejmie emerytury i renty przyznane przed dniem 1 stycznia roku poprzedniego.

KTÓRYCH EMERYTUR I RENT DOTYCZY REWALORYZACJA?

Rewaloryzacja objęte są emerytury i renty przyznane przed dniem 1 stycznia 1985 r.

W JAKI SPOSÓB USTALANA JEST NOWA WYSOKOŚĆ TYCH ŚWIADCZEŃ?

REWALORYZACJA DOKONYWANA JEST NA NASTĘPUJĄCYCH ZASADACH:

- 1) podstawowa wysokość emerytury i renty inwalidzkiej podniesiona została do 7000 zł.
- 2) dodatek do emerytury i renty inwalidzkiej z tytułu sprzedaży produktów rolnych w latach 1977—1984 podwyższony został w drodze rewaloryzacji wartości tych produktów, odpowiednio do wzrostu cen skupu, jaki nastąpił w okresie od roku ich sprzedaży do dnia 31 grudnia 1985 r.

Ustalenie nowej wartości sprzedanych produktów polega na pomnożeniu wartości produktów sprzedanych w poszczególnych latach przez odpowiedni dla danego roku współczynnik rewaloryzacyjny.

Współczynniki rewaloryzacyjne wartości sprzedaży produktów rolnych są następujące:

— rok 1977	— 4,273,
— rok 1978	— 4,007,
— rok 1979	— 3,816,
— rok 1980	— 3,315,
— rok 1981	— 2,050,
— rok 1982	— 1,368,
— rok 1983	— (1,222)
— rok 1984	— 1,107,
— rok 1985	— 1,000,

3) zrewaloryzowana wartość sprzedanych produktów rolnych stanowi podstawę do wyliczenia nowej wysokości dodatku do emerytury lub renty inwalidzkiej. Ustalenie tej wysokości odbywa się na zasadach dotychczasowych. Znaczy to, że dodatek zwiększający emeryturę lub rentę inwalidzką, z tytułu osiągnięcia średniej rocznej wartości sprzedaży produktów rolnych jednostkom gospodarki społecznionej wynosi:

- 0,8% — od wartości sprzedaży do 50.000 zł.,
- 0,6% — od wartości sprzedaży ponad 50.000 zł. do 500.000 zł.,
- 0,5% — od wartości sprzedaży ponad 500.000 zł. do 1.000.000 zł.,
- 0,4% — od wartości sprzedaży ponad 1.000.000 zł.

4) kwota zwiększająca emeryturę lub rentę inwalidzką z tytułu:

- wartości przekazanych Państwu gruntów, sadów, krzewów owocowych i innych plantacji, lasów oraz budynków podwyższona została o 150%, nie więcej jednak niż do kwoty 2.500 zł. miesięcznie,
- zrzeczenia się prawa do bezpłatnego korzystania z przekazanego Państwu lokalu mieszkaniowego i pomieszczeń gospodarskich podwyższona została o 150%, nie więcej jednak niż do kwoty 1500 zł. miesięcznie,

- 5) dodatek z tytułu odznaczeń państwowych lub dodatek kombatancki ustalany jest ponownie od podwyższonej emerytury lub renty inwalidzkiej, z tym, że wysokość tego dodatku nie może przekroczyć kwoty 3.000 zł.,

- 6) rewaloryzacja rent rodzinnych dokonywana jest poprzez ponowne ich obliczanie od emerytury lub renty inwalidzkich podwyższonnych według wyżej omówionych zasad.

Podwyżki wynikające z rewaloryzacji, z wyjątkiem dodatków z tytułów odznaczeń państwowych i dodatków kombatanckich, wypłacane będą w ratach rocznych nie przekraczających 2.000 zł., co oznacza, że w ciągu jednego roku świadczenie z tego tytułu nie może wzrosnąć więcej niż o 2.000 zł. Raty roczne będą wypłacane z dniem 1 marca każdego roku.

W JAKI SPOSÓB MOŻNA OBŁICZYĆ WYSOKOŚĆ ZREWALORYZOWANEJ RENTY?

Podajemy przykład takiego wyliczenia:

Rolnik przekazał gospodarstwo rolne następcy w 1979 r. i pobił za nie rentę w wysokości 5.860 zł. (w dniu 31 grudnia 1985 r.). W latach 1977—1978 sprzedział jednostkom gospodarki społecznionej produkty rolnicze: w 1977 r. — za 320.000 zł.,

a w 1978 r. za 510.000 zł. Rolnik ten od dnia 1 marca 1986 r. otrzyma rentę podstawową w wysokości 7.000 zł. oraz dodatek za zrewaloryzowaną sprzedaż produktów rolnych. Wysokości tego dodatku obliczamy:

- 1) mnożąc wartość sprzedaży w 1977 r. przez współczynnik rewolaryzacyjny z 1977 r., tj. $320.000 \text{ zł.} \times 4,273 = 1.367.360 \text{ zł.}$ oraz wartość sprzedaży w 1978 r. przez współczynnik rewolaryzacyjny z 1978 r., tj. $510.000 \text{ zł.} \times 4,007 = 2.079.270 \text{ zł.}$, a następnie dając uzyskane wartości. Suma obu kwot wynosi 3.446.630 zł.,
- 2) dzieląc otrzymaną sumę przez 2 w celu ustalenia średniej rocznej z dwu lat, tj. $3.446.630 \text{ zł.} : 2 = 1.723.315 \text{ zł.}$,
- 3) obliczając na podstawie tej średniej dodatek do renty, zgodnie z zasadami omówionymi wyżej w pkt. 3, a mianowicie:
 - 0,8% od wartości 50.000 zł. = 400 zł.,
 - 0,6% od wartości 450.000 zł. = 2.700 zł.,
 - 0,5% od wartości 500.000 zł. = 2.500 zł.,
 - 0,4% od wartości 723.315 zł. = 2.893 zł.

razem: = 8.493 zł.

W przytoczonym przykładzie kwota podwyżki renty z tytułu zrewaloryzowanej sprzedaży produktów rolnych wynosi 8.493 zł. Ponieważ świadczenie nie może przekraczać w ciągu jednego roku kwoty 2.000 zł., zatem od dnia 1 marca 1986 r. renta rolnika będzie wynosić: 7.000 zł. (renta podstawowa) plus 2.000 zł. (pierwsza rata wzrostu za sprzedaż) razem 9.000 zł.

W latach następnych wyplata kolejnych rat rewolaryzacji realizowana będzie niezależnie od waloryzacji bieżącej.

CZY WRAZ ZE WZROSTEM EMERYTUR I RENT DLA ROLNIKÓW WZROSNĄ INNE PRZYSŁUGUJĄCE IM ŚWIADCZENIA?

Proporcjonalnie do podwyższonej do 7.000 zł. podstawowej wysokości emerytury i renty inwalidzkiej wzrosną wszystkie świadczenia, zasiłki oraz dodatki, których wysokość ustalana jest w stosunku do emerytury lub renty inwalidzkiej w podstawowej wysokości, a więc: okresowe renty inwalidzkie, dodatki pielegnacyjne, zasiłki pogrzebowe. Wzrosną także zasiłki dla sierot zupełnych.

Rewaloryzacja odbędzie się w marcu i kwietniu br. Pierwsze wyплатy podwyższonej świadczeń nastąpią pod koniec marca, a większość wraz z wyrównaniem poczta przekaże rolnikom w kwietniu. Wzrost wyplat emerytur i rent sfinansowany będzie w jednej trzeciej przez wzrost składek ubezpieczeniowych.

Podstawowym aktem prawnym regulującym omawiane zagadnienia jest rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 stycznia 1986 r. w sprawie waloryzacji świadczeń emerytalno-rentowych wypłacanych rolnikom indywidualnym i członkom ich rodzin oraz wysokości składki na Fundusz Ubezpieczenia Społecznego Rolników (Dz.U. Nr. 2, poz. 13).

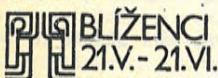
WIESŁAWA MOLITORIS

HVĚZDY O NÁS

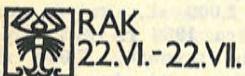
21.IV.-20.V.

Ve tvém nejbližším okolí se stane něco, co tě rozčílí a zneklidní. Nebude to podle tvého přání. Nervy tu nic nepomohou. Důležitější bude klidně přesvědčit někoho, jehož názor uznáš za rozhodující a podle tebe za nesprávný, že nemá pravdu. Druhá polovina měsíce přinese dobré zprávy, které zastíní dosavadní starost. Zajímavé známosti na vásané koncem měsíce tě zajmou a budeš v nich chtít pokračovat.

21.V.-21.VI.

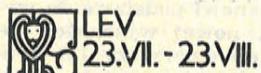
Nastávající měsíc přinese nové plány. Budeš se muset zamyslet, jak změnit některé záměry, pro které jsi se rozhodl. K tomu všemu dojde, protože se před tebou objeví nové lákavé perspektivy; podmírkou úspěchu jsou však zmíněné změny. Koncem měsíce dostaneš nabídku týkající se pravděpodobně delší cesty; zalibí se ti, ale jen v prvním okamžiku.

22.VI.-22.VII.

Nevyhneš se starostem už v prvních dnech měsíce. Zmírníš je, budeš-li jednat klidně a neukvapeně. Překonáš je snadněji, než jsi očekával. Ani ve druhé polovině měsíce si nebudeš naříkat na nedostatek komplikací a na

nudu, ale tentokrát to všechno půjde rychleji a dost hladce. V posledních dnech měsíce několik setkání; jedno z nich ti zvlášt utkví v paměti.

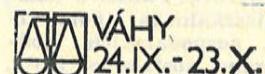
23.VII.-23.VIII.

Budeš mít možnost konečně vyřídit záležitosti, které tě už dávno trápí a zneklidňují. Uskutečníš důvěrohodný plán. To všechno bude mít příznivý vliv na tvou další činnost a umožní uspořádání dost vážných problémů, osobních a rodinných. Teprve koncem měsíce neočekávaná zpráva může některé problémy zaostřit, ale nebude to dlouho trvat.

24.VIII.-23.IX.

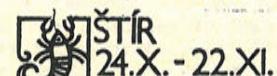
Bude to klidný, jednotvárný měsíc, zejména na začátku. Potom se události začnou rozvíjet rychleji. Dočkáš se dobrých výsledků nebo uznání svých představených za nedávné úspěchy v práci. V osobním životě se ti podaří zlepšit některé domácí neprájemnosti a lépe zorganizovat povinnosti. Projev přátelství někoho blízkého ti udělá velkou radost.

24.IX.-23.X.

Začneš ten měsíc v dobré náladě, plný energie. Podáří se ti

vyřídit i velmi složité záležitosti. Využij to příznivé období — vynaložení sil a iniciativy přinese dobré výsledky. Od poloviny měsíce budeš mít mnoho úkolů a povinností. Dobře si rozděl čas, nedodržení důležitého termínu ti může vážně zaskodit v budoucnosti.

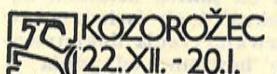
24.X.-22.XI.

Máš před sebou období živých společenských i profesionálních styků. Všechny nebudou příjemné, ale většina z nich bude důležitá. I když se ti někdy nebude chtít, rozmysli si všechna pro a proti a dojdeš k závěru, že se vyplatí být uprostřed všech událostí. Koncem měsíce se tvoje finanční situace ukáže příznivější, než jsi očekával.

23.XI.-21.XII.

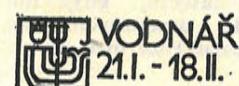
Některé plány na tento měsíc nevyjdou tak, jak si to představuješ, ale bude to výhradně tvůje vina. Pokus se tomu předem zabránit, možná že se to podaří. Jiné záležitosti, na kterých ti záleží, se rozvíjejí dobře, nemusíš si dělat starosti. Někdo ve tvém blízkém okolí zklame tvou důvěru. Přidělá ti to trochu práce, ale celá věc není tak důležitá, abys musel ztratit hlavu.

22.XII.-20.I.

Počítej s tím, že se nevyhneš větším výdajům, plánovaným, ale neočekávaně vysokým. Vezmi tužku do ruky a dobře si všechno

no spočítej, díky tomu se vyhnete nepříjemné situaci. Nové úkoly mohou zlepšit tvůj finanční stav, neotálej a dej se do práce! Koncem měsíce několik setkání s lidmi, jichž si velmi vážíš.

21.I.-18.II.

Perspektivy, zejména v osobním životě, nejsou špatné, ale dej si pozor, abys se neocitl v situaci, z níž bude těžko najít východisko. Všechno musíš řešit s citem a taktem, každé rozhodnutí a krok si dobře rozmysli. Někdo blízký tě překvapí dárkem, který ti způsobí velkou radost.

19.II.-20.III.

Pro většinu Ryb to bude dobrý měsíc. Mají před sebou šťastné dny plné úspěchů. V práci se objeví nové možnosti rozvoje a snad i povýšení. I v rodině bude všechno v pořádku. V úvodu svého nejbližšího měsíce být upřímný a otevřený, setkáš se s jejich pochopením a pomocí.

21.III.-20.IV.

Nebudeš mít mnoho času pro sebe. Čekjí tě nové povinnosti a několik dost důležitých záležitostí. Tvoje účast bude nezbytná. Zpočátku tím nebudeš nadšen, ale až si uvědomíš, jak je to důležité, ochotně tomu věnuješ svůj čas a pozornost. Nevyhneš se něčí závisti a zlomyslnosti, ale neber si to příliš k srdeci!

NÁŠ TEST

MY A TELEVÍZIA

Test najlepšie poslúží tým, čo majú doma školáka, ale môžu sa nim preveriť aj dospelí. Každému dobre padne dozvedieť sa, či sa na televíziu dívame k svojej škode príliš často, ale k svojmu úžitku práve tak akurát.

Dieťa (priateľ, manžel, dcéra) sa neustále dívá na televíziu. Sotva príde, zapne aparát, odhodi kapsu a už sedí na stoličke a len pozera. Neučí sa, nesmeje sa, nič doma nepomôže. Ako sa zachováte?

1. Vypnem aparát, dieťa od neho odojeniem a poviem mu, aby si dalo svoje veci do poriadku a urobilo úlohy. Keď ide o manžela, dcéru buď priateľa, vyčítam im, že je pre nich televízia dôležitejšia ako všetko iné.

2. Dohodneme sa len na niektorých programoch. Buď ich budem vyberať ja, keď ide o diéta, alebo striedavo, keď ide o dcéru, manžela buď priateľa.

3. Nechám každého, nech sa dívá na čo chce. Raz ho to omrzi. Co stačím, urobím za nich, čo nestachačím, nechám tak.

4. Sadnem si k nim a budeme sa dívat spolu. To platí vo všetkých prípadoch. Keď nám prepadne večera, nebude to moja vina.

5. Nech sa každý dívá na čo chce a ako dlho chce, ale úlohy a domáce povinnosti musia mať hotové.

6. Spýtam sa, prečo ho zaujíma práve tento program. Odhovorím ho, keď sa pozerá len z nudy.

7. Budem sa dieťaťu (manželovi, priateľovi, dcére) viacej venovať. Môžeme si čítať a rozprávať sa o tom, pliesť, háčkovať, hrať sa, spievat...

8. Keď pozeranie na televíziu prekročí určitú hranicu, vypnem televízor alebo zamknem izbu. Radšej budem riskovať hádku, ako zdravie svojich najbližších.

9. Navrhнем kompromis. Raz sa budem dívať ja s ostatnými, raz sa oni budú so mnou venovať iné činnosti.

10. Neurobím nič, lebo sama rada sedím stále pred televízorom.

11. Dieta potrestám, keď ma neposlúchne. Na manžela, dcéru či priateľa prestanem hovoriť.

12. Zamyslím sa, prečo všetkých láka televízia viac ako čokoľvek iného. Možnože robim niečo zlé?

13. Vynasnažím sa kúpiť ešte jeden aparát, aby si každý mohol nerušene pozerať program, ktorý ho zaujíma.

Keď ste si patrieň body zatrhlí, zistite, koľko za ne ziskavate bodov.

Odpoved:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Body:	0	4	2	1	3	4	4	0	3	1	0	4	0

5. A MENEJ BODOV: Spýtajte sa niekedy, čo sa v rodinách robi po večeroch, keď nebolo televízie. Vaša rodina by sa asi rozpadla. Zamyslite sa viac nad svojimi televíznymi záľubami a nad chovaním dieťata (manžela, priateľa, dcéry). Možnože je to u vás pohodlnosť, možnože sa ani neviete zabávať, keď to nechávate len na televíziu. Je faktom, že vďaka televízii máte aspoň akési všeobecné znalosti, zato s chovaním je to u vás na nulu.

6-9 BODOV: Nie je to s vami tak zle, len trochu jednostranne. Skúste to najprv s dieťaťom. Ponuknite mu viac možností, venujte sa mu, spýtajte sa ho na jeho starosti, pomôžte mu ich riešiť (to platí aj o manželovi, dcére a priateľovi). Hovorte s nimi o tom, čo ste videli a o ďalších možnostiach mimo televízio.

10. A VIAC BODOV: Vy určite nebudeš kupovať druhý aparát. Televízia vám slúži ako informátor a ako jeden zo sprostredkovateľov zábavy, ale rozhodne nie ako jediný. Nie ste jej otrokom a preto máte z nej úžitok. Máte dobré rodinné zázemie a dokážete sa zabaviť aj inak.

— Žiadali ste ma, aby som vám nič netajila. Dobre, poviem vám všetko, čo som vyčítala z vašich rúk, — rieka veštka. — Váš manžel zomrie násilnou smrťou... — odsúdia ma?

* * *

— Čo tvoríte, majstre, — pýtajú sa básnika.

— Piešen o Ohňovej zemi.

— Ved tam ste nikdy neboli...

— A vy si myslíte, že Dante bol v pekle?

* * *

— Slečna, čo by ste urobili, keby som vás pobozkal? Zavolali by ste matku?

— Matku? A prečo? Vari nechcete pobozkať aj ju?

* * *

Dôchodca stretnie známeho a žaluje sa:

— Lekár zistil, že mám sklerózu, astmu, anginu pektoris a ...

— Počkaj. Skráime to trošku.

Povedz mi radšej, čo nemáš.

— Zuby.

* * *

— Váš manžel bol včera na mol, prechozne hlási susedka.

— Počula som ho nadávať, keď sa vrácal domov.

— Akoby nenadával, keď sa pred bránou potkol o vášho manžela...

* * *

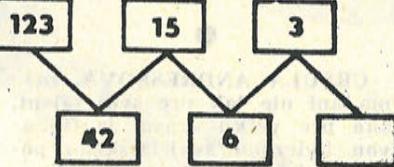
Rybár: — Už tri hodiny na mňa zizate. Prečo radšej nechytáte ryby?

Divák: — Na to nemám trpezlivosť.

— K tomuto problému musíme pristúpiť s jasnými hľavami...

DOKÁŽEŠ TO?

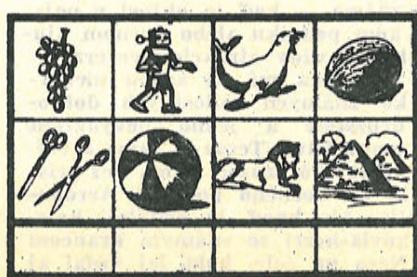
(Odpoveď na str. 29)

CÍSLA

Rad čísel vznikol podľa určitého systému. Vašou úlohou je zistiť ten systém a do posledného prázdného štvorca vpisať číslo, ktoré zodpovedá tomuto systému.

ZEMĚPIS ČSSR

V osmi obrázech jsou dvě dvojice, které k sobě logicky patří. Obě vyřaďte a z pojmenování zbylých čtyř obrázků přečtěte první písmena. Dostanete tak název levostranného přítoku Dunaje pod Stúrom.

MENO VEŠTÍ

RADOSLAV — noblesné, statné a vážne meno, vzbudzujúce dôveru.

Typický Radoslav je najčastejšie tmavý blondín alebo tmavoský stavanej a odolný proti chorobám stredného veku.

Od detstva má rád poriadok, pokoj, harmóniu, stabilný spôsob života, hoci je mierne živý, pohyblivý a niekedy roztráty. Charakteristický je preč odzbrojujúci úsmev, milé chovanie, čím si zjednáva všeobecné sympatie. Matka ho trochu rozmaznáva. V zábavách s rovesníkmi je výborným poradecom a rozhodcom a samozrejme tiež — účastníkom. Neznáša hádky, neporiadok a vždy sa postaví na obranu slabších a chorých. Uspokojuje sa s tým, čo sa mu podarí v živote dosiahnuť, hoci sa vždy kladne vyznamenáva pomedzi podobnými ľuďmi taktom, vrodenou kultúrou a schopnosťou viesť a spolužívať s inými ľuďmi. Jediným jeho nedostatkom je z času na čas prejavovanie netrpežlivosti.

Býva výborným poddôstojníkom, dôstojníkom alebo funkcionárom MO, úradníkom, technikom, skladníkom, vedúcim obchodu. Pracuje solíne s pocitom zodpovednosti. Vážia si ho múdri predstavení a spolupracovníci. Žije dlho. V manželstve je šťastný, máva dve deti, ale nikdy nenadobúda veľký majetok.

TADMIR

SNÁŘ

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodí podívat se občas do snáře. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se vám o:

Důstojníkovi — marně toužíš po poctách. Uhelném dolu — uzavřeš sňatek s bohatou vdovou (vdovcem). Domu stavěném — milostné štěstí, věrní spolupracovníci; prázdném — tvá přání zůstanou nesplněna; na spadnutí — chraň se, tvá lehkosmyšlnost tě zavede do neštěstí; opravovaném — obdržíš návštěvu. Hadru sbíráni — namáhavou prací dosáhneš blahobytu; nošení — upadneš do bíd; podávání — uděláš pořádek v domě; kupování — spekuluješ špatně; praní — shromažďuješ vše potřebné; odhazování — jsi nerozvážný. Havranovi — ztráta; křičícím — neštěstí; létajícím kolem domu — úmrtí; vyplašeném — přijdeš na stopu podvodu nebo krádeže. Hodináři — obdržíš pochybnou zakázku. Hodinách bijících — čas jsou peníze pro tebe; zlatých — budeš okraden; natahovaných — dostaveníčko; rozbitých — pohrdání; zastavených — úmrtí. Hřebci — získáš odvahu a sílu. Chryzantémách — obdržíš zprávu od vzdálené osoby. Jazyku nemocnému — malé utrpení; opuchlém — nemoc přibuzného; velmi dlouhém — mocné trampoty; vypláznutém — máš špatné mravy. Jestřábu — nemáš štěstí v loterii.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (red. nacz.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstępu Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złota Odznaka Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Feďák (opracowanie graficzne), Anna Krystofekowa, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alzbeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galiański, Józef Griglak, Ján Haláč, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukáš, Lídia Mšálová, František Paciga, Andrej Vojtas.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 30 zł, rocznie 120 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 167.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddano do składu 4.III.1986, podpisano do druku 8.IV.1986.

STÁVA SA ■ STALO SE...

BARBRA STREISANDOVÁ, americká speváčka a herečka nie je v poslednom čase obľúbená medzi kolegami a kolegyniami. Dala totiž interviere novinárovi, Shaunovi Considonovi, ktorý spracúva jej spomienky. Či tieto spomienky vyjádrujú v tlači, je pochybné, keď už uverejnenie interviere s Barbrovou vyvolalo búrku a v budúcnosti asi niekoľko procesov o naciutfhane. Hviezda totiž konštatovala, že tak v spomienkach, ako aj v interviere bude celkom úprimná — nebude skrývať svoju mienku o filmovom prostredí a jeho jednotlivých predstaviteľoch.

A tú sú niektoré výpovede Barbry Streisandovej: „John Wayne bol tupým volom, ktorý sa zúfalo pokúsal byť dobrým hercom.“ „Liz Taylorová? Nadutá stará krava!“ Frank Sinatra, to je podľa herečky „spevák, ktorý by mal spievať v nočnej putike, dávno už mal odísť do dôchodu.“ Na záver interviere Considine položil otázku: „Máte ešte nejakých priateľov?“ Barbra odpovedala zasa úprimne: „Nie, ani jedného!“ Na snímke: Barbra Streisandová.

PRED DEVIATIMI ROKMI sa Jean-Bedel Bokassa vymenoval za cisára Centrálnej Afriky. V roku 1979 nastal koniec brutálnej, krvavej vlády „cisára“, Bokassa musel utekať a nakočne sa usídlil vo Francúzsku. Napriek bankrotu 64-ročného ex-cisára býva s celou, nesmierne početnou rodinou v paláci Hardcourt nedaleko Paríža. Ako tvrdí, žije iba zo skromného dochodka, ktorý dostáva ako bývalý dôstojník francúzskej armády. Nevedno, aká je skutočná finančná situácia bývalého majiteľa zlatého trónu. Avšak jedno má vo veľkom množstve: deti! Prednedávnom predstavil francúzskej tlači svojho najmladšieho, 9-mesačného synčeka Jean-Bédela, ktorý má meno po otcovi a je 55. v poradí(!) dieťaťom Bokassu. Ktorá z mnohých manželiek afrického vladára je matičkou, nevieme. Na snímke: Bokassa so synčkom.

OKOLO AUDREY HEPBURNOVEJ je už roky ticho. Táto milá Holandská bola v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch jednou z najväčších hollywoodských hviezd. Jej kariéra sa však skončila tak náhle, ako začala. Audrey debutovala ako mladučká žiačka baletnej školy. „Objavila ju a jej talent francúzska spisovateľka Collette, vtedy už veľmi stará, ktorá uznala Audrey za ideálnu pre hrdinku svojho románu Gigi. Tak sa Audrey Hepburnová ocitla na scéne, potom odišla do USA, kde ju známy režisér William Wyler uvidel v divadle a ihneď jej zveril úlohu vo filme Prázdniny v Ríme. Ako partnerka slávneho Gregory Pecka, vtedy 24-ročnej Audrey sa skoro zo dňa na deň stala hviezdom svetového mena. Diváci na celom svete si ju podnes pamäťajú, ako Sabrinu či Natašu vo filme Vojna a mier, ako hrdinku Lásky populárne alebo Elizu v My fair Lady.

Všetko sa skončilo, keď sa Audrey rozvedla s manželom, výborným hercom Mel Ferrerom, vydala sa za talianskeho lekára a býva v Ríme. Odvtedy už nechala žiadnu úlohu, potom jej meno celkom zmizlo z filmových plagátov. Dnes má 56 rokov a postavu mladého dievča — jej rozmery 82,5 — 53 — 89!

Ale naposledy sa meno Audrey Hepburnovej opäť objavilo na stránkach novín. Stalo sa tak pri príležitosti rozdania prvých Oscarov v oblasti módy. Jedným z vyznamenaných bol parížsky módný diktátor, Givanchy. Audrey je už 33 rokov jeho vernou zákazníčkou a — ako tvrdí Givanchy — najkrajšou ženou, akú kedy obliekal. Preto ho ex-hviezda sprevádzala počas slávnosti — samozrejme v toalete, ktorú on navrhol. Na snímke: Audrey Hepburnová.

LAUREÁT XII. SÚTAŽE? Nie len sovietska, ale aj západná tlač piše o „zázračnom dieťaťi“ z Moskvy, fenomenálnom dvanásťročnom klaviristovi. Nazýva sa Jevgenij Kissin. Už ako dvojročný hral na klavíri jednoduché ľudové pesničky. Keď mal štyri roky, zložil svoju prvú skladbu. Vlani po prvýkrát verejne vystupoval vo veľkej sále moskovského konzervatória. Hral koncert e-moll a f-moll F. Chopina a predstavil sa ako znamenitý interpret Chopinovej hudby. Veľkosť a kritici sú ním nadšení. „Takýto talent sa nájde raz na sto rokov!“ hovoria tí, ktorí ho počuli.

Dúfame, že si „zázračné dieťa“ z Moskvy vypočujeme na nasledujúcej, XII. Chopinovej súťaži vo Varšave. Jevgenij bude mať vtedy 17 rokov, teda — v súlade s pravidlami — bude sa už môcť zúčastniť tejto súťaže.

JMENUJE SE CHARLOTTE LEWISOVÁ, je jí 18 let, je Angličankou a hraje hlavnú ženskú rolu vo filme Romana Polanského Piráti. Polanski je známy tím, že doveď neomylně najít nové hviezdy. Diky nemu několik málo známych alebo začínajúcich herečiek udělalo mezinárodní kariéru, mj. dobré známá s filmového plátna Nastassia Kinski.

Charlotte se narodila v londýnskom predmestí East Finchley. Exotický vzhled zdědila po otci, ktorý měl v sobě příměs chilské a perské krve. Otec o pustil Charlottinu matku, když Charlotte byla malým dítětem. Bylo jí teprve čtrnáct, když začala pracovat jako fotomodelka, ostatně s úspěchem. Pro roli v Pirátech ji Polanski vybral z 200 uchazeček. „Když jsem uviděla toho režiséra, hned jsem věděla, že si budeme dobře rozumět,“ říká Charlotte.

Při natáčení to však neměla lehké. Polanski je neobvyčejně náročný, někteří herci tvrdí, že přímo krutý. Tvrdí se, že Catherine Deneuveová při natáčení „Odporu“ hodila po režisérovi svícen a její sestra, nadaná herečka Françoise Dorléacová, která zahynula v dopravní nehodě na pražské kariéře, při natáčení filmu Polanského Cul-de-sac přímo omdlévala. Ale Char-

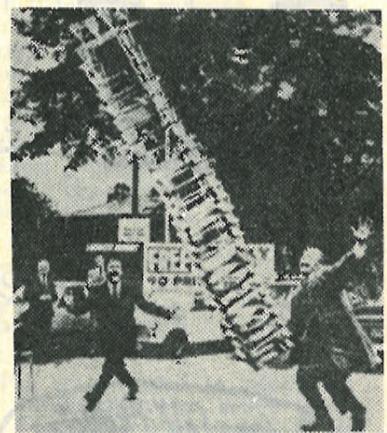

lotte má silný charakter... Tak silný, že odmítla přijmout úlohu, kterou jí nabízel proslulý režisér Dino de Laurentis, protože ji nevyhovovala. Na snímku: Charlotte Lewisová.

URSULA ANDRESSOVÁ, známa ani nie tak pre svoj talent, ako pre veľkú krásu, je filmovou hviezdom švajčiarskeho pôvodu, ale trvalo býva v Taliansku. Má 48 rokov a obdobie veľkej popularity už za sebou. Ale v Ríme, kde býva, je naďalej známa — keď sa objavi v nejakom podniku alebo nočnom klube, je vždy atrakciou večera.

Hviezda má za sebou niekoľko známych milostných dobrodružstiev a jedno nevydarené manželstvo. Teraz je sama a veľmi to zdôrazňuje. Sama tiež prišla do nočného podniku Acropolis. Ale hned ju privitali kolegovia-herci so známym Francom Nero na čele, hold jej vzdal aj

súbor Le Sorelle Bandiera účinkujúci v klube, v ktorom vystupujú muži oblečení do ženských šiat. Pani Andressová sa výborne bavila, ale po určitom čase vstala a odišla domov. Mužom, ktorí ju chceli odprevadiť pekne zdvorilo: Som samotná a samotná žena. Iba môj päťročný synček Dimitri môže so mnou niekedy spávať...

104 SKLENIČKY. Šílenství rekordu neslábne, spíše naopak. Angličan Walter Bartshelly vytváril rekord v žonglování sklenicemi na pivo. Věž, skládající se z podnosů se sklenicemi, postavených jeden na druhém, je přes tři metry vysoká a skládá se ze 104 sklenic. Jak je vidět, pan Bartshelly žongluje s úspěchem a jistě se dostane na stránky nejnovějšího vydání Guinessovy knihy rekordů.

DISNEYLAND V PARÍŽI. V Marne-la-Valle, třetí kilometr na východ od Paríže, vznikne první Disneyland v Evropě, největší zábavný park na našem kontinentu. K tomuto rozhodnutí došlo po téměř ročním jednání členů francouzské vlády s koncernem Walt Disney Production. A tak po Disneylandu v Kalifornii, Walt Disney World a Disneylandu v Japonsku se objeví nedaleko Paríže „Eurodisneyland“ — pohádkový svět kačera Donalda, psa Pluto, myšky Mickey, princezny Sněžky a jejich trpaslíků. Budou tam pohádkové paláce, obrovské kolotoče a horské dráhy — zábava pro staré i mladé. Evropský Disneyland vznikne na obrovské rozloze 1780 hektarů. Má být otevřen v roce 1991.

